

У нумары:

На тым і стаім

Інтэрв'ю з галоўным рэдактарам часопіса «Нёман» Нінай Чайкай.

Стар. 4

«Сэрца — адкрытае дзецям»

Творчы конкурс на лепшыя артыкулы пра выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры.

Стар. 5

Люстэрка беларускай фантастыкі

Зборнік «Люстэрка сусвету», выпушчаны ў выдавецтве «Мастацкая літаратура», дае падставы для шырокіх абагульненняў.

Стар. 7

Пільны позірк у глыбіню рэчкі

Юлія Чурко — наш сьлынным мастацтвазнаўца — пра сённяшні стан харэаграфіі.

Стар. 11

Быў рэзідэнтам, стаў дысідэнтам

На гнеў Пятра І Аўрам Весаюўскі — расійскі рэзідэнт у Вене, ураджэнец ВКЛ — адрэагаваў адэкватна: знайшоў прытулак за мяжой.

Стар. 12

Паспяховыя і яркія...

Лістапад змяніўся снегападам; глянеш наўкруг — і хочацца, як той казаў, бегчы па ёлку... А вясна, тым не менш, пра сябе нагадвае: маладым бляскам у вачах, сонцам у сэрцах, мажорам у настроі, надзеяй у марах. Павевы вясны — у творчасці новай генерацыі беларускіх музыкантаў, таленавітай моладзі, якая заўтра будзе вызначаць аблічча нашай культуры і ўжо сёння робіць неацэнны ўнёсак у яе развіццё. Дарэчы, лістападаўскую афішу Беларускай дзяржаўнай філармоніі ўпрыгожвае сапраўднае суквецце праграм з удзелам маладых выканаўцаў. Паспяховыя і яркія, у свае юныя гады ганараваныя міжнародным прызнаннем на прэстыжных музычных турнірах, яны спрычыняюцца да падзей XXXIV Міжнароднага фестывалю мастацтваў "Беларуская музычная восень", прысвечанага, як вядома, юбілею галоўнай канцэртнай установы краіны.

Удзельнікі канцэрта, які адбыўся тут у мінулую пятніцу, прысвяцілі сваё выступленне тром адметным датам: 75-годдзю Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, 70-годдзю філармоніі і 15-годдзю сімфанічнага аркестра "Маладая Беларусь", выпэставанага ў сценах акадэміі. За пультам гэтага студэнцкага калектыву, вядомасць якога даўно перасягнула межы Беларусі, быў яго стваральнік, мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор — званы мастра, прафесар Міхал Казінец. Уражліва прагучала знакамітая Пятая сімфонія Людвіга ван Бетховена (з папулярнай "тэмай лёсу"), увянчаная магутным до-мажорным фіналам. Трыумф самай светлай танальнасці працягваўся — і сапраўдны фурор у публікі выклікала выкананне Трэцяга канцэрта До мажор Сяргея Пракоф'ева для фартэпіяна з аркестрам. Тут саліраваў малады піяніст, лаўрэат многіх міжнародных конкурсаў Аляксандр Музыкантаў — выпускнік акадэміі (клас прафесара Зоі Качарскай) і цяпер ужо артыст філармоніі.

Здавалася, не так і даўно адкрылі мы гэтае імя — рэд-

касны прыродны дыямент, які зоркай зазіяў на небасхіле музычнага жыцця ў 2000 годзе, калі юны Саша Музыкантаў стаў абсалютным пераможцам Міжнароднага конкурсу піяністаў у Мінску. Праз год быў яго першы сольны канцэрт у вялікай зале БДФ. Потым пачаліся замежныя гастролі: Германія, ЗША, Кітай, Польшча, Швецыя...

Яго выхад на сцэну — свята: рэдка ўбачыш піяніста, які б гэтак прагна, з азартам і лёгкасцю аддаваўся ігры. Фенаменальная віртуознасць і артыстызм яго выканальніцкай манеры спалучаюцца з глыбінёй творчай трактоўкі музычных вобразаў. Усё гэта ўразіла наноў, калі Аляксандр Музыкантаў (у чужым партнёрстве з "Маладой Беларуссю" і маэстра М. Казінцом) выконваў пракоф'еўскі канцэрт: гучанне раяля нібы іскрылася стваральнай энергіяй вясны, маладосці, зараджаючы дынамічным рухам, радасцю і адмысловым гумарам...

З першых сваіх сезонаў галоўная канцэртная ўстанова краіны імкнулася прапагандаваць толькі самае лепшае: шэдэўры сусветнай класікі, высокія ўзоры музычнага мастацтва XX стагоддзя, набыткі беларускай кампазітарскай школы, скарбы айчыннага фальклору, а таксама — дасягненні выканальніцкага мастацтва. І ў вырашэнні гэтых сваіх задач філармонія заўсёды мела надзейнага саюзніка: творчы калектыў Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Абодва сёлетнія юбіяры падтрымліваюць адно аднаго. Дастаткова нагадаць, што ўдзельнікі ўсіх творчых калектываў і вядучыя салісты філармоніі — гэта, за рэдкім выключэннем, — выпускнікі нашай акадэміі музыкі. На філарманічнай сцэне адбываецца і тонкі працэс пераемнасці пакаленняў, у чым пераканаў прыгаданы канцэрт...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: лаўрэат міжнародных конкурсаў, стыпендыят Міжнароднага філантрапічнага фонду імя У. Співакова і спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы таленавітай моладзі Аляксандр Музыкантаў і народны артыст Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь прафесар Міхал Казінец.

Фота Кастуся Дробава

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

Для індывідуальных падпісчыкаў:
1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведомасная падпіска:
1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб.
Падпісны індэкс — 63880

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

VI Танкаўскія чытанні: да юбілею класікаў

“Над парогам успамінаў” — пад такім эпіграфам прайшлі VI Танкаўскія чытанні ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце імя М. Танка. Сёлета іх суправаджалі святочныя падзеі: 95-годдзе з дня нараджэння Максіма Танка і 125-гадовы юбілей класікаў беларускага слова — Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Чытанні рэгулярна праводзяцца ў педагагічным універсітэце з 1997 года, пасля таго як яму было нададзена імя М. Танка. З таго часу ў сценах БДПУ збіраюцца лепшыя навукоўцы нашай краіны, каб абмеркаваць актуальныя пытанні беларускай мовы, літаратуры да культуры.

Распачалося мерапрыемства пленарным пасяджэннем пад кіраўніцтвам рэктара БДПУ, доктара тэхнічных навук, прафесара, члена-карэспандэнта НАН Рэспублікі Беларусь П. Кухарчыка, доктара палітычных навук В. Бушчыка, кандыдата педагагічных навук А. Лугоўскага.

П. Кухарчык распавёў гісторыю заснавання і развіцця універсітэта і заўважыў, што ступень развіцця літаратуры

вызначае месца народа ў цывілізацыі. “Слова — гэта ключ да будучыні народа, літаратура — сродак пазнання і сродак выхавання”, — адзначыў рэктар БДПУ, прывёўшы як прыклад усплыў на станаўленне беларускага народа такіх класікаў літаратуры як Янка Купала, Якуб Колас, М. Танк, І. Шамякін, В. Быкаў, І. Мележ, А. Куляшоў і г.д. Асаблівай увагай былі адзначаны ў гэтым спісе пісьменнікі-юбіляры — Янка Купала, Якуб Колас, Максім Танк. Янка Купала ў поўнай меры выявіў свой талент у паэзіі, стварыў першую нацыянальную драму

(“Раскіданае гняздо”), трагікамедыю (“Тутэйшыя”). Заслугі яго былі ацэнены нават у далёкім замежжы. Так, у 1973 годзе ў Нью-Йорку беларускаму песняру быў усталяваны помнік. Якуб Колас даў педагагіцы вобраз сапраўднага настаўніка, вернага свайму прафесійнаму абавязку, літаратуры — апісанне светапогляду беларуса праз паэму “Новая зямля”. Твор, які часта называюць энцыклапедыяй жыцця беларускага сялянства XIX—XX стст., быў перакладзены на рускую, польскую, украінскую мовы. Максім Танк развіў створанае Яку-

бам Коласам і Янкам Купалам, выявіўшы працу земляроба як сутнасць чалавечага жыцця, дадаў “на літаратурную карту” возера Нарач. Акрамя таго, П. Кухарчык распавёў аб працы, праведзенай у гэты юбілейны год ва універсітэце. Была прачытана лекцыя, прысвечаная песнярам, адбыліся сустрэчы з сынам Якуба Коласа Міхасём Міцкевічам, экскурсіі ў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы, Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа. Супрацоўнікі БДПУ наведалі родныя мясціны пісьменнікаў — Вязынку, Мікалаеўшчыну, Пількаўшчыну, правялі сустрэчы з настаўнікамі, вучнямі школы імя Максіма Танка. На пленарныя пасяджэнні было падрыхтавана 8 дакладаў, прысвечаных класікам. Напрыканцы ўступнага слова П. Кухарчык адзначыў, што Танкаўскія чытанні праводзяцца якраз напярэдадні I з’езда вучоных Рэспублікі Беларусь, і падкрэсліў, што будучыня краіны — за навукай.

У перапынках між дакладамі прысутныя змаглі пабачыць стужкі пра Янку Купалу, Якуба Коласа, Максіма Танка. Студэнты, актыўныя ў вучобе і грамадскай працы, усклалі кветкі да бюста М. Танка.

Напрыканцы мерапрыемства прагучалі словы падзякі яго ўдзельнікам і БДПУ за гасціннасць. Танкаўскія чытанні і Беларускі педагагічны універсітэт імя М. Танка развіталіся з намі да наступнага года — наступных Танкаўскіх чытанняў!

Ганна КОТ

Архітэктурныя помнікі ў 3D

Калі ў дзяцінстве вы марылі аб прафесіі архітэктара-дызайнера, але лёс зрабіў з вас спецыяліста іншай прафесіі, то ведайце, зараз вы маеце шанс перакваліфікавацца! Абавязкова ўдзельнічайце ў першым міжнародным конкурсе «Трохмернае мадэляванне аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі» і, можа, менавіта вам пашанцуе. Колькасць удзельнікаў не абмежавана!

Праект распрацаваны дзеля таго, каб зацікавіць моладзь, развіць у яе пачуццё годнасці і павагі да культурнай спадчыны Беларусі. «Гонар для нас, што такая ідэя ўзнікла, бо помнікі гісторыі — самае дарагое, што засталася з мінулага», — падкрэсліла Марыя Бяспалая, доктар гістарычных навук, прафесар, прарэктар па навуковай рабоце БДУ культуры і мастацтваў.

Для віртуальнай «рэстаўрацыі» ўдзельнікам конкурсу прапанаваны наступныя помнікі архітэктуры Беларусі: Барысаглебская (Каложская) царква ў Гродне, ратуша ў Магілёве, Мірскі замак, царква ў Сынкавічах, Камянецкая вежа, Замкавая вежа ў Нясвіжы, манастыр у Гродне, рэфарматарскі храм у Заславі.

Працы на I тур прымаюцца да 25 лістапада, у ім будзе сабраныя малюнкi помнікаў архітэктуры, на II тур — да 30 студзеня, у ім удзельнікі павінны прадставіць трохмерныя мадэлі з анімацыяй. Вынікі I тура стануць вядомы 6 снежня, а II — у сярэдзіне лютага.

Старшыня журы — доктар культуралогіі, кандыдат архітэктурных навук, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесар Ігар Марозаў абяцае: «Ніхто з нас не будзе ў проігрышы, бо ўсе мы будзем пераможцамі».

Дар’я КАЛІНІНА

Гісторыі прадзедаў у эфіры

Прыцягнуць увагу беларусаў да сваіх каранёў вырашылі на канале “Культура” Беларускага радыё. Праект “Радавод”, які выйшаў у эфір 5-га лістапада, дазваляе кожнаму слухачу распавесці ўсёй краіне пра гісторыю сваёй сям’і.

Паводле дырэктара канала “Культура” Беларускага радыё Кацярыны Агеевай, ідэя “Радаводу” — калектыўная. Кур’еры 15-хвілінную перадачу служба інфармацыі.

— Слухач наш вельмі адукаваны, але сціплы — хутчэй сам з сабой будзе разважаць аб надзённым, чым падзеліцца думкамі з аўдыторыяй, — кажа Кацярына Агеева. — Таму ўзнікла думка прыцягнуць яго да больш актыўнага ўдзелу ў эфіры.

У сёлённым сезоне, які распачаўся 1-га верасня, надта добра на канале пайшлі праекты, звязаныя з “народнай публіцыстыкай”.

— Гэта вельмі вялікая журналісцкая работа — разгаварыць чалавека, а потым апрацаваць матэрыял. Планаем, што за час дзеяння праекта мы раскажам пра 40 — 50 беларускіх радаводаў. Канечне, знайсці сьрод слухачоў прамых продкаў Свідрыгайлы не спадзяёмся — але ў нас ужо ёсць цікавыя гісторыі, якія распасціраюцца часам ажно да XVIII стагоддзя.

Адкрыўся праект аповедам старшыні Саюза мастакоў Беларусі Уладзіміра Басалыгі. Але ўзяць удзел у перадачы, распавёўшы пра свой радавод, можа кожны: для гэтага дастаткова патэлефанаваць па нумарах у Мінску 284-45-01 альбо 284-84-11.

Праект працягнецца да 7-га студзеня. Да прываслаўных Калядак радыёжурналісты падвядуць вынікі сваёй працы, і на Ражаство самым актыўным удзельнікам раздадуць падарункі. Але зараз увагі на гэтым не акцэнтуюць, лічачы, што галоўным стымулам для ўдзелу ў праекце павінна стаць не матэрыяльнае, а духоўнае.

Мікалай АНШПАНКА

КОНКУРС

Да ўвагі кіраўнікоў

Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм

Рэдакцыя тыднёвіка “Літаратура і мастацтва” працягвае конкурс “СУСВЕТ СЛОВА: ад газеты да энцыклапедыі” для Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм Рэспублікі Беларусь (ЦБС). Пераможцы будуць вызначацца паводле вынікаў падпіскі на “ЛіМ” на I паўгоддзе 2008 г. пасля 25 снежня бягучага года.

ЦБС — удзельнікі конкурсу, чые падпісныя кампаніі будуць найбольш плённымі, атрымаюць унікальныя зборы кніг, што ўключаюць прызначаную для рознаўзроставай аўдыторыі энцыклапедычную, даведачную, навукова-папулярную, ілюстрацыйна-дыдактычную і інш. літаратуру, выпуск якой ажыццяўляецца расійскімі і беларускімі выдавецтвамі.

У залежнасці ад вынікаў падпісной кампаніі пераможцы атрымаюць кнігазбор, які ўключае:

- для I месца — 100 кніжных адзінак;
- для II месца — 70 кніжных адзінак;
- для III месца — 50 кніжных адзінак.

Запрашаем да ўдзелу ў конкурсе Цэнтралізаваных бібліятэчных сістэм усёй Беларусі, з разлікам на зацікаўленасць не толькі бібліятэкараў, але і настаўнікаў, пісьменнікаў, навукоўцаў, вучняў, выкладчыкаў, студэнтаў, даўніх і новых прыхільнікаў тыднёвіка — усіх тых, хто рушыў ці толькі мяркуе разам з “ЛіМам” выправіцца ў вандроўку па бязмежным ды чароўна-непрадказальным сусвеце Слова.

Між тым, падвеззеныя вынікі конкурсу сярод ЦБС краіны на лепшую арганізацыю падпіскі на газету творчай інтэлігенцы Беларусі ў IV квартале 2007 г. Пераможцамі ў даволі няпростым спаборніцтве сталі ЦБС Лагойскага, Валожынскага і Шклоўскага раёнаў, якія ў гэтым месяцы атрымаюць ад рэдакцыі тыднёвіка зборы кніг навукова-папулярнай, мастацкай, даведачнай і інш. літаратуры.

“ЛіМ” шчыра віншуе пераможцаў, зычыць усім супрацоўнікам ЦБС рэспублікі прафесійнага ды жыццёвага натхнення, а таксама — новых перамог!

ТРЭЦІЯ МІНСКІЯ ПАЭТЫЧНЫЯ ЧЫТАННІ

Да 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі і Цэнтральная бібліятэка імя Янкі Купалы праводзяць Трэція мінскія паэтычныя чытанні і запрашаюць на свята паэзіі “Маладая Беларусь”.

У чытаннях бяруць удзел маладыя паэты і выканаўцы Алена Багамолава, Ганна Барадзіна, Інга Бацюшка, Марына Белякова, Алена Васінская, Таццяна Ганчарык, Кацярына Гінеўская, Ганна Гусева, Анна-Марыя Добрава, Таццяна Язювіч, Алена Калыда, Васіліса Катовіч, Наталля Капа, Янка Лайкоў, Марыся Лось, Рагнед Малахоўскі, Вераніка Мандзік, Аляксей Мойскі, Жанна Навіцкая, Таццяна Прышчэпава, Наталля Пушкарэва, Таццяна Сівец, Наталля Томшына, Ганна Федарук, Кацярына Цвяткова, Андрэй Цяўлоўскі, Ірына Чарняўская, Ксенія Шаржановіч, Вольга Юмашава, Валерыя Янкоўская, Юлія Яцко і інш.

Свята адбудзецца 22 лістапада ў Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы (вул. Веры Харужай, 16). Пачатак а 17-ай гадзіне.

125-годдзю з дня нараджэння Якуба Коласа і 90-годдзю Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь прысвячалася літаратурна-музычная вечарына “Пацісну я руку герою...”, якая была арганізавана ў Цэнтральным Доме афіцэраў.

«Пацісну я руку герою...»

Вялікая Айчынная вайна, як вядома, вельмі балюча азвалася і ў Коласавай сям’і — згарэў дом, згарэлі ненадрукаваныя творы паэта, згарэла ягоная бібліятэка. Сярэдні сын Юрка загінуў на фронце.

Захавалася перапіска бацькі з сынам, якая сведчыць пра незвычайны патрыятызм і сапраўдную любоў да Айчыны, якую выхваляў паэт у сваіх дзеях. Радкі ж п’сьма, якое Якуб Колас напісаў свайму сыну-франтавіку ў 1942 годзе, сталі зваротам да ўсіх сыноў, што абаранялі свой народ: “Вас, воінаў Савецкай Айчыны, чакаюць у беларукіх вёсках і гарадах як вызваліцеляў. Спяшайся, Юрка мой, спяшайцеся, баявыя сябры, да нашых братоў, якія стогнуць пад ярмом гітлераўскай тыраніі”.

Прысутныя ў зале — курсанты ваенных факультэтаў вышэйшых навучальных устаноў г. Мінска — з надзвычайнай цікавасцю слухалі маладыя сына Якуба Коласа Міхася Міцкевіча, а таксама пісьменнікаў Яўгена Хвалея і Івана Курбеку. Музыкальную частку вечарыны забяспечыў вядомы бард Валерыя Пазнякевіч.

Таццяна РАБКІНА, метадыст Цэнтральнага Дома афіцэраў

Новы інстытут

У наступным годзе ў структуры Бельдзяржуніверсітэта будзе створаны Інстытут журналістыкі. Савет вучоных БДУ прыняў рашэнне аб стварэнні Інстытута журналістыкі, у склад якога ўвойдуць два факультэты — журналістыкі (для тых, хто атрымлівае вышэйшую адукацыю) і факультэт павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў. Планаецца, што ўзначаліць новы інстытут дэкан факультэта журналістыкі Сяргей Дубовік.

Рэктар навучальнай установы прафесар Васіль Стражаў лічыць, што тэндэнцыя прадастаўлення спецыялістам адукацыйных паслуг у сферы сумеснай падрыхтоўкі і перападрыхтоўкі кадраў адпавядае рэаліям часу, і для гэтага БДУ валодае ўсім педагагічнымі, навуковымі і тэхнічнымі магчымасцямі.

Планаецца, што Інстытут журналістыкі пачне сваю работу ў пачатку 2008 года, а набор першых слухачоў на факультэт павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кадраў будзе ажыццяўлены з восені 2008-га на дзённую і завочную формы. Навучанне будзе праводзіцца на газразліковай аснове, а накіроўвацца слухачы будуць па рэкамендацыях кіраўнікоў СМІ.

Н. К.

«ЛіМ» — газета настаўнікаў

У мар’інагорскім Палацы культуры, па ініцыятыве аддзелаў культуры і адукацыі Пухавіцкага райвыканкама, адбыліся нарада настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры. Пра тое, якія мерапрыемствы праводзяць у школах раёна ў сувязі з юбіляямі Янкі Купалы і Якуба Коласа, паведаміла старшыня метадычнага аб’яднання моваведцаў Т. Вераскоўская. Другім пытаннем стала размова пра падпіску на газету “Літаратура і мастацтва”. З грунтоўным аглядам перыядычнага выдання выступіла дырэктар Пухавіцкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Г. Лабастава. Пра тое, як з “Літаратурай і мастацтвам” можна працаваць на ўроках беларускай літаратуры, выказаўся ветэран педагагічнай справы член Саюза пісьменнікаў Беларусі Браніслаў Зубкоўскі.

Кастусь ЛЕШНІЦА

Напрыканцы кастрычніка адбылося пасяджэнне рэдакцыйнай калегіі часопіса "Маладосць". У ім акрамя супрацоўнікаў выдання бралі ўдзел прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі, грамадскія і дзяржаўныя дзеячы ў галіне культуры і адукацыі Наталля Аўдзеева, Аляксандр Гардзейчык, Наталля Голубева, Уладзімір Матусевіч, вядомыя пісьменнікі Людміла Рублеўская, Віктар Шніп, Таццяна Сівец, а таксама мастак Павел Татарнікаў. На абмеркаванні былі вынесены наступныя тэмы:

1. "Маладосць" напярэдні свайго 55-гадовага юбілею.
2. Праблемы, пошукі, знаходкі. Літаратура для падлеткаў на старонках часопіса, сучасная літаратурная сітуацыя. "Маладосць" як сродак выхавання моладзі.
3. Пашырэнне кола падпісчыкаў часопіса "Маладосць".

Часопіс «Маладосць»: знаходкі і перспектывы

У сваім уступным слове галоўны рэдактар "Маладосці", вядомая пісьменніца Раіса Баравікова распавяла шаноўным гасцям пра гісторыю выдання, якое ў сакавіку 2008 года адзначыць сваё 55-годдзе. Часопіс існуе пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі, якое з'яўляецца адным з яго заснавальнікаў. Як адзначыла Раіса Андрэеўна, рэдакцыя "Маладосці" пры падтрымцы нумароў да друку прытрымліваецца некалькіх прынцыпаў. Асноўны з іх — арыентацыя на літаратурныя густы сучаснай моладзі, адкрыццё і падтрымка маладых талентаў, тэматычная і эстэтычная разнастайнасць матэрыялаў. Прычым асноўны крытэрыў адбору твораў — высокая мастацкая якасць і актуальнасць. Неабходна таксама дадаць, што "Маладосць" не толькі літаратурнае выданне: традыцыя часопіса аддадзена пад публіцыстыку. Сярод найбольш прывабных і перспектывных праектаў "Маладосці" можна назваць часопіс у часопісе "Фантаст" (які прадстаўляе беларускую фантастыку), а таксама новую рубрыку "Першацвет", дзе прэзентуецца дзейнасць школьных літаб'яднанняў з усёй Беларусі. Адзін з самых апошніх праектаў "Зямля і людзі" мае на мэце распавесці чытачам пра жыццё сучаснай вёскі. Працягваецца выданне тэматычных нумароў (упершыню такія нумары пабачылі свет у 2006 годзе), кожны з якіх прысвечаны пэўнаму рэгіёну краіны. Сёлета "Маладосць" асвятляе культуру, сацыяльнае і прамысловае жыццё Слоніма, Бреста. Галоўны рэдактар таксама адзначыла змены ў фармаце часопіса: апошні год назіраецца выразная арыентацыя на дзіцячую літаратуру, на літаратуру для падлеткаў (былі апублікаваныя апавесці Алеся Бадака, Алеся Наварыча, Валерыя Гапеева, Валян-

ціны Кадзетавай). Напрыканцы выступлення Раіса Баравікова падкрэсліла, наколькі важна для нашага прыгожага пісьменства пераадолець стэрэатыпы сярод чытацкай аўдыторыі адносна таго, нібыта беларуская літаратура занаваная на дзвюх тэмах — вайна і вёска. Якраз часопіс "Маладосць" спробуе актуалізаваць, асучасніць літаратуру для грамадства.

Першы намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Аляксандр Бадак раскажа пра стварэнне клубу дзіцячых пісьменнікаў, пра недахоп новых і захапляльных твораў для дзяцей на роднай мове. Выступаючы адрэсліў дзве важныя праблемы. Першая з іх — гэта папулярнасць у свеце выключна масавай літаратуры, якая па вялікім рахунку не мае пад сабой духоўнасці. Другая — сацыяльны статус пісьменніка, што вельмі змяніўся за апошнія дзесяцігоддзі ў параўнанні з савецкім часам.

Аляксандр Гардзейчык, галоўны саветнік упраўлення па каардынацыі ідэалагічнай работы Галоўнага адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, даў шэраг цікавых і карысных парадаў адносна папулярнасці "Маладосці". У прыватнасці, Аляксандр Гардзейчык прапанаваў праводзіць анкетаванне чытацкай аўдыторыі, большую ўвагу звярнуць на кантакт са студэнтамі. Магчымае правядзенне сумесных акцый з іншымі выданнямі, такімі, як "Знамя юности", "Голас Радзімы". Аляксандр Іванавіч падкрэсліў важнае значэнне электроннай версіі часопіса, уласнага Інтэрнэт-сайта (з размяшчэннем архіваў "Маладосці"), дзякуючы якому можна наладзіць сувязь з беларусамі замежжа і ўвогуле пашырыць інфармацыйную прастору і чытацкую аўдыторыю.

Намеснік начальніка ўпраўлен-

ня сацыяльна-культурнай сферы апарата Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Наталля Голубева адзначыла высокі ўзровень публіцыстыкі ў часопісе і звярнула ўвагу супрацоўнікаў на стварэнне іміджу "Маладосці", на правільную рэкламнаю кампанію, якую можна правесці сумесна з тэлевізійнымі каналамі (такімі, як "Мир", "Союз"). Наладжванне кантактаў і сумесных праектаў з беларускай дыяспарай, насельнікамі Літвы, Латвіі, Эстоніі — складаная, але плённая і ўдзячная справа.

Начальнік упраўлення друкаваных сродкаў масавай інфармацыі і знешніх сувязей Уладзімір Матусевіч станоўча ацаніў набыткі часопіса "Маладосць", адзначыўшы, што гэтае выданне — фактычна адзіная плячоўка для таленавітай моладзі, якая піша. Што тычыцца падпіскі, то існуюць праблемы з распаўсюджаннем перыядыкі праз школьныя бібліятэкі. Уладзімір Матусевіч, як і Аляксандр Гардзейчык, таксама ўказаў на абавязковасць электроннай версіі выдання. Уладзімір Уладзіміравіч пажадваў "Маладосці" заставацца і надалей у першую чаргу літаратурным часопісам.

Намеснік старшыні Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прагрэсе Наталля Аўдзеева дала слушныя парады, якія датычылі стварэння дыялога паміж аўтарам і чытачом, наладжвання супрацоўніцтва з іншымі сацыяльнымі і дзяржаўнымі структурамі, а таксама са Спецыяльным Фондам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, які яна ўзначальвае.

Пісьменніца Людміла Рублеўская, літаглядальнік газеты "Совetskая Белоруссия", кіраўніца

суполкі "Літаратурнае прадмесце" падкрэсліла, наколькі важна, каб "Маладосць" захавала статус тоўстага літаратурнага часопіса, бо вельмі складана стварыць брэнд з трывалай культурнай традыцыяй. Людміла Іванаўна выказала спадзяванні, што некалі будзе адноўлена кніжная серыя "Бібліятэчка часопіса "Маладосць", дзякуючы якой дэбютавалі многія беларускія літаратары.

Намеснік галоўнага рэдактара выдавецтва "Мастацкая літаратура" Віктар Шніп распавёў, што менавіта са старонак "Маладосці" распачалася ягоная літаратурная кар'ера, а таксама параіў рэгулярна рабіць у часопісе агляды маладой паэзіі і прозы.

Паэтка Таццяна Сівец пагадзілася з усімі ўдзельнікамі пасяджэння адносна рэкламы часопіса і яго перспектывы. Таццяна Мікалаеўна прапанавала ўключыць анонсы новых нумароў "Маладосці" ў агляд просы на радыё "Беларусь".

Мастак Павел Татарнікаў адобрыў афармленне "Маладосці". Павел Юр'евіч заўважыў, што ва ўсе часы найбольш прывабным для людзей было масавае мастацтва, заснаванае на архетыпах, таму высокая культура ніколі не будзе мець шырокага папулярнасці — яна развіваецца ў асноўным пры падтрымцы з боку дзяржавы альбо прыватных мецэнатаў.

Напрыканцы пасяджэння рэдакцыйнай калегіі Раіса Баравікова падзякавала ўсім прысутным за змястоўныя і цікавыя выступленні. Сапраўды, засталася толькі пажадваць часопісу "Маладосць", каб усе задуманыя праекты былі здзейснены, і каб не адзін дзесятак гадоў на старонках гэтага выдання публікаваліся новыя таленавітыя творы, адкрываліся новыя імёны.

Вікторыя ЛАЙКОЎСКАЯ

Заўтра, 17 лістапада, урачыста адкрыецца XIV Мінскі міжнародны кінафестываль "Лістапад". Гэтымі днямі пройдзе таксама VIII фестываль дзіцячых фільмаў "Лістападзік".

«Лістапад» у «Кастрычніку»

Базавай плячоўкай для правядзення фестывалю, як раней паведамлялася, стане сталічны кінатэатр "Кастрычнік". Плануецца, што падзеі выйдзюць і за межы Мінска. Для гасцей "Лістапада" запланаваны экскурсіі, вялікая культурная праграма, сустрэчы на кінастудыі "Беларусьфільм". Не абыдзецца і без прывітаванняў. У праграме фестывалю запланаваны паказ фільма з калекцыі беларускага кіно "Раскіданае гняздо", прымеркаваны да 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы. Да Года дзіцяці прымеркаваны дабрачынныя акцыі ў дзіцячых дамах і школах. А да 50-годдзя часопіса "На экранях" арганізуецца юбілейны тур "Сустрэчы на экранях Беларусі" па раённых ды абласных цэнтрах Беларусі.

Арганізатары плануецца ўбачыць у якасці ўдзельнікаў да 40 краін. Упершыню на фестывалі з'явіцца фільмы з Ізраіля, Венгрыі, Даніі ды іншых краін, якія дагэтуль не прадстаўлялі ў нас свае стужкі. На кінафоруме будзе працаваць 6 розных журы.

Беларускія кінематаграфісты ўскладаюць вялікія надзеі на гэту (без перабольшвання) галоўную кінападзею ў жыцці Беларусі. Як заўважыў старшыня праўлення БСК Юрый Цвяткоў, за 13 гадоў існавання "Лістапада" беларускае кіно яшчэ ні разу не перамагло. На яго думку, больш шанцаў узяцця на першую прыступку кінаг'едз стала маюць сумесныя праекты беларусаў і расіян. Паводле слоў Юрыя Цвяткова, працаваць журы вельмі дапамогуць аналітычныя матэрыялы ў СМІ, якіх пакуль не хапае.

Уладзімір ШУТАВЕЕЎ

Казкі з куфэрка

Мінскі абласны тэатр лялек "Батлейка" стаў дыпламантам Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Залотой осетр" (Валгаград, Расія). Маладзечанцы прадставілі свае знамянітыя "Казкі з куфэрка" (рэжысёр праекта — Алег Жутжда). Асаблівае спектакля ў тым, што ён ужо можа прэтэндаваць на прызнанне сваёй гістарычнай каштоўнасці, бо ў яго аснову ляглі казкі, паданні ды легенды Маладзечанскага раёна.

Пасля Валгаграда ў планах "Батлейкі" горад Нікалаеў (Украіна), дзе публіцы прапанауецца іншы казачны спектакль — "Васіліса-прыгажуня".

Настасся ХАРУК

Элегія вечнага падарожніка

Прэзентацыя кнігі прозы Міколы Купрэева "Палеская элегія", што пабачыла свет у РВУ "Літаратура і Мастацтва", адбылася ў Літаратурным музеі М. Багдановіча. У зале, якую запоўнілі прыхільнікі творчасці паэта і пісьменніка, гучалі вершы і проза, сяброўскія ўспаміны, малавядомыя факты з дзіўнага і складанага жыцця гэтага неардынарнага творцы. Рэй вялі дырэктар музея Таццяна Шэляговіч і вядомы архівіст Віталь Скалабан. У вечарыне ўдзельнічалі Леанід Галубовіч, Анатоль Жук, Валянцін Акудовіч, Уладзімір Ягоўдзік, Аляксандр Карлюкевіч, Мікола Папека, Аляксей Белы...

Нельга сказаць, што гэты вечар меў нейкі пэўны настрой, адзіную хвалю. Постаць М. Купрэева, якая паўставала са слоў выступаюцаў, выклікала здзіўленне, смутак, захапленне, а часам і ўсмешку, хоць, можа, часцей за ўсё, горкую...

Гісторыя Міколы Купрэева — гэта той выпадак, калі талент спалучаецца з нейкай жыццёвай нязграбнасцю, адсутнасцю выразнай мэтаскіраванасці да поспеху. Заўсёды былі патрэбны тыя, хто штурхаў бы яго ў спіну, дапамагалі, выцігвалі тое таленавітае ў чытацкай свет. У М. Купрэева такія людзі былі: Л. Галубовіч, які падрыхтаваў і захаваў шмат ягоных твораў, узгадаў, з чаго ўсё пачыналася; "Менавіта падчас маёй працы ў часопісе "Крыніца" і пачалося прайзвішчае жыццё Міколы Сямёнавіча. У. Някляеў

часта гаварыў мне: "Ты яго штурхай, а мы будзем плаціць па вышэйшай мерцы". І мы штурхалі. Рознымі — часам, і непапулярнымі метадамі. Прымалі яго рукапісы ў любым выглядзе, а ён — адпаведна — не перашкаджаў нам іх рэдагаваць".

Уладзімір Ягоўдзік адзначыў: "У яго жыцці было столькі неверагодных выпадкаў, што я нават не ведаю, як пра яго можна пісаць нейкую сур'езную ўспамінальную прозу". Вядома, што Купрэеў жыў у самых неспрыяльных, складаных умовах, і тым больш дзіўна, што ягоная проза змяшчае столькі святла.

"Напэўна ў нялёгкім бадзяжным жыцці Міколы не хапала чысціні — чыстых людзей, вопраткі, кватэры, каханых... Але ягоная проза па-маладому чыстая, рамантычная. Ён пісаў пра тое жыццё, у якім яму не выпала жыць, — выказаў меркаванне філосаф В. Акудовіч. — Творчасць Купрэева — гэта дзіўнае спалучэнне прозы 60-х, літаратурнай плыні савецкага рэалізму, у якой ён пачаў фарміравацца як паэт і асоба, і сучаснай літаратуры зусім іншага стылю, іншай эстэтыкі".

Паэт і журналіст з Баранавічаў А. Белы прачытаў цудоўны працулы верш, прысвечаны памяці М. Купрэева "На могільках у Міхнавічах".

"Сталасць Купрэева і яго паэтычны ўзрост прайшлі на Івацэвічыне — на той гістарычнай зямлі, дзе было Тураўска-Пінскае княства, дзе вёскі і хаты стаяць вельмі шаноўна, велічна, гістарычна-ўземежна, адчуваецца, што тут ёсць глыбіня, ёсць культура. Купрэеў, канечне, быў вельмі інтэлектуальным і культурным чалавекам, хоць і своеасаблівым. У яго быў заўважны кантраст паміж побытавым і духоўным як знакавы кантраст усёй беларускай нацыі..." — дадаў у сваім выступленні паэт, пчяляр-фермер з Пружаншчыны М. Папека.

Урыўкі з твораў пісьменніка вельмі пранікнёна і ўсхвалявана дэкламаваў акцёр А. Жук, які адзначыў, што заўсёды абірае для чытання толькі тую прозу, у якую можна ўжыцца, "якую можна сыграць". Проза Купрэева менавіта такая — жывая, жыццёвая.

Кнігу М. Купрэева "Палеская элегія" можна набыць у сталічных, абласных і раённых кнігарнях, а таксама ў РВУ "Літаратура і Мастацтва", т. 284-79-65.

Саша ДОРСКАЯ

Кар. — Не за гарамі новы год. І першае пытанне, на мой погляд, самае важнае для галоўнага рэдактара: якім ён будзе ў часопісе «Нёман»?

Чайка. — Я разумею, што пытанне традыцыйнае, але банальна адказаць не змагу. І не таму што творчыя планы часопіса на 2008 год не вызначаны, наадварот, планы на першае паўгоддзе распісаны падрабязна. У нас у рэдакцыі няма праблемы з літаратурнымі, публіцыстычнымі ды іншымі па жанры матэрыяламі.

Але паўстае адно сакрамэнтальнае пытанне: чым можна ў нашы дні зацікавіць паважанага чытача, дакладней, не зацікавіць, а прыцягнуць яго ўвагу, каб ён адчуў вострую неабходнасць шукаць наш часопіс у кіёсках, а яшчэ лепш, стаць яго пастаянным падпісчыкам?!

Можна было б і супакоіцца на тыражы, які больш за чатыры тысячы, спасылаючыся на тое, што ў нашых творчых партнёраў — у часопісе «Наш сучасны» — ён дзевяць тысячы, і гэта ў разліку на ўсю вялікую Расію. Але чаго радавацца, што камусьці яшчэ цяжэй знайсці шлях да сэрца чытачоў!

К. — Вы неяк нявесела пачынаеце нашу размову, і цяжка зразумець, хто ў дадзенай сітуацыі больш вінаваты: наш чытач, ці наш пісьменнік?

Ч. — Давайце гэту праблему ўскладзем на плечы і тых, і другіх. Самы час узгадаць канец васьмідзесятых — пачатак дзевянацятых гадоў. Я тады працавала галоўным рэдактарам літаратурна-драматычных праграм на Беларускім радыё. Складаны быў час — перабудова ў самым разгары, знікаў звыклы ўклад жыцця. У рэдакцыю ішлі сотні лістоў і ці не ў кожным зварот да пісьменнікаў (у нас жа пэнт больш чым пэнт!) і пытанне да рэдакцыі: чаму маўчаць пісьменнікі? Маўляў няхай растлумачаць, што адбылася ў краіне, мы чакаем іх слова. І вы думаеце, шмат хто з пісьменнікаў адгукнуўся ў тых «акаянных дні» на запрашэнне рэдакцыі прыйсці ў Дом радыё і пагаварыць з народам? Але хто не пабаяўся растраціць свае душэўныя сілы і з добрым словам звярнуўся да слухачоў, той у сто разоў павялічыў любоў да сябе беларускага народа. Івана Пятровіча Шамякіна і Івана Якаўлевіча Навуменкі ўжо няма сярод нас, а менавіта яны, стоячы на парозе вечнасці, завяшчалі нам захоўваць «родную мову» і не ісці за ілжывымі кумірамі, увага якіх скіраваная да іншых цывілізацый, і якія забыліся, што мы ў сваіх генах носім памяць гордых слаян...

Тады чытач яшчэ цягнуўся да сур'ёзнай літаратуры. Але на небасхіле ўжо квітнела літаратура зусім іншага кшталту: чорныя гістарычныя падробкі, фэнтэзі, якія ўводзяць чытача ў нейкі «паралельны сусвет», «убойныя» дэтэктывы, у якіх струменем лілася кроў. З'явіліся новыя накірункі — «нон-фікшн», «кіберпанк», «стымпанк», «саенс-фікшн» і шмат іншага, чаму ў літаратуры яшчэ і назвы няма. Кнігі запаланілі скандальныя героі, накіпталт садагата Чонкіна, Эдзічкі ці Гары Потэра. Кніжныя развалы і крамы завалены і да гэтай пары рознымі кніжнымі выданнямі, якія з вялікай натугой можна аднесці да літаратуры.

Добрыя часы для шэрасці: вас пацягнула на вершы ці прозу, і ў вас ёсць грошы, калі ласка, — любы капрыз за вашы грошы. І гэтая некалькі незвычайная аўтарская максіма прыйшлася даспадобы амаль усім кнігавыдавецтвам, з некаторага часу стала «ўсё дазволена». Кнігавыданне ператварылася ў прамысловы канвейер па выбаце кантрафактнай прадукцыі, з'явіліся цэлыя групы, якія за тыдзень напішучы табе «на патрэбу душы», і мы ведаем імёны тых, хто без перабольшвання стаў мільянерам на гэтай «хлебнай ніве».

Калі ў дзвярах майго кабінета з'яўляецца чарговы невядомы аўтар з тоненькай кніжкай вершаў ці апавяданняў і заяўляе свае правы на публікацыю ў часопісе «Нёман», я адкрываю апошнюю старонку, бачу тыраж, і, нават не перагортваючы дадзены твор, разумею, да якой «абоймы» належыць мой госяць.

У пачатку ўсё новае было цікава чытачам, успрымалася як прарыў невядомай інфармацыі, пошук літаратурных формаў і магчымасць выйсці за рамкі класічных жанраў. Але потым усе гары потэры, эдзічкі, анастасіі, героі Казьлі не проста прыеліся-абрыдлі, і душа зноў пацягнулася да сапраўднага. А сапраўднае — гэта тое, што так неабходна нашай душы: гэта пакуты і пакутаванне, сяброўства, развагі, пошук...

Што тычыцца класічнай рускай літаратуры і нашай роднай беларускай, па вызначэнні некаторых нашых крытыкаў, «пацыент, хутчэй за ўсё, жывы, а не мёртвы». А пасля артыкула Барыса Лук'янава ў газеце «Русский вестник» (№ 16—17, 2007 г.), які называўся «Літаратурныя сексоты», наогул можна «запасць» і на літаратурную дэпрэсію. Не было ў нас ні Пушкіна, ні Дастаеўскага, ні Купалы, ні Коласа, ні Пімена Панчанкі, ні Быкава, ні Максіма Танка.

Вось што напісаў Барыс Лук'янаў у гэтым артыкуле: «...літаратура менш за ўсё (руская у першую чаргу) працавала на ўмацаванне народнага духу, на стварэнне».

Пасля гэтага артыкула хацелася альбо плакаць, альбо скончыць жыццё самагубствам, альбо далучыцца да разбуральных рухаў, альбо бегчы.

Прачытаўшы яго, падумала, што на старонках літаратурных часопісаў і газет пачнецца палеміка не на жыццё, а на смерць, што крытыкі і пісьменнікі ўстануць плячо ў плячо, каб абараніць класічную рускую, беларускую і ўкраінскую літаратуры, які абараніць крыніцу, з якой п'юць гаючую ваду. Але нічога не адбылося — мёртвае цішыня. Яшчэ спадзявалася, што спрацуе інстынкт самазахавання, мы ж, як то кажучы, з аднаго гнязда. Ні слова! Гэта як у прыстойнай кампаніі: з Марыяй Іванаўнай здарыўся канфуз, але гэтага ніхто не заўважыў, мы ж людзі інтэлігентныя.

Што тычыцца крытыкаў, то, як заўважыў адзін кінарэжысёр, ім можна толькі паспакуваць. Яны могуць напісаць бліскучыя ці бяздарныя артыкул, праплачаныя ці шчырыя, і ён будзе надрукаваны ў газеце, але на наступны дзень ужо трэба пісаць новы, а ўчарашнюю газету раскрыюць «пасля абеда».

Адразу скажу, я з такой ацэнкай не згодна, і не таму што гэта вельмі рэзка, а таму, што кожны крытычны артыкул мы ўсё ж адкрываем з цікавасцю, спадзеючыся знайсці ў ім нешта канструктыўнае і карыснае. Іншая справа, ці знойдзем.

К. — Вы не згодні з меркаваннем кінарэжысёра, а я з вамі. Крыўдуючы на чытачоў, маўляў, мала чытаюць, усё

Інтэрв'ю з галоўным рэдактарам часопіса «Нёман» Нінай ЧАЙКАЙ

На тым і стаім

больш тэлевізар глядзяць, я ўсё ж хачу заўважыць, што кнігі выдаюцца, у крамах шмат пакупнікоў, а значыць, попыт на літаратуру ёсць.

Ч. — Так, ёсць. І гэта самы станоўчы момант у нашым жыцці, але ён адбыўся пакуль без нашай дапамогі. Архетып нацыі такі, што, «наеўшыся» заморскай стравы, народ пацягнуўся да свайго, роднага. А наша роднае (паўтаруся) — суперажыванне, пакуты сумлення, адным словам, усё тое, што чалавека робіць чалавекам — узяло верх! І народ узяўся за «старое»: яго пацягнула на класіку. Гэты факт канстатуюць супрацоўнікі бібліятэк: усё часцей чытачы пытаюць пра творы Талстога, Паўстоўскага, Платонава, Мележа, Шамякіна, Панчанкі...

Можна, таму і з'явіўся артыкул Барыса Лук'янава, маўляў, няма чаго браць у рукі класіку, усе яны «разбуральнікі», і наогул іх час прайшоў, чытай «Властелина колец» і спі спакойна.

Канечне, сёння, мне так здаецца, пакуль няма такой тэмы і такога твора, якія маглі б прывабіць чытача, прымусіць яго масава ўзяцца за кнігу ці часопіс. А час, калі дзяржава настойліва заклікала сваіх грамадзян чытаць кнігі, хадзіць у тэатр, слухаць класічную музыку, мінуў. Няма тых тыражоў, якія калісьці былі, і не будзе, і жывём мы ў іншых умовах, прапанаваных самім лёсам.

Але ў тэатр трэба хадзіць, музыку трэба слухаць, душу трэба саграваць, атрымліваючы асалоду ад цудоўнага... Вось і прыйшла наша чарга: менавіта часопісы павінны ўскласці на сябе місію захоўваць мараль у грамадстве. У сродкаў масавай інфармацыі сёння іншая задача — інфармаваць. А наша — прадставіць чытачу ўсё самае лепшае, што выходзіць сёння з-пад пяра пісьменнікаў, публіцыстаў, крытыкаў, і што будзе цікава праз сто і болей гадоў. Менавіта часопісы павінны стаць летапісамі нашых дзён. І калі гэту функцыю мы будзем выконваць шчыра і добрасумленна, то і чытач пасля доўгага абьякавага стаўлення да тоўстых літаратурных часопісаў зноў возьме іх у рукі.

26—27 верасня ў Пінску вялікая група пісьменнікаў Беларусі ўзяла ўдзел у прэзентацыі часопіса «Нёман». Яна праходзіла ў драматычным тэатры, зала была поўная, і мы пераканаліся, што цікавасць да слова пісьменнікаў, да таго, што друкуецца ў часопісе, вялікая.

К. — Вось на знаходжанні групы пісьменнікаў у Пінску давайце прыпынім падрабязней.

Ч. — Так, гэта была сапраўды змястоўная паездка, якой папярэднічаў вельмі цікавы праект, калі цэлы нумар (№8 за 2007 год, — аўт.) часопіса «Нёман» быў аддадзены пісьменнікам і публіцыстам горада Пінска, і называўся праект «Пінскі спытак». Прымеркаваны ён быў да 910-годдзя Пінска. Трэба адзначыць, што вялікую ўвагу аказала праекту кіраўніцтва горада.

Нумар атрымаўся на даволі высокім літаратурным узроўні. Пінск наогул стаіць асобна ў нашым літаратурным асяроддзі. Няма больш аніводнага такога горада, і нават вобласці ў нас у

краіне, дзе столькі таленавітых людзей, якія працуюць у розных літаратурных жанрах. Гэта прэзаікі — Віктар Гардзей, Мікалай Елянеўскі, Марыя Ляшук, Юрый Саланевіч, Уладзіслаў Равіцкі, паэты — Валерый Грыш-кавец, Тамара Лазноха, Мікалай Лаўровіч, Анатоль Шушко; Валянціна Локун, кандыдат філалагічных навук, аўтар многіх артыкулаў і кнігі «Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры», тэатральны крытык Наталія Базан, мастацтвазнаўца Іна Дзямід. Было ў гэтым нумары і новае імя. Гэта Аляксандр Багатка з апавяданнем «Лотерея «Перестройка». Здаецца, гэта новае імя і для пісьменніцкай суполкі самога Пінска.

На прэзентацыі часопіса прысутнічалі старшыня Пінскага гарадскога выканаўчага камітэта Аляксандр Гордзіч і яго намеснік Аляксандр Канеўскі. У гэтым выявіліся іх адносіны да пісьменнікаў нашай краіны і да таго праекта, які быў ажыццёўлены часопісам пры ўдзеле пісьменнікаў горада Пінска.

У той жа дзень, 26 верасня, мы на цэплаходзе «Віцебск» накіраваліся па рэках Піна і Прыпяць ў падарожжа, падчас якога гучалі вершы, вяліся літаратурныя спрэчкі, бясконцыя размовы пра месца сучаснай літаратуры ў грамадстве, пра тое, ці стане яна неабходнай для нашых грамадзян, ці вернецца былая цікавасць да чытання... І на развітанне дамовіліся, што роўна праз год прыедзем зноў у Пінск, на цэплаход пасадым моладзь, студэнтаў Палескага ўніверсітэта, навучэнцаў школ — і накіруемся ў падарожжа па рэках Палесся. І на працягу ўсяго маршрута, а ён будзе доўжыцца не гадзіну, і не дзве, будуць гучаць вершы Пушкіна, Фета, Багдановіча, Шаўчэнкі, Купалы, Коласа, Танка, Куляшова, Янішчыц, Баравіковай — і будзе гэта святам душы!

К. — Вы хочаце сказаць, што сталі заснавальнікам традыцыі «Пісьменнікі цэплаход»?

Ч. — Менавіта гэта я і кажу. Традыцыя падтрымана кіраўніцтвам горада, Брэсцкай абласной пісьменніцкай арганізацыяй. Першы рэйс «Пісьменніцкага цэплахода» адбыўся ў дні святкавання 910-годдзя Пінска і выклікаў шчырую цікавасць у пінчан.

Пісьменнікам краіны гэта традыцыя таксама патрэбна. Раз у год пабываць у незвычайна прыгожым палескім краі, атрымаць асалоду ад цудоўных краявідаў раўніннай Прыпяці, адчуць трапяткую ўвагу маладых людзей да паэзіі — ці не шчасце гэта для творчых людзей!

К. — Гэта правільна, што творчы калектыў «Нёмана» актыўна працуе са сваімі чытачамі. Разумею, што паездка ў Пінск была прыемнай і плённай. Але ж ёсць і дзелавыя сустрэчы, пасля якіх узнікаюць не менш важныя тэмы...

Ч. — Вы правільна заўважылі, не ўсё так радасна, ёсць і тое, што трывожыць. Сёлета я прысутнічала ў Брэсце і Гродне на традыцыйным зборы выкладчыкаў, які штогод праходзіць у абласных і раённых цэнтрах напярэдадні новага навучальнага года. Мяне здзівілі вынікі

рэспубліканскага тэсціравання вучняў. На апошнім месцы па ведах стаяць фізіка, матэматыка, гісторыя Беларусі, а на першым — замежная мова.

Хаця называліся імёны вучняў, якія на міжнародных конкурсах атрымалі прэстыжныя месцы па розных прадметах, і гэтым быццам перакрывалася сумная карціна ўзроўню сучаснай агульнай адукацыі, але ўсё ж сумна было ўсведамляць, што нашы дзеці дрэнна ведаюць гісторыю сваёй дзяржавы.

У паездках па сельскіх школах засмучае, што ў апошні час практычна няма новых паступленняў кніг, у некаторых школах крыкам крычаць: дзецям няма чаго чытаць. Дзіцячая літаратура заўсёды была запатрабавана, а ў апошні час яе дэфіцыт набыў маштабы катастрофы. Кнігі дзіцячых пісьменнікаў выпускаюцца невялікімі тыражамі, і літаральна праз месяц іх ужо не знайсці. Ёсць над чым задумацца. Нават не хочацца гаварыць пра тое, што сёння дзіця, калі вырасце, можа і не ўзяць у рукі часопіс альбо кнігу, бо не прывучылі яго чытаць з маленства.

К. — Усё ж вернемся да месці часопіса «Нёман», з чаго мы ўласна і пачалі нашу размову. Чым ён парадзіць чытача да канца года і што ў партфелі на 2008 год?

Ч. — Як было ўжо сказана ў пачатку, у нас рэдакцыйны партфель заўсёды поўны, так што няхай не крыўдуйце той, каму не пашчасціла адразу надрукавацца на старонках «Нёмана».

Мы ведаем, што чытача цікавіць сучасная тэматыка, таму перавагу аддаем той прозе, у якой аўтар спрабуе асэнсаваць перамены, якія адбываюцца ў грамадстве. І я ўпэўнена, што нашым чытачам прыйдзецца па душы і раман Ніны Маеўскай «Холад доннай вады», і ўрывак з рамана Івана Сабілы (Расія) «Открытый ринг», і апавяданні Маргарыты Прохар. Што ж тычыцца публіцыстыкі, то наш уважлівы чытач ведае, што гэтаму літаратурнаму жанру «Нёман» надае асабліваю ўвагу, таму што ў публіцыстыцы сёння знаходзіць водгук усё, што адбываецца ў краіне і свеце. Вакол часопіса сканцэнтраваліся яркія публіцысты: Іван Мартынаў, Сава Ямшчыкоў (Расія), Якаў Трашчанок, Ігар Томаш, Ала Патапава (Украіна), Мая Гарэцкая, Мікалай Малішэўскі — я магу гэта спіс доўжыць і доўжыць. Але хачу назваць і тэмы, якія ўзнікаюць ў раздзеле публіцыстыкі: «Апошні бой радавога Зверава» — подзвіг беларускага юнака ў Афганістане; «Мы ўсё яшчэ раскідваем камяні» — роля творчай інтэлігенцыі ў наш час; «Моладзь у прарэзе прыцэла». «Цёмныя бакі шматгранніка» — альтэрнатыўная энергетыка; «Фашызм — чума XX стагоддзя», «Ты плачаш, салдат?» — адлюстраванне Вялікай Айчыннай вайны ў сучаснай літаратуры.

2008 год адкрываем раманам Васіля Ткачова «Дом камуны». У ім ідзе размова пра лёс інтэлігенцыі, якая імкнулася «ўлісацца» ў перабудовачны хаос, што ў яе, на жаль, не заўсёды атрымлівалася.

Андрэй Федарэнка прапанаваў нам сваю аповесць «Нічыё», у якой расказваецца пра падзеі ў Слуцку ў 20-я гады мінулага стагоддзя.

У новым годзе прапануем чытачам цікавае даследаванне — «Дзеці Індыга». Як мяркуюць многія спецыялісты, магчыма, «дзеці Індыга» — новая раса, што нараджаецца на нашых вачах і ўспрымаецца як выклік трэцяга тысячагоддзя.

Так што творчы калектыў часопіса «Нёман» паслядоўны ў той канцэпцыі, якая была складзена яшчэ ў 2002 годзе: заўсёды падтрымліваць інтарэс свайго чытача, але ўздываць яго хача б на адну прыступку вышэй і пазнанні сусвету прозы, цудоўнай паэзіі, літаратурнай крытыкі.

Гутарыў Антон СМАЛЯК

Творчы конкурс на лепшыя артыкулы пра выкладчыкаў беларускай мовы і літаратуры

Добрая, шчырая, клапатлівая

Ёсць людзі, якія з першай сустрэчы выклікаюць да сябе прыхільнасць. З імі лёгка і весела, проста і спакойна.

У 1992 годзе прыйшла ў Зубкаўскую сярэдняю школу Слуцкага раёна новая настаўніца беларускай мовы і літаратуры — Наталля Якаўлеўна Рычык. Яшчэ студэнткай БДУ, Наталля разам са сваімі аднакурснікамі прыязджала ў саўгас «Зубкі» дапамагаць убіраць бульбу і яблыкі. Відаць, спадабалася маладой дзяўчыне і наша вёска, якая патане ў зелены садок, і школа, і працавітыя, сардэчныя людзі, а яшчэ... светлавалосы юнак, які крануў дзявочае сэрца.

Два гады Наталля Якаўлеўна працавала ў адной са школ г. Бабруйска, але душой і думкамі была ў нашым мястэчку. Пасля вяселля з Аляксандрам вярнулася ў Зубкаўскую школу, з якой Богам было наканавана звязаць свой лёс.

Яе адразу палюбілі і настаўнікі, і вучні. А інакш і быць не магло — заўсёды вясёлая, энергічная, камунікабельная. Вось ужо шмат гадоў запар яе выбіраюць у склад прафкама, яна нязменна адказвае за культмасавую работу ў школе. Ніколі не забудзе павіншаваць з днём нараджэння сваіх калег, а для юбіляраў у яе заўсёды падрыхтаваны чароўны букетік кветак і віншавальная паштоўка.

Школа з 1999 года пачала асвойваць Дальтон-тэхналогію. Настаўніца хутка авалодала ёю і пачала выкарыстоўваць спачатку ў класах сярэдняй ступені, а цяпер праводзіць заняткі па новай тэхналогіі ва ўсіх. Да кожнага ўрока яна карпатліва рыхтуе карткі з рознаўзроўневымі заданнямі. Уявіце, колькі іх трэба, калі штодня — па чатыры-пяць урокаў, а ў класах па 15—20, а то і больш вучняў!

Наталля Якаўлеўна назапашвае, сістэматызуе сабраны матэрыял. У выніку — кабінет беларускай мовы і літаратуры прызнаны адным з лепшых у школе. Шмат цікавай і карыснай інфармацыі тут знойдуць і настаўнікі, і вучні: распрацоўкі асобных урокаў і пазакласных мерапрыемстваў, памятки, ілюстрацыі, даведачную літаратуру і інш.

Часам я гляджу на гэтую жанчыну і па-добраму зайздросціць ёй: яна можа быць строгай і ласкавай, патрабавальнай і мяккай. На ўроках у яе заўсёды цішыня: вучні ўважліва слухаюць настаўніцу, ловяць кожнае яе слова. Наталля Якаўлеўна — заўсёды з усмешкай на твары, яна з лёгкасцю знаходзіць добрае слова для кожнага вучня.

а сказанае ёю «малайчынка» падбадзёрвае, міжволі прымушае працаваць яшчэ з большай ахвотай. А як цягнуцца да яе вучні пасля ўрокаў!

Наталля Якаўлеўна кіруе ў школе «Тэатральнай студыяй». Не кожнаму з вучняў выпадае шанец запісацца туды. А з якім задавальненнем наведваюць дзеці студыю! Яны танцуюць і спяваюць, ставяць сцэнкаі, дэкламуюць. Выступаюць перад гасцямі школы і на бацькоўскіх сходах. Найбольш прыхільнікаў збіраюць звычайна спектаклі «На кірмашы», «Пасля кірмашы». Удзельнікамі «Тэатральнай студыі» была падрыхтавана музыкальна-тэатральная праграма «Мы выбіраем

жыццё», святочная праграма «Табе, Беларусь, прысвячаецца», літаратурна-музычная кампазіцыя «Зорка сышла з нябёс — зорка палынная» (да 21-й гадавіны трагедыі на Чарнобыльскай АЭС).

Натхнёныя аптымізмам, энергіяй свайго кіраўніка, гуртоўцы часта выпраўляюцца ў ваенныя палігонныя мястэчкі. Яны бывалі ў Брэсце і Мінску, на Кургане Славы і ў Хатыні, у маентку Радзівіла, што знаходзіцца ў «Чырвонай Зорцы», у Нясвіжскім касцёле і замку. Затаіўшы дыханне, блукалі сцяжынкамі Чорнае Панны.

*Іх вабяць прасторы і гаі,
Чаруе нязведаны край.
Ўсяго вы яшчэ не спазналі.
Дык пробуй, твары,
выдумляй!*

І Наталля Якаўлеўна разам са сваімі выхаванцамі спрабуе, творыць, выдумляе.

Значнасць пазакласнай работы настаўніцы ў тым, што і прадстаўленні, і экскурсіі з'яўляюцца не толькі сродкам далучэння да беларускага фальклору, гісторыі Радзімы, але і развіваюць вучняў фізічна ды эмацыянальна. Усё гэта дазваляе Наталлі Якаўлеўне яшчэ лепш пазнаць унутраны свет сваіх вучняў, адчуваць іх духоўныя памкненні, незаўважна накіроўваць іх думкі і ўчынкі да міласэрнасці, любові да свайго роднага краю.

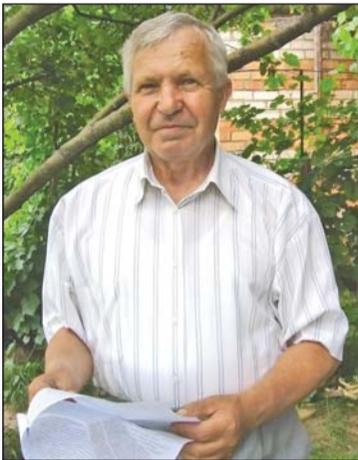
Вядома ж, акрамя прафесійнай дзейнасці, ёсць у жанчыны і хатнія абавязкі: памыць бялізну, прыгатаваць абед, праверыць дамашнія заданні ў дзяцей. А яшчэ... вялікі прысядзібны надзел, немалая хатняя гаспадарка. Вабяць вока ўсіх, хто праходзіць каля сядзібы Наталлі Якаўлеўны, спелыя гронкі вінаграда, чырвоныя і жоўтыя перцы, раннія агуркі і наліўныя памідоры, кусты чорнай парэчкі і плантацыі клубніц. Трэба паспець і прапалоць, і паліць, і своечасова сабраць ураджай. Вядома, адной гаспадыні гэта не пад сілу. Не памылюся, калі скажу: Пашанцавала Наталлі Якаўлеўне з мужам! Высокі, статны, прыгожы... Аляксандр — уважлівы муж, клапатлівы бацька, дбайны гаспадар. Заўсёды дапамагаюць бацькам і дзецям — дачушка Люба і сын Міша.

Хочацца пажадаць Наталлі Якаўлеўне моцнага здароўя, энергіі, аптымізму, творчасці, вытрымкі і цяперня, стараных і паслухмяных вучняў, добрабыту ў сям'і і вечнага кахання.

**Тамара КРУК,
настаўніца-пенсіянерка
в. Палаўковічы**

Настаўнікі былымі не бываюць...

Настаўнік — больш чым прафесія. Гэта — стан душы, лад жыцця... Сапраўдныя настаўнікі ніколі не стануць былымі. І колькі б гадоў (і нават дзесяцігоддзяў!) ні мінула, яны застаюцца прыкладам для сваіх вучняў. Як доказ таму — жыццё і творчая дзейнасць настаўніка роднай мовы і літаратуры, ураджэнца Бярэзіншчыны, сённяшняга чэрвеньца Яўгена Антонавіча Несцяровіча. 37 гадоў ён з вялікай любоўю і імгтам выкладаў свой прадмет. Стасункі з гэтым настаўнікам на ўроках і ў паўсядзённым жыцці многія і многія з яго колішніх выпускнікоў і зараз прыгадваюць як самыя прыемныя і дарагія моманты школьнага жыцця. А яшчэ адзначаюць дабрню, прафесіяналізм, патрабавальнасць, справядлівасць, чалавечнасць Яўгена Антонавіча. І маўленне на чысцоткай беларускай мове, якое хацелася не толькі слухаць, а і пераймаць.

«Ён і зараз такі ж — інтэлігентны, прыязны, таварыскі... Калісьці мы працавалі ў адной школе. І лепшыя нашы знаходзіцца непадалёк... Цікава, адкуль бярэ свае выгокі такая любоў да ўсяго роднага? Такі прафесіяналізм? Такое жаданне перадаць усё, што ведае сам, вучням? Пра гэта і не толькі нетаропка гутарым з Яўгенам Антонавічам ва ўтульным дачным дамку...»

Аказаецца, на выбар прафесіі паўплываў старэйшы брат Віктар — сваім прыкладам. Ён у сярэдзіне п'яцідзсятых гадоў мінулага стагоддзя паступіў на філфак БДУ. Быў сярод лепшых студэнтаў, спрабаваў пісаць вершы. Аднойчы паведаміў: «Слухайце, буду выступаць па радыё!». Праўда, значае Яўген Антонавіч, паэтам Віктар Несцяровіч так і не стаў... Затое і зараз не парывае сувязей з мовай, літаратурай. Удзельнічае ў складанні метадычных дапаможнікаў для школ, выпускаў кніжку «Песні Лагойшчыны»...

Гэта ўслед за братам выпускнік Бярэзінскай СШ №1 Яўген Несцяровіч паступіў на філфак БДУ, у той час — кунно літаратараў.

— Мне пашчасціла, што на маім студэнцкім шляху сустрэліся выдатныя людзі, якія прывілі любоў да слова, — задуменна разважае Яўген Антонавіч. — Гэта дэкан Міхась Ларчанка. З выкладчыкаў — Алег Лойка і Іван Навуменка. Першы — рамантык, паэт. Другі — аналітык, празаік. Яны пакінулі ў маёй душы глыбокі след. Іван Якаўлевіч быў навуковым кіраўніком маёй дыпломнай. Тэму на той час я ўзяў новую — творчасць рэпрэсаваных пісьменнікаў. У прыватнасці, роман Міхася Зарэцкага «Сцежкі-дарожкі». Абараніў на «выдатна»...

І аднаму, і другому — здольным братам Несцяровічам прапаноўвалі вучыцца далей, у аспірантуры. Але па шэрагу прычын з працягам адукацыі не склалася. Затое многія вучні Чэрвеньшчыны займелі ў асобе Яўгена Антонавіча выдатнага настаўніка.

Свае першыя гады самастойнай педагогічнай дзейнасці ён правёў у Велікапольскай школе Чэрвеньскага раёна. Напачатку працаваў выкладчыкам рускай мовы і літаратуры, затым — дырэктарам. Менавіта ў Велікаполлі ён ажаніўся з Аляксандрай Пятроўнай Барбук, настаўніцай

англійскай мовы. Праз некалькі гадоў маладая сям'я педагогаў перабралася ў Чэрвень. Яны працавалі ў другой і чацвёртай гарадскіх школах, у першай і пакуль адзінай чэрвеньскай гімназіі. Шмат часу і сіл у Яўгена Антонавіча адымала адміністрацыйная работа — на пасадзе намесніка дырэктара, дырэктара... Але ўсё ж выкладанне роднай мовы і літаратуры было ў яго заўсёды на першым месцы. Зрэшты, як і метадычная, доследная праца. Ад вучняў настаўнік чакаў не простага пераказу працтаных літаратурных твораў, а доказы, аргументацыі, разважання аб паводзінах людзей, іх псіхалогіі. Самому Яўгену Антонавічу падабалася выкладаць Чорнага, Мележа... Ён распрацаваў аўтарскі ўрок «Вывучэнне творчай індывідуальнасці пісьменнікаў у школе», дзе параўноўваў творчыя асаблівасці Куляшова, Панчанкі і Танка. Гэтая распрацоўка мела вялікі поспех не толькі ў межах адной школы, але і на курсах удасканалення педагогічнага майстэрства настаўнікаў у Мінску. Яе надрукавалі ў часопісе «Народная асвета», а пасля прызналі адной з лепшых публікацый года.

Праз пэўны час Яўген Антонавіч атрымаў ліст з Міністэрства адукацыі. А ў ім — прапаноўваць стаць адным з аўтараў кнігі, выданне якой да чарговага юбілею Перамогі рыхтавалі ў Маскве. Зборнік «Патрыятычнае воспитание школьнікаў на уроке літаратуры. Из опыта работы учителей Белоруссии» атрымаўся прыгожым і маляўнічым. У яго ўвайшла і распрацоўка Яўгена Несцяровіча «Слушайте Хатынь».

Дарэчы, гэтакі настаўніка ведаюць (і памятаюць), не толькі ў раёне, вобласці, але і ў рэспубліцы. І менавіта па яго сур'ёзнай метадычнай працы — аснове выкладання любога прадмета. Гадоў з дзесяць ён уваходзіў у рэдакцыйную раду часопіса «Роднае слова». Рэдактар Міхась Шавыркін тады часта практыкаваў сумесныя пасаджэнні рэдакцыі і рады, ладзіў цікавыя экскурсіі. У часопісе была надрукавана работа Яўгена Антонавіча «Беларусь і беларускі народ у паэме Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш». Ну, а першымі пра адметны позірк свайго настаўніка на жыццё, на літаратуру, на творы даведваліся, вядома, яго вучні. Пераймалі, узбагачаліся, каб і праз шмат гадоў (і нават дзесяцігоддзяў!) скажаць: «А мы памятаем...»

Дарэчы, гэтак жа грунтоўна і сур'ёзна ставіўся Яўген Несцяровіч і да захапленняў, якія з ім падзялялі і школьнікі. Напрыклад, калі вёў шахматны гурток у СШ №2 г. Чэрвеня, то каманда ў раённых спаборніцтвах займала першае месца.

Бо вучыў Яўген Антонавіч дзяцей не толькі практыцы, а і тэорыі.

Другое вялікае захапленне Яўгена Антонавіча — турызм. Са сваім настаўнікам вучні з задавальненнем выпраўляліся ў шматдзённыя паходы, аб'ездзілі ўсю Беларусь, пабылі ў Севастопалі, Кіеве, Ленінградзе... У ваенныя гады, удалечыні ад дома, не забываліся на родную мову. А ля турысцкага вогнішча гутарылі пра ўсё на свеце!

Відаць, гэтая няўрымслівасць Яўгена Несцяровіча бярэ свае выгокі яшчэ са студэнцкіх гадоў. Два леты запар ён у складзе студэнцкага атрада ездзіў на цаліну. Вось дзе рамантыка... У суседняй брыгадзе працаваў Рыгор Барадулін, які напісаў пасля цалінную нліку «Вечар над Таболам», за што на Усесаюзным злёце студэнтаў і моладзі ў Маскве атрымаў другую прэмію.

Цалінны фотаздымак Яўгена Несцяровіча змешчаны ў экспазіцыі Чэрвеньскага раённага краязнаўчага музея. Ён, між іншым, і праз некалькі дзесяцігоддзяў не згубіў сяброўскіх пачуцця да аднакурснікаў, сувязей з імі. Сярод самых блізкіх былі і ёсць — крытык Варлен Бечык, даследчык фальклору Янка Саламевіч... А вась са сваімі аднакласнікамі з Бярэзіншчыны Яўген Антонавіч упершыню сустрэўся два гады таму — праз паўстагоддзя!

Канечне, шмат усяго здарылася за гэты час. Аднакласнікі ажаніліся, аднакласніцы выйшлі замуж... Вырасцілі дзяцей, выгадавалі ўнукаў... Сваю любоў да слова Яўген Антонавіч перадаў не толькі вучням, многія з якіх абралі настаўніцкую прафесію. На ваеннага журналіста вывучыўся сын Уладзімір, сённяшні палкоўнік. У свой час ён працаваў у газеце «Часовой Родины» карэспандэнтам прэс-цэнтра пагранвойскаў. Пісаў, праўда, па-руску. А вась перадачу на радыё, прысвечаную арміі, вёў па-беларуску. Зараз Уладзімір Несцяровіч — начальнік прэс-цэнтра Дзяржаўнага сакаратарыята Савета Бяспекі Рэспублікі Беларусь.

Дачка Яўгена Антонавіча Іна стала выкладчыцай роднай мовы і літаратуры, працуе ў адной з мінскіх школ. З яе таксама атрымаўся добры спецыяліст. Ну, а ўнукаў у настаўніцкай сям'і Несцяровічаў — трое.

Яўген Антонавіч і зараз не парывае сувязей са школай, цікавіцца ўсімі педагогічнымі навінкамі. Да яго ідуць па слушную параду. Дарэчы, менавіта Яўген Несцяровіч быў першым настаўнікам беларускай мовы і літаратуры выпускніцы чэрвеньскай гімназіі №1 Кацярыны Часаўскай, якая сёлета падчас уступнай кампаніі ў ВНУ на тэстах па беларускай мове атрымала найлепшы вынік — сто балаў са ста магчымых. Ну, і хіба ж бываюць такія настаўнікі, як Яўген Антонавіч (выдатнік народнай асветы, узнагароджаны граматай Міністэрства асветы БССР), былымі?!

«Ён і зараз такі ж — інтэлігентны, прыязны, таварыскі... Настаўнік па прызначэнні і поклічы сэрца... Чалавек, чья прафесія аднойчы і назавуўся стала жыццём... 21-га лістапада яму споўніцца 70 гадоў. Сардэчна віншум!»

**Святлана АДАМОВІЧ,
карэспандэнт газеты «Раённы
веснік» (г. Чэрвень)
Фота аўтара**

У пошуку ісціны

Выйшла ў свет кніга Леаніда Юнчыка "Па слядах агентаў...". У ёй — нарысы, артыкулы, журналісцкія расследаванні. Кніга аб'ёмная, у ёй — шаснаццаць частак. Назавём некаторыя: "Байцы нябачнага фронту "засвяціліся", "Карупцыя ў профіль і анфас", "Заказ на забойства", "Ля апошняй рысы", "Смутак гэты — падлеткі", "Мацярынскае гора", "На мяжы"; "Свет і цені правасуддзя", "Прафесіяналам аздаваць па заслугах" і іншыя.

У заключнай частцы журналіст газеты "Рэспубліка" — дарэчы, адзіны ў Беларусі лаўрэат прэміі імя Дзмітрыя Холадава "За мужнасць і прафесіяналізм" Міжнароднай канфедэрацыі журналісцкіх саюзаў — Леанід Юнчык на канкрэтных прыкладах расказвае чытачам, куды выносіць "герояў" яго публікацый газетная "хвалія" і чым увогуле заканчваецца журналісцкія расследаванні. Спектр тэматыкі кнігі даволі шырокі. І кожная яе частка вызначаецца скрупулёзнасцю, унікальнасцю, вастрыней і маштабнасцю. Асновай практычна для кожнага яго журналісцкага расследавання звычайна становіліся чытацкія пісьмы, а таму ў расследаваннях, яго аўтар сам прызнаецца, пульсуе жыццё — шматаблічнае, супярэчлівае, дынамічнае і жывое...

Вось радкі з аднаго пісьма, у дадзеным выпадку Ігара Шылаўца. У ім — крык душы, адчай. Ігар піша:

— Пераканаўча прашу разабрацца ў справе, ад якой поўнасцю залежыць мой, ні ў чым не вінаватага грамадзяніна Беларусі, лёс. Прашу дапамогі ў прыняцці законнага рашэння па справе, таму што сам я не магу знайсці праўды. Ніхто на мае довады і скаргі не рэагуе. Адно спадзяванне на тое, што журналіст мне зможа дапамагчы...

І журналіст ужо збіраецца ў недалёкую, але нярэдка небяспечную дарогу. А на месцы яго чакае шмат няпростых сітуацый.

Леанід Мікалаевіч Юнчык — натура моцная. За трыццаць год, яго стаў друкавацца ў газетах, усяго хапала: і сяброў на нялёгкай творчай дарозе губляў, і нямала сам жыццёвай калатнечы і

ўдараў лёсу адчуў. Але нішто не змагло вымусіць творцу збочыць з той дарогі, да якой сэрцам у юнацтве прыкіпеў. Толькі ў "Рэспубліцы" працуе пятнаццаць год.

І героі яго новай кнігі "Па слядах агентаў..." — не прыдуманія, а сапраўдныя, рэальна існуючыя людзі. І гэта, безумоўна, надае асаблівы каларыт і сацыяльную значнасць расследаванням журналіста і пісьменніка.

У заключнай частцы кнігі аўтар апавядае аб тым, чым жа заканчваецца журналісцкія расследаванні. А чым пачынаюцца? У першай частцы "Байцы нябачнага фронту "засвяціліся", у расследаванні "Агент у масцы" Леанід Юнчык піша:

— Гэта быў кульмінацыйны момант судовага працэсу. Да гэтага Ганне Уладзіміраўне Карэбе, маці непаўналетняга Дзімы, абвінавачваемага ў забойстве, здавалася, што чаша на вагах Феміды васьмью васьмью схіліцца на карысць яе сына. Але гэтыя ілюзіі пачалі рассявацца...

Як далей разгортувалася дзейства — у крыку сухаватых гэтым і іншых сюжэтах. Скажу, што аўтар, наш калега, умее заінтрыгаваць чытача, трымаць яго ў напружанні, аж пакуль праваахоўнікі не аддзеляць зерне ісціны ад жыццёвай домыслаў і плёткаў; суд давеў гэту "справу" да лагічнага канца.

Але ці ў адну "справу" даводзілася ўнікаць журналісту? І практычна заўсёды, прызнаецца аўтар, чыніліся перашкоды. Асабліва калі ў кагосьці з чыноўнікаў аказаліся заплямленымі гонар мундзіра і сумленне.

Не засталася па-за ўвагай

журналіста і крымінальная справа "марозаўскай банды", якая на працягу паўтара дзесятка год дзейнічала ў Гомелі і яго ваколіцах (перад судом, як вядома, паўстала 46 абвінавачваемых, з якіх 5 — супрацоўнікі праваахоўных органаў). Аўтар быццам запрашае чытача разам з ім разабрацца, дзе ўсё ж мяжа паміж падарункам і хабарам, чаму нярэдка так моцна залежыць грамадзянін ад волеўвядзення чыноўніка. А вывад, які робіць Леанід Юнчык як па гэтай так і па іншых публікацыях, адзін: паўней рэалізоўваць прынцып незваротнасці пакарання за ўчыненае злачынства.

Лейтматыў многіх матэрыялаў кнігі фактычна адзін: людзі расчараўваюцца ў жыццё, а потым маральна апускаюцца.

Праз канкрэтныя факты аўтар узнімаецца да агульнадзяржаўных праблем.

З нейкім асаблівым хваляваннем чытаю дзесятую частку цікавай і павучальнай кнігі — "Смутак гэты — падлеткі". Бо, скажам, публікацыя "Рабінзона" Вялікага Сяла — не толькі цікавы тэкст, але і добрая журналісцкая работа. Аўтар дае слова самім малалеткам, суправаджаючы іх аповед журналісцкім расследаваннем. Крымінальныя гісторыі "раскручвае", сцвярджаючы, што ні адна з іх "на пустым месцы не вырастае", за імі — канкрэтныя ўпущэнні ў сям'і, школе, грамадстве ў цэлым.

Возьмем хаця б артыкул "Пратэст сірот, або Як у Вя-

зынцы праявіўся падлеткавы антаганізм". Была "разборка". Хуліганства... Ды аўтар тут, калі дзеці-сіроты пашкодзілі прэстыжную машыну шчагальватага, фанабэрыстага юнака з залатым ланцужком на шыі, прычынай расправы, яе каталізатарам убачыў матэрыяльны фактар.

Знішчаючы шыкоўную машыну, інтэрнатаўскія дзеці вымяшчалі на ёй свой боль і крыўду за сіроцкую долю, загубленае дзяцінства і юнацтва, той беспрасвет, які "свіццёў" ім у далейшым юнацкім і дарослым жыцці. Гэта быў своеасаблівы пратэст...

Раздумваючы над падобнага роду фактамі, аўтар задумваецца сам і нас запрашае думаць: што трэба нам рабіць, каб новае пакаленне не аказалася злачынным, а краіна не засталася без будучыні?

Увогуле людзі, з якімі сустракаецца Леанід Мікалаевіч, пра якіх расказвае, заўсёды аказваюцца ў складаных сітуацыях. Яны, спадзеючыся на справядлівасць, вераць, што журналіст разбярэцца, дапаможа. І Леанід Юнчык спраўджае іх спадзяванні. Скрупулёзна разбіраецца ў няпростых жыццёвых хітрасплячэннях, унікальна шукае ісціну, праўду, справядлівасць. І гэта — лейтматыў, бадай, ці не кожнага яго твора. Бо ён добра ўсведамляе, што "людзі паважаюць тых, хто ў сваю чаргу паважае ісціну".

Унікаўшы ў сутнасць напісанага рэдактарам аддзела журналісцкіх расследаванняў газеты "Рэспубліка" Л. Юнчыкам і сабранага пад адной вокладкай, адчуваеш, праз што ён прайшоў і праз што яшчэ дзевяццаць прайсці. Але ці не ў гэтым і заключаецца сапраўднае журналісцкае жыццё?

Такая кніга нашаму грамадству патрэбна. Яна не толькі з захваленнем чытаецца, але і вымушае задумацца аб прыстойнасці і подласці, жыцці і смерці, дабрыві і зласлівасці, аб тым, што ўзвышае чалавека і што кідае яго ў бездань забыцця, калі ён у сваім абліччы губляе чалавечую годнасць.

Святы ж аўтарскі прынцып — праўда і нічога, апроч яе...

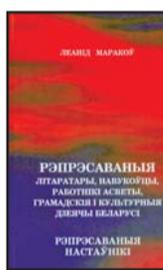
Аляксандр ХАЗЯНІН

Кніжная паліца

Выйшаў у свет чарговы (чацвёрты па ліку) альманах "ГОМАН". Тут, як заўсёды, больш як сто аўтараў рознаўзроўневых па мастацкіх якасцях літаратурных тэкстаў з усяго геаграфічнага абсягу

Беларусі. Апроч таго, адметнасць гэтага нумара ў тым, што ўпершыню ўнутры альманаха змяшчаецца часопіс "Шматкроп'е" (як на нашу думку, публікацыі ў ім адрозныя ад іншых гоманаўскіх тэкстаў найперш большым фарматам аўтарскіх фотаздымкаў і выразнейшым шрыфтам). Па традыцыі менавіта ў "ЛіМе" чакаецца шырокі крытычны разгляд згаданага літаратурнага альманаха.

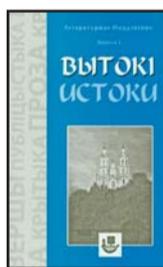

Леанід **МАРАКОУ** выдаў чарговы чацвёрты том (у дзвюх кнігах) "Рэпрэсаваныя настаўнікі" з задуманага дзесяцітомнага энцыклапедычнага даведніка "Рэпрэсаваныя

літаратары, навукоўцы, работнікі асветы, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі". Паддзены біяграфіі альбо кароткія звесткі пра больш чым 3000 работнікаў асветы, рэпрэсаваных балшавіцкім рэжымам цягам 20—40-х гадоў мінулага стагоддзя.

У выдавецтве Зміцера Коласа пачаў шырока вядомы свет краязнаўчы нарыс Алеся **КАР-ЛЮКЕВІЧА** "Зацітава Слабада" (у серыі "Біяграфія Радзімы"). Гэта другое дапоўненае і дапрацаванае выданне. Як піша аўтар у кароткай прадмове: "...да вядомага раней дагалося знайсці ў архівах. Як плён працы па зацітаваслабадскай тэме ў апошняй дзевяці невялікагадоў і з'явілася новая рэдакцыя кнігі".

У Полацку ў выдавецтве А. І. Судніка выйшаў першы выпуск літаратурнага альманаха "Вытокі" (Літаратурнае Наддзвінне). Тут выдрукаваны проза і вершы сяброў творчага аб'яднання

"Наддзвінне", якія пішуць на беларускай і рускай мовах. Усяго дваццаць аўтараў. Укладальнікі М. Балдоўскі і А. Бяспертых.

Выйшла кніга апавяданняў Леаніда **МАРАКОВА** "Непамароўныя Трэцяя Спраба". Як пададзена ў анатацыі, "непрыдуманія, амаль дакументальныя, а шмат у чым і аўтабія-

графічныя апавядання, сабраныя ў кнізе, па часе ахопліваюць ледзь не ўсё XX стагоддзе".

Артыяльныя, займальныя сюжэты аповедаў змушаюць чытача суперажываць усе неправдаказальныя дзеі разам з яго героямі.

Анатоль Зэкаў паспяхова зарэкамендаваў сябе ў розных літаратурных жанрах: ён аўтар кніг паэзіі, прозы, сатыры і гумару. Ёсць у творчасці пісьменніка і дзіцячая старонка, аб чым засведчылі яго зборнікі казак "Чатыры зярняткі" (2000) і вершаў "На арэхавым кані" (2003).

А зусім нядаўна, дзякуючы рэдакцыйна-выдавецкай установе "Літаратура і Мастацтва", пабачыла свет новая кніга Анатоля Зэкава для дзяцей "Мянтуз сярод мядуз". Гэта своеасаблівае чытанка-малыванка ў рыбацкіх скорагаворках, праз якія аўтар далучае сваіх юных чытачоў да таямнічага падводнага царства нашых рэк і азёраў, а то і зазірае ў марскія і нават акіянінскія глыбіні.

Значым адразу: кніга "Мянтуз сярод мядуз" — не толькі для чытання, а яшчэ і для малывання, бо Анатоль Зэкаў стварыў яе ў сааўтарстве з мастачкай Лалітай Мельнічэнкай. Апошняя ў сваёй працы абпіралася на тэкст, аднак малюнак не з'яўляюцца звычайнай ілюстрацыяй да яго, а дапаўняюць напісанае вабнымі мастакоўскімі дэталямі. Кніга карысная сваёй шматпараметральнасцю: апроч таго, што хлапчукі і дзючынкі расфарбуюць малюнак, контурна акрэсленыя мастачкай, яны яшчэ пазнаёмяцца з прадстаўнікамі воднай фаўны, а галоўнае — з усімі літаратамі беларускага алфавіта, навучаюцца чытаць і вымаўляць скорагаворкай тэкст.

Як скорагаворкай прагаварыць пра рыб

Самі ж скорагаворкі Анатоля Зэкава, здавалася б, даволі простыя, але паспрабуй хутка, не збіваючыся, прагаварыць іх. Як, напрыклад, вось такую — на літару С: "Страшны сон прысніўся сом, быццам сом — зусім не сом. Сом стаў сумны, невясёлы, сому й сон — зусім не сон". І гэтак — на кожную літару алфавіта: ад А да Я.

Дарэчы, кніга "Мянтуз сярод мядуз" — не хаатычна сабраны пад адну вокладку россып скорагаворак, як бы вылаўленых аўтарам рыбацкай сеткай; усе яны трывала завязаны ў адзін сюжэтны вузел, для чаго аўтар увёў у канву дзеі і галоўных герояў — двух хлапчукоў-рыбакоў, якія прадстаўлены на пачатку кнігі:

Сябрукі Рыгорка і Вінецзь Рыбу вудзілі ў рацэ. Карасёў лавіў Рыгорка, А Вінецзь... Скорагаворкі.

Далей аўтар як бы запрашае юных чытачоў далучыцца

да кніжных равеснікаў і праводзіць іх ад літары да літары праз увесь алфавіт. І робіць гэта між іншым гарэзліва і займальна, нярэдка — з тонкім гумарам. Маўклівыя рыбки пад яго пяром як бы на вахах ажываюць: "хвостом па вадзе водзіць вугор вёрткі", "плоткі ходзяць ля кручка, не ключоць на чарвячка", "ляжаць ліні ланіва", а "уяно удрузг удубеў". Сям-там маленькія чытачы, пэўна, змогуць пазнаць і сябе, як, прынамсі, вось у гэтай скорагаворцы:

Падручнікі ленавата Чыталі печкураматы. Каб не папруга печкурова, Не выпечкурылі б ні слова.

Анатоль Зэкаў дае магчымасць чытачам увяціць той час, "як мелі сом і рак на двух адно жыгало", паназіраць, як "джгае дожджык Жоржыка, разганяе ёршыкаў", а "у вадзе дзівосцяць плоткі", паспачуваць, што "згубіў задзіра-язь залаты зубочак", парадавацца таму, што "пашыў шавец-пчупак сабе штаны шыкоўныя" і ўздрыгнуць, прачытаўшы, як "трыццаць тры ментузы трапілі ў нераг, тарганулі тры разы — ды ні ўзад, ні ўперад".

Кожная са скорагаворак, нават калі б адсутнічалі малюнак, добра ўспрымаецца і зрокава. Тым больш, што паэт надзяляе

сваіх хвастатых "герояў" чалавечымі рысамі, але такі выхад за строгія энцыклапедычныя межы не выглядае надумана. Ён цалкам натуральны і па-мастацку абгрунтаваны. Уявіце толькі:

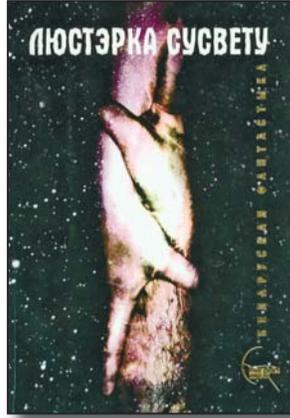
*Язь
Купіў для лыжкаў
Мазь.
Хай угоніцца
Карась
За язем,
Калі лыжы
Язь
Намажа
Мазю.*

Думаецца, што кніга Анатоля Зэкава "Мянтуз сярод мядуз" прыйдзецца даспадобы дзецям і падлеткам. І працягаюць яны яе на адным дыханні. А вось каб расфарбаваць малюнак, варта будзе папацець. Ды ці не для гэтага выпадку існуе рыбацкая прымаўка: "Каб рыбкай паласавалі, трэба добра пастарацца"?

Наталія АЛЯКСАНДРАВА

Заказаць і набыць кнігу Анатоля Зэкава "Мянтуз сярод мядуз" можна ў РВУ "Літаратура і Мастацтва" (г. Мінск, вул. Захарова, 19, адрзел маркетынгу, тэл. 284-79-65). Пры жаданні можна арганізаваць яе прэзентацыю з удзелам аўтара.

У першым артыкуле гэтага цыкла ўзгадвалася прагнастычная функцыя літаратуры. Аг літаратуры прынята, акрамя іншага, чакаць і прагнозаў, асабліва ў культурнай і сацыяльнай сферах. Менавіта ж аг фантастыкі ледзь не да 90-х гадоў XX стагоддзя чакалі ў асноўным менавіта прагнозаў. Навуковая, сацыяльная, часткова і прыгодніцкая фантастыка разглядалася часцей за ўсё ў аспекце аналізу магчымых варыянтаў будучыні.

Люстэрка беларускай фантастыкі

Мастацкае ў ацэнцы твораў навуковай фантастыкі рэдка ставіцца на першы план і сэння. Нават творы, якія характарызуюцца пэўным стылёвым майстэрствам і псіхалагізмам, атрымліваюць асноўныя станоўчыя водгукі не за названня якасці. Навуковая фантастыка традыцыйна разглядаецца як больш "разумова", чым "пачуццёвая" літаратура. Што характэрна, самі пісьменнікі-фантасты, даючы азначэнне жанру, у якім працуюць, звычайна ставяць на першае месца менавіта магчымасць прадказання таго ці іншага адкрыцця і яго наступстваў.

Напрыклад, Рэй Брэдберы сцвярджае: "Усе дасягненні навукі і тэхнікі, якія за апошнія пяцьдзесят гадоў прынеслі карысць альбо шкоду чалавецтву, за доўгі час да таго нарадзіліся ў галаве пісьменніка-фантаста... Цяпер, калі мы напоўніцу сабралі ўражжы тэхнічных навінак, нам неабходна выпрацаваць пэўныя нормы ўзаемаадносін чалавека і тэхнікі, каб не апынуцца непадрыхтаванымі перад тварам будучыні. Я павінен прагназаваць на многа гадоў наперад. Гэтым я дапамагу людзям лепш зразумець сваю планету".

Фрэдэрык Пол, у сваю чаргу, піша: "Мы жадаем дапамагчы чалавецтву зразумець, якія перамены яго чакаюць". А. Казанцаў гаворыць: "Навуковая фантастыка падобная на пражэктара, які свеціць наперад на караблі прагрэсу".

Доўгі час навуковая фантастыка разглядалася як літаратура, якая абавязана прадказваць і папярэджваць. Можна, менавіта з гэтай прычыны сэння так многа гавораць пра крызіс навуковай фантастыкі? Тэхналогіі развіваюцца надзвычай хутка, пісьменнікі проста не паспяваюць за імі. Але ці трэба? Ці ў гэтым галоўная функцыя мастацкага твора — прадказаць змены ў жыцці? Паглядзім. Але спачатку закранем яшчэ адно пытанне.

На працягу XX стагоддзя фантастыка, і навуковая, і прыгодніцкая, выпрацавала спецыфічныя ўяўленні пра сацыяльна-нацыянальны склад грамадства будучыні. Вельмі часта, на думку фантастаў, свет будучыні хутчэй глабальны, чым шматнацыянальны. У пошуках цікавых, экзатычных культур зямлянам даводзіцца лётаць у далёкія зорныя сістэмы. Канечне, "чалавек" — гучыць годна, але людзі з агульнай на ўсіх нацыянальнасцю "чалавек" сумуюць на сваёй планеце.

Само паняцце "фантастыка" прайшло вялікі шлях. Значэнне яго пашыралася, удакладнялася паралельна з развіццём самога жанру. Сэння фантастычнай літаратуры падзяляецца на некалькі кірункаў. Гэта не толькі навуковая і прыгодніцкая фантастыка, але містыка, кіберпанк, фэнтэзі. Усе гэтыя кірункі разам вельмі цяжка падвесці пад адзіны "стандарт", акрэсліць межы ўсёй фантастыкі агульным паняццям. Але нешта цэльнае ва ўсіх названых жанрах усё ж такі ёсць. Калі дазволіць сабе трохі пафіласофстваваць, можна дапусціць, што фантастыка базіруецца на арыстоцэлеўскай тэзе: "Варта дадаваць перавагу немагчымаму, але верагоднаму, перад магчымым, але малавера-

годным". Прымаючы выказаную думку, можна лічыць, што адзін з важных мастацкіх аспектаў фантастыкі — уменне стварыць несапраўдны, выдуманы, але пры гэтым абсалютна лагічны свет. Будучае, у якое павераць. Мінулае як верагоднасць, што не ажыццявілася, альбо паралельны свет са сваімі законамі і асаблівасцямі.

Сёлета ў выдавецтве "Мастацкая літаратура" выйшаў зборнік "Люстэрка сусвету", які аб'яднаў шэраг разнапланавых твораў многіх аўтараў, прычым, як на рускай, так і на беларускай мове. Творы, змешчаныя ў зборніку, адрасаваны чытачам розных узростаў, густаў, інтарэсаў. Трэба адзначыць, што кніга "Люстэрка сусвету" добра адлюстроўвае сённяшні стан беларускай фантастыкі, ад тэматычнага напуўнення да формы твораў. Таму менавіта гэты зборнік мы возьмем для прыкладу.

Зборнік можна лічыць сапраўдным люстэркам беларускай фантастыкі да дзядзень час. Нават тое, што ён выйшаў на дзвюх мовах, таксама адлюстроўвае сённяшняе становішча гэтага жанру ў Беларусі. Добра гэта ці дрэнна, але гэта факт — беларускія фантасты пішуць і на рускай і на беларускай мовах. Іншыя робяць аўтарскія пераклады ці замаўляюць іх прафесійным перакладчыкам. На жаль, у зборніку гэты бок творага працэсу адэкватна не адлюстраваны. Узнікае пэўная блытаніна: імя і прозвішча аўтара па-беларуску, а твор па-руску. Ці, скажам, твор Анатоля Казлова "Дети ночи" напісаны на рускай мове? Ці перакладзены? А калі перакладзены, то кім?

Гэты недахоп зразумелы, складанне двухмоўных зборнікаў з'ява не протая. У рэшце рэшт, адзначаная недасканаласць таксама добра адлюстроўвае сённяшняе моўную сітуацыю. Сам жа факт выхаду двухмоўнага зборніка аўтар гэтага артыкула ацэньвае як станоўчы. Творы, нават скіраваныя ў будучыню, нясуць адбітак таго часу, у якім пісаліся. А калі вельмі цікавы, па-мастацку варты твор напісаны на рускай мове, неразумна заплюшчваць вочы на яго існаванне.

Тэматычна зборнік атрымаўся багатым і цікавым. Сапраўды, кожны прыхільнік фантастыкі знойдзе тут творы, адпаведныя свайму густу.

Сталася так, што тэма касмічных падарожжаў неяк не прыжылася ў беларускай фантастыцы. Быў, канечне, "Шосты акіян" М. Гамолкі, напісаны яшчэ ў 1959 годзе. Але куды больш запамінальным стаў "Карабель" Васіля Гіевіча, дзе касмічнае падарожжа — філасофскі сімвал, а на першы план выходзіць любоў не проста да планеты Зямля, а да сваёй малой радзімы. Адрэз адзначым, што беларускай фантастыцы ніколі не было ўласцівым імкненне да пазанацыянальнай будучыні.

У зборніку "Люстэрка сусвету" "касічная" фантастыка прадстаўлена некалькімі творамі. Касмічны паёт, як сюжэтаварналы стрыжань, абрала Раіса Баравікова у сваёй "Аповесці чатырох падарожжаў". Захапляльны прыгодніцкі твор разлічаны ў першую чаргу на падлеткаў: цікавыя

планеты, дзіўныя формы жыцця, прывабныя характары герояў. Адна з планет, якую наведваюць героі, знешне нагадвае Марс, іншая ўяўляецца Зямлёй-2, але на самай справе, яны зусім не падобныя да сваіх "пратаіпаў". Ідэя адметнасці, выключнасці кожнай праявы жыцця пераплятаецца ў творы з яшчэ адной важнай думкай. Мераю для ўсяго, што бачаць і асэнсоўваюць касманаўты, з'яўляецца зямная рэчаіснасць.

Назву зборніку дала аповесць Генадзя Ануфрыева і Уладзіміра Цвяткова "Люстэрка сусвету". Касмічнае падарожжа прысутнічае і тут, але толькі як адзін з элементаў сюжэта. На першым плане

Тут да месца сказаць аб тым, што беларускія фантасты вельмі сур'ёзна ставяцца да формы твораў. Многія творы навуковай фантастыкі, нават такія таленавітыя, як у Артура Кларка, не дэманструюць, на жаль, стылёвага майстэрства, разнастайнасці ў апісаннях, знаходак у плане метафорыкі і іншых выяўленчых сродкаў.

спецыфічная арганізацыя жыцця на планеце, суіснаванне чатырох рас. Аўтар прадмовы да кнігі Станіслаў Саладоўнікаў характарызуе твор так: "Г. Ануфрыев і У. Цвяткоў у аповесці "Люстэрка сусвету" абмялявалі цікавую і шматузрунневую мадэль цывілізацыі, выкарыстаўшы і рабінзонаўскія матывы, і тэму прышэльцаў, праглядаецца альянс з зямной гісторыяй перыяду Білскага адраджэння, калі, аднак, асабліва ярка палалі кастры інквізіцыі". Пры гэтым нельга не адзначыць гарманічнасць зліцця названых вельмі рознапланавых матываў. І ў гэтым творы прыхавана злабадзённая ідэя. Каласальны падземны "камбінат стандартных форм" (асабіста мне вельмі спадабалася назва) паступова разбурае планеце, але пры гэтым ён выпрацоўвае карысныя рэчы: ежу, адзенне, нават кнігі. Гароды паступова прывальваюцца ў спустошаныя нетры планеты, але жыхарам дзяжка адмовіцца ад звыклых даброт, а пануючая раса шчыдра надзяляе іх тымі дабротамі, каб трымаць пад поўным кантролем.

Апавяданне Алеся Аляшкевіча "Асоба" прыцягвае ўвагу ў першую чаргу тым, што ідэя зліцця ўсіх людзей, усіх асоб у адзінае цэлае прадстаўлена тут як з'ява станоўчая. "...Я адначасова і адзінкавая асоба, і бясконца колькасць асоб, якія калісьці жылі на нашай планеце", — характарызуе сябе Асоба. Адрэз як узгадваецца, скажам, Рудзі Рукер, для якога падобны варыянт эвалюцыі ўяўляўся з'яваю адмоўнай.

Юрый Брайдэр і Мікалай Чадовіч у апавяданні "Планета Энунда" абмалёўваюць абставіны кантакту дзвюх цывілізацый, сутыкненне двух светапоглядаў. Але

большасць твораў, змешчаных у зборніку, аддаюць перавагу зямной рэальнасці.

Цікавае, вельмі ўдалае ў стылёвым плане апавяданне Сяргея Бульгі "Будучы сябра" распавядае пра наладжванне кантакту паміж зямнымі сабакамі і разумнай іншапланетнай сабакай расай. Высокатэхналагічная цывілізацыя сабак заснавана на ідэалах сяброўства і вернасці, але галоўны герой твора марыць адшукаць гэтыя якасці ў зямных людзей.

Тут да месца сказаць аб тым, што беларускія фантасты вельмі сур'ёзна ставяцца да формы твораў. Многія творы навуковай фантастыкі, нават такія таленавітыя, як у Артура Кларка, не дэманструюць, на жаль, стылёвага майстэрства, разнастайнасці ў апісаннях, знаходак у плане метафорыкі і іншых выяўленчых сродкаў. У многім гэта звязана з тым, што навуковую фантастыку нярэдка пішуць, а часта і ацэньваюць не гуманітарны, а людзі з тэхнічнай адукацыяй. У пэўным сэнсе з гэтым звязаны дыскусіі аб неактуальнасці фантастычнага жанру ў сувязі з павелічэннем тэмпаў прагрэсу. Сапраўды, няпроста выдаваць нейкую пакуль не існуючую тэхналогію, ды паспець выдаць кнігу раней, чым навукоўцы абвясцяць, што названая тэхналогія ўкараняецца ў масавую вытворчасць.

Але калі разглядаць фантастычную літаратуру ў мастацкім ракурсе, то казаць пра яе заняпад рана.

У кнізе "Люстэрка сусвету" мы сустракаем нямаля твораў, напісаных сапраўды мастацкім стылем. Калі нават не ўзгадваць прызнаных і неаднойчы ўтанараваных аўтараў старэйшага пакалення, застаюцца Сяргей Бульга і Аляксей Бычкоўскі, Стаска Грыніч, Барыс Зяленскі і Валерыя Кастручын. Апошняя хацелася б адзначыць асабліва, бо з яго твораў я (да вялікага свайго сораму) знаёмлюся ўпершыню. Жывая мова (праўда, руская), гунар, унутраная дынаміка.

Дарэчы, кіберпанк, станаўленне якога прыйшлося на 80-я гады (калі ўжо казалі пра асуджанасць жанру навуковай фантастыкі), стаў настолькі прыцягальнай і яркай мастацкай з'явай менавіта з-за таго, што аўтары надавалі першасную ўвагу мове, стылю, апісанню. Чытаць разгорнуты апісанні месца дзеяння ў фантастычных творах, згадзіцеся, цікава. Тут аўтарам ёсць да чаго прыкласці свае сілы. І беларускія фантасты выкарыстоўваюць гэтую магчымасць.

Але айчынных пісьменнікаў у першую чаргу прываблівае дзіўнае, таямнічае ў паўсядзёнасці. Містыка ў беларускай літаратуры мае моцныя, трывалыя карані. Адрэз ўзгадваюцца творы Уладзіміра Караткевіча і дзіўны, на жаль незакончаны раман Вацлава Ластоўскага "Лабірынты". Сама Беларусь для многіх пісьменнікаў з'яўляецца краінай, нібы прасякнутай эманациямі чароўнага, містычнага. Узгадаем Яна Баршчэўскага і Адама Міцкевіча. Аўтары дадзенага артыкула найбольш цікавымі, яркімі, моцнымі падаліся менавіта творы містычнага накірунку. Гэта аповесць Анатоля Казлова, апавяданне-прыгата Людмілы Рублеўскай, аповесць Алеся Бычкоўскага, жанр якой хутчэй за ўсё можна вызначыць як гарадское фэнтэзі і інш.

Жанравая і сюжэтная разнастайнасць зборніка стварае прыемнае ўражанне. Наогул, хацелася б спадзявацца, што зборнік "Люстэрка сусвету" стане першым у вялікай серыі кніг беларускіх пісьменнікаў-фантастаў. Дарэчы, многія з шырокавядомых сэння аўтараў гэтага жанру заваявалі прыхільнасць сваіх першых чытачоў менавіта публікацыяй у калектыўным зборніку. Напрыклад, Г. Л. Олді і Андрэй Дашкоў дэбютавалі на старонках зборніка "Сумеркі міра" ў пачатку 90-х гадоў. З таго часу названыя аўтары выдалі шмат кніг, але той зборнік і цяпер захоўваецца ў маёй бібліятэцы. А "Люстэрка сусвету" займае цяпер месца побач з ім.

Марыя ШАМЯКІНА

Новы куфэрак

Пасля таго, як пайшлі з жыцця вядомы гісторык Мікола Ермаловіч і сьлінны даследчык роднага краю, доктар гістарычных навук Генадзь Кахановіч, іх справу плённа працягвае краязнаўца, рэдактар і выдавец Міхась Казлоўскі. Ён выдае часопіс "Куфэрак Віленшчыны", які выходзіць з кастрычніка 2000 года ў залежнасці ад паступлення матэрыялаў і фінансавай дапамогі. Публікацыі ў часопісе ў асноўным прысвячаюцца краязнаўству, фальклору, гісторыі, этнаграфіі, прапагандае творчасці мясцовых паэтаў і празаікаў. Арыентуецца часопіс на чытацкую аўдыторыю трох раёнаў Гродзенскай вобласці (Астравецкі, Ашмянскі, Смагонскі) і чатырох Мінскай (Валожынскі, Вілейскі, Маладзечанскі, Мядзельскі), што ўваходзілі раней у Віленскую губерню.

Кожны чарговы нумар выдання прысвячаецца пэўнай гістарычнай асобе або роду Віленшчыны. Напрыклад, першы нумар прысвячаны Генадзю Кахановічу, пяты — Пятру Бітэлю, шосты — Янку Купалу...

І вось я трымаю ў руках "Куфэрак Віленшчыны", дванаццаты нумар, які яшчэ пахне друкарскай фарбай. Прысвячаны ён выдатнаму грамадскаму і палітычнаму дзеячу Сымону Рак-Міхайлоўскаму.

Нарадзіўся Сымон Рак-Міхайлоўскі 14 красавіка 1885 года ў вёсцы Максімаўка Віленскага павета Віленскай губерні (цяпер Маладзечанскі раён Мінскай вобласці) у сялянскай сям'і. Жыццё і дзейнасць яго — папечніка Браніслава Тарашкевіча — цесна звязана з Маладзечаншчынай. Ён вучыўся ў настаўніцкай семінарыі, потым працаваў настаўнікам на сваёй малой радзіме, праводзіў вялікую культурна-асветніцкую работу на вёсцы, збіраў беларускі фальклор.

У гады Першай сусветнай вайны знаходзіўся на фронце ў царскай арміі. З 1917 года актыўна займаўся палітычнай і грамадскай дзейнасцю, уладкоўваў ў кіраўніцтва Беларускай сацыялістычнай грамады.

У лістападзе 1922 года быў выбраны дэпутатам Польскага Сейма, з трыбуны якога мужна абараняў сацыяльныя і нацыянальныя правы беларусаў.

Сымон Рак-Міхайлоўскі прымаў актыўны ўдзел у рабоце Таварыства беларускай школы, выступаў у вёсках на сходах, выкрываючы каланізатарскую палітыку польскіх улад Заходняй Беларусі. Разам з Браніславам Тарашкевічам ён быў у 1925 годзе ініцыятарам стварэння Беларускай сялянска-работніцкай грамады.

У кастрычніку 1930 года Сымон Рак-Міхайлоўскі пераязджае з сям'ёй з вёскі Максімаўка ў Мінск і працуе тут дырэктарам Беларускага дзяржаўнага сацыяльна-гістарычнага музея, быў выбраны членам ЦВК БССР.

Мужны змагар за свабоду свайго народа Сымон Рак-Міхайлоўскі стаў ахвярай сталінскіх рэпрэсій. У 1938 годзе яго расстралялі.

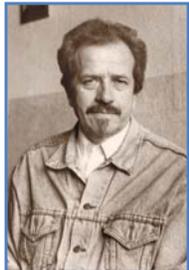
У вёсцы Максімаўка, дзе нарадзіўся выбітны беларус, у 1982 годзе ўстаноўлены ў яго гонар памятник каменны з мемарыяльнай дошкай, а ў горадзе Маладзечна адна з вуліц носіць яго імя.

У дванаццатым нумары часопіса надрукаваны "Турэмны дзёнік" Сымона Рак-Міхайлоўскага.

З вялікай цікавасцю чытаюцца ў гэтым нумары часопіса "Куфэрак Віленшчыны" і матэрыялы "Пра мову беларускую і пра нас..." Сяргея Цімошкі, "Абразкі з мінулага жыцця" Лідзі Гардынец, "Канстанцін Тукала — ураджэнец Віленшчыны" Івонны Гайдзінскай, "Лявон Бушмар" Кузьмы Чорнага, або Загадка класіка" Васіля Жуківіча, "Я тут зусім адна..." (Лісты Ларысы Геніюш да Міхася Казлоўскага), "А можа, гэта быў не Ягайла?" Аляксандра Камінскага, "Колькі слоў аб былым" Віктара Панізініка і многія іншыя.

Вялікую і пачэсную справу робіць краязнаўца і выдавец Міхась Казлоўскі. Пажадаем яму і надалей творчых поспехаў. І, вядома, чытачы і прыхільнікі яго творчасці будуць з неярпеннем чакаць выхаду яго наступнага "Куфэрка Віленшчыны".

Янка ГАЛУБОВІЧ

Сяргей
ПАНИЗНИК

Лопне на дрэве застылым кара —
і пазванчэе дрэва.
Ёсць для радка — атурыстка пярэ
верацяно сугрэва.

Перасмыкнецца Коласа смык,
жалейку Купалы знойдзе.
Вернецца вершу яго мацярык.
І на высокай ноце

люд абагрэе мудрэц Саламон
Песняю Найвышэйшай.
Для адраджэння
не сядуць на скон
Богавы і нашы вершы.

Клён

З Атлантыкі навіс цыклон.
І ў крамах — прывазное...
А ў родным парку мокры клён
з уласнай жаўцізнаю.

Прыходзяць весткі пра палон:
свет — з ранаю скразною.
А ў ціхім парку мудры клён
з удумнай жаўцізнаю.

Між перастрэлак — перазвон,
чужак ідзе вайною.
А ў светлым парку добры клён
з вясёлай жаўцізнаю.

На здрадзе выйграў кампаньён
і збег з чужой казною.
А ў ветлым парку лёзны клён
з прыроднай жаўцізнаю.

Мой пантэон і бастыён
з лістотай наразною...
...У памяць уваходзіць клён
з кальчужнай жаўцізнаю.

¹ Скрыпторый — цэнтр, у якім перапісваліся кнігі.

² У ладзю з папіруса маці паклала маленькага Майсея і выправіла плысці па рацэ.

Таццяна
БУДОВІЧ

* * *

Невядомая сіла
запаланіла,

і няма больш нічога —
толькі дарога

у блакіт, на нябёсы.
І падалося,

што не я абіраю
да небакраю
гэты шлях над бяздоннем.
Проста ў далоні
гэты шлях сам кладзеца,
мне аддаеца.

* * *

Ледзяшамі аброс ліхтар
у палоне зімовых мар.

Адгароджаны ад жыцця,
у сусвеце сваім, выцяца

злой віхуры не чуе ён,
даглядае чарговы сон.

* * *

Далоні вечара крышталёвыя
самоты
сціскаюць як апошнюю надзею.
Сцякае чырвань з пальцаў
на сумётны,
знікаючы пад покрывам завеі...

* * *

Свечкі каштанаў гайдае
травень
і выпускае аблокі ў неба.
...Яхта твая не пакіне гавань
і не пакорміш ты чаек
хлебам.

Дні белым вершам
у дзённік лягуць
і ў неспатольных душы
глыбінях
ускалыхнуць
развярэдзяць смагу.
...Бездань нябёсаў
у моры сінім.

* * *

Дацягнуцца рукою
да паўднёвых зор
альбо моўчкі, без следу, згінуць.
...Напішы мне пра восень
на схілах гор
і пра колер марскіх глыбіняў.

Калі сонца зайшло,
калі дзень заціх,
дотык смутку ў сабе стаіўшы,
напішы мне,
пакуль з-за плячэй тваіх
гэты ліст не чытае іншы.

* * *

Калі ты перастанеш
быць каханым,
у горадзе тваім адценні лета,
напэўна, згаснуць для мяне,
і гэта
настолькі мне падасца
нечаканым,
што я адчую лёгкасць і свабоду,
і адарванасць ад сябе, якою
так проста, звыкла жыць.
Але з тугою
аднойчы, як надарыцца нагода

згадаю не цябе —
сябе — былою.
І страчаную ношу пашкадую.

* * *

Душа вызваляецца
ад шкадавання,
нібыта ўзятае на крылах
над бодем
мінулым —
нішто не трымае, да волі
дарогі не засціць.
І я ўжо не ў стане

чагосыці баяцца, што можа адбыцца
альбо не адбыцца. Нядаўнія мэты
ільдзінкамі плавяцца
ў млявасці лета.
Ды з гэтай бязважкасцю
цяжка змірыцца.

* * *

Радасць мая даўно
не радасць мне, а сіло.
Цяжар, а не крыло.
Цягне мяне на дно.

І ў гэтай вайне
не я пераможца, не...

Адам
ШОСТАК

ROSA CANINA

дзесьці на забытым праспекце,
дзе не ходзяць трамвай павольна
у знак нашага каханья
квітнее шыпына ружова

калісьці калі мы вярталіся
у мінулае няспраўджаных
мараў
мы бачылі колер яе

цяпер я іду побач
і шукаю плясткі твае
і чую песні шыпыны
ружовай
аблітыя ранішняй расою
на забытым усімі бяззучным
праспекце

ИНВЕРСИЯ

1

Размаўлялі па тэлефонах
і бачылі адзін аднаго
праз акно.
У шчыльна закрытым акне
невynosнай спёкі.
Процьма надакучлівых мух
і гоман вакзальных
нам засцілі вочы.
Нібы за кратамі
мы абодва
ля гэтага бруднага шкла.

2

А калі цягнулі ад'ехаў,
засталіся думкі
пра цішыню
адны
на голым пероне.

СВЯДОМАСЦЬ

Халодныя пліты —
люстра ў свядомасць,
і мяне закрываюць
тужлівыя дні;
калі чытаю я іх,
здаецца — бясконцасць
у адлюстраваных
адпаліраваных пліт.

Учытваешся
у прозвішчы, імёны —
звяртаеш увагу —
адлюстраванні
халодных пліт.

Калі ўсё гэта зруйнуецца
з глебай,
губляецца сэнс
існавання
без гэтых маўклівых пліт.

Сэрца можа маўчаць,
але яго
не адпаліруеш;
бліскачая свядомасць
у вечнасці
позірк
губляе...

* * *

твой голас такі
патаемны,
бы шэпт ветру між скалаў;
твой голас такі
неабдымны,
як постаць невядомага
горада.

а можаш быць коткай
ласкавай
і лагодна драпаць
мне вушы.

* * *

На скрыжаванні
вялікіх вуліц,
дзе бегалі дзецьмі басанож,
жыве вялікае каханне.
Прастора твая
без прымусу
святлом акрыляе.

І ад яго
адкрываецца сэрца
для цябе.
Утварыцца з дзеяння дзея,
прылашчу сваімі цябе
я абдымкамі —
адкрываецца сэрца
для цябе.
Убачыўшы нашы ласкавыя
надзеі,
каханне пачынаецца
са стартавага
прыпынку —
жыве вялікае каханне.

* * *

нават па асфальце
гарачом
ісці басанож
так зручна і проста
бо сэрца акрыленае
летуценнем

Любімось!

Любімось, мае суседзі!
Янка Купала

Стала цесна на планеце:
спадкі і манаткі...
Любімось, мае суседзі!
Кіньма сваркі, звадкі.
Мне б самому далучыцца
да Шэнгенскай візы, —
як Скарыну, падвучыцца,
стаць ля Моны Лізы,
нахіліцца да надгробкаў
зорак суайчынных...
Любімось! Не для заробкаў,
для абдымкаў чынных, —
жыць у згодзе, а не ў тайне
злых, ліхіх сакрэтаў;
на пазыку і вяртанне
родных рарытэтаў...
Беларусь на белым свеце —
мой і ўсіхны добыт.
Любімось, мае суседзі!
Мілату — у побыт!

Поўня-помнік

Срэбная дарожка на Дзвіне.
З поўняй над мястэчкам размаўляю.
Хвалі верасня ў душы люляю,
бо ніхто
на кліч мой
не гукне.
З берага не скоціцца вітанне.
Адплыло Дзвіной
маё каханне:
толькі поўня
помнікам
пры мне.

* * *

Варочайся ў закутку анямення
клубок цярпення.
Задыханы, сціраю з цемры пасмы.
Не зніклі спазмы.
Настырны, я шукаю паратунку.
Кранаю струнку
закінутага ў цемрыва адчаю:
сябе злучаю
з вібрацыямі жарсці, утрапення.
Дай Бог збавення
ад мерзлаты ледавіка на сэрцы.
Дзе аднаверцы?

Полацкі псалм

Папірус — асака:
сцябліны з дэльта Ніла.
Руплівая рука
палосы ўгаманіла:
пад прэс
крыж-накрыж
лёг
скрыпучы слой... І скрутак
запакаваны ў лёх.
Стыло хаваў у смутак
апостал, ці прарок,
пакуль чакаў натхнення.
А выявіў радок, —
запелі
псалмаў
звенні.

Ствараўся Запавет
усім народам свету.
...Пры мне Скарыны след
і блікі сілуэту:
ішоў праз асаку
ў біблейскія прасторы...
Мой шлях цераз раку —
у Беларусь-скрыпторый!
Вунь — Полацк-Вянок!
Мяне, каб Словы сеяў, —
папірусны ганок
трымае, як Майсея?

Напруга прагі

Цывілізацыі немагу
кволіць не ад мароза.
Трапілі вершы ў густую слату:
ў здушаных душах — проза.

Кара кары і на фібры лягла.
Клопаты — у бязвыссы.
...Недзе варочаецца скала.
Свет, у натхненні ўзвійся!

Блудны сын

Міхаіл
УЛАСЕНКА

Апавяданне

якая здарылася з ім на тым жа тыдні, бадай, самая незвычайная.

Раніцай, ледзь пачало світаць, Шлягіна разбудзіў Коля Рудзік, загадчык свінафермы. Ён паведаміў Стасю, што ў іх вёсцы аб'явіўся воўк. Мала таго — ходзіць па наваколлі, нікога не баіцца, дык яшчэ і гуску звалок у свінаркі Марфы. Рудзік біў сябе кулаком у звонкія грудзі, скакаў перад Стасем чортам, раз'юшана ляскаў зубамі і запэўніваў Стася, што сваімі вачамі бачыў, як ён — шэры, хвост дугой, вушы тарчаком — валачыў гуску па дарозе.

Раптам у Стасевай хаце ўсё пайшло кулём. Яго няхітрая паляўнічая гаспадарка хутка была прыведзена ў поўную баявую гатоўнасць. Стась надзеў на сябе крыж-накрыж, як дзед Талаш, два патранташы, адзін накінуў, нібы аркан, на доўгую шыю Рудзіка, сунуў яму старую аднаствольную стрэльбу, густа аплеценую павуціннем, і яны выскачылі з хаты.

Па дарозе іх сустрэла Марфа. Аплакваючы гуску, яна паказала паляўнічым, куды патрусіць шэры. Стась тут жа кінуўся наўздагон — у бок невялічкага ляска. Рудзік забег на ферму і праз хвіліну ўжо імчаўся ў той бок на вараным жарабку.

За ровам, каля лесу, хлопцы сапраўды ўбачылі нахабнага драпежніка. Гускі ў яго зубах не было. Ён, пэўна, толькі што з'еў яе і апетытна аблізваўся, за пагардай паглядаючы на людзей. Потым, відаць, разгадаў іх намер і шмыгнуў у лясок. Рудзік на кані пагнаўся следам. Неўзабаве ў лесе пачуўся стрэл, а праз хвіліну з кустоў выскачыў жарабак без седака. Потым Стась сустрэў і Рудзіка, які валок па зямлі стрэльбу і вывіхнутую нагу. Стась, нічога не кажучы, знік у кустах. За ім папалёўся і Рудзік. Хутка з лесу данесліся два стрэлы і звярынае скавытанне.

Паляўнічыя выцягнулі здабычу на ўскрай лесу. Сюды ўжо натоўпам бегла дзетвара: з сабакамі, на веласіпедах, басанож. А Стась з Рудзікам, крыху паспрачаўшыся, хто з іх ямчэй трапіў у ваўка і, такім чынам, павінен атрымаць большую долю за скуру, прыступілі непасрэдна да яе здымання. Праўда, ніводнаму з іх не прыходзілася ў жыцці лупіць нават авечку.

У гэты час прыехаў на кані палывы вартаўнік Ігнат. Ён таксама ніколі не хадзіў на ваўка, але ў паляўнічай справе толк ведаў і больш за ўсё любіў даваць парады. Першым чынам параіў, каб хлопцы здымалі скуру мехам — больш выгады ў грахах.

Раптам стары Ігнат нахіліўся ніжэй, прымружыў свае хітраватыя вочкі, дзелавіта пакрытаў і папытаў:

— Ента хіба воўк? Ты ж паглядзі, ён жа ніяк кастрат!

— Сам ты, стары, кастрат! — усхапіўся Коля Рудзік. — Можна, гэта ваўчыца...

— Пачакай, дзед, — супакой іх Стась. — Паглядзіш, яшчэ прэмію якую адхопім. У нарыхтоўчых крамах — там людзі адукаваныя. Яны табе дакладна скажуць, воўк гэта, ці ваўчыца.

— Можна, які ручны, — хіравата апраўдваўся дзед Ігнат.

— А вось мы зараз праверым, — сказаў Стась. — А-ну, хлопцы, цягнуце сюды таго вунь барбоса... Ага, баіцца. Пахам чужае дзікае стварэнне. А ты кажаш — не воўк. Хто ж гэта

па-твойму — пёлка?..

Аднак воўк быў аблуплены, скура высушана, і ў нядзелю хлопцы панеслі яе на станцыю. Таська Чумазава вельмі абрадавалася раптоўнаму з'яўленню жаніха і маладога свата. Яна хацела зашчапіць дзверы, каб ніхто не перашкаджаў ім спраўляць заручыны, але Стась утрымаў яе сваёй моцнай рукою і сунуў ёй ледзь не ў твар пушысты клунак.

— Чаго харахорышся? Прымай тавар!

— Што гэта? — спахапілася Таська. — Ніяк дзе сабаку прыстрэлілі, шалапутныя.

— Якога сабаку? Ты паглядзі лепш.

— І ёсць сабака. Не першы раз прымаю, — адрэзала Таська.

— Не хочаш браць — так і скажы! — узрываўся Стась. Знойдзем другое месца.

Таська на момант разгубілася — не ўцякалі б самі жаніхі. Яна ўзяла сябе ў рукі і пачала спакойна тлумачыць, кідаючы нервовы позірк на Рудзіка.

— Бачыш — чорная пляма.

А ці можа быць воўк з плямай? Поўсць надта кароткая, у ваўка даўжэйшая і гусцейшая. Ды і хто ж так скуру здымае? Тут, калі толкам, і на бутэльку сухога не выйдзе.

А ў адчыненыя дзверы напіралі развакі. Неякі мужчына нахабна цягнуў з Таськіных рук скуру, каб паказаць сваю дасведчанасць. Стась тым часам махнуў рукою, плонуў і выскачыў за дзверы. На вуліцы, хаваючыся за тэлеграфным слупом, чакаў яго Коля Рудзік. Сябры моўчкі пашыбавалі прэч.

— Вярніцеся! — крычала ім услед Таська. — Вярніцеся, усё ўладзім!

Яе адчайны лямант не мог спыніць уцекачоў...

Пасля гэтага выпадку Стась зноў некуды знік. Пайшлі чуткі, што бачылі яго на вакзале — браў ён білет аж да Цалінаграда.

Ганебную славу незадачлівага паляўнічага цярыліва і пакарліва нёс на сваіх кастлявых плячах загадчык свінафермы Коля Рудзік, а Стась завочна перахрысцілі з блуднага сына — у ручнога ваўка. І гэтыя плёткі суправаджаліся бяскрыўнымі спагядлівымі ўсмешкамі.

І толькі Таська Чумазава злосна агрызалася, калі хто нагадваў ёй аб гэтым незвычайным здарэнні. Яна яшчэ больш закахалася ў Стася, пачала наведваць яго састарэлую маці, дапамагала ёй па гаспадарцы і нават выплаціла ёй пяць рублёў — кошт сабачай скуры, якую яна залічыла ў першую катэгорыю.

Аднойчы, калі Таська гасціла ў Шлягінай, у дом да старой зайшла паштарка і паклала на стол канверт. Таська імгненна распячатала яго. У канверце нічога не было, акрамя газетнай выразкі. На ёй месціўся Стасеў партрэт, а ў кароткай тэкстоўцы паведамлялася, што Станіслаў Пятровіч Шлягін вызначыўся на ўборцы цалінных хлябоў і стаў адным з пераможцаў у саборніцтве сярод механізатараў саўгаса "Маяк". На адвароце упоперак тэксту Стасевай рукою было напісана ўсяго чатыры словы: "Блудны сын жыў-здараў".

Таська прагна ўпілася вачамі ў фотаздымак. Поўныя скуласты твар глядзеў кудысьці ў бок, паўз аб'ектыў — пакарліва і вінавата, нібы гэта быў не герой жніва, а чалавек, які зрабіў штосьці недарэчнае і гатовы быў перад усімі пакаяцца.

маказы, пра паляванне. На левай шчацэ ў Стася з'явіўся шрам. Прывёз ён яго з той жа Сібіры, у прыдатак да стрэльбы. З мядзведзем, кажа, пацапаўся, за начальніка заступіўся на паляванні. За гэта і зброю ад яго ў падарунак атрымаў.

Мужчыны ківалі галовамі, падтаквалі, а між сабой меркавалі, што не з сапраўдным мядзведзем меў ён справу, а з двухногім, такім, як сам. Чалавек ён буяністы, мала каму ўступіць. Таму і дзяўчаты — свае, вясковыя — бокам яго абыходзілі. І халасцякуе Стась аж да гэтага часу.

На станцыі, у сельпо, яго адрозу ўзялі экспедытарам. Праца не такая ўжо "кіруючая", але прэстыжная і адказная. У свой першы працоўны дзень Стась вырашыў пахадзіць па крамах, пазнаёміцца з персаналам, з прадаўцамі, якіх яму прыйдзецца забяспечваць.

Завітаў у нарыхтоўчую крамку, каб купіць пораху і шроту. Крамкай загадала Таська Чумазава, колішняя аднакласніца. Стась, вядома, ўжо і забыўся пра яе існаванне на белым свеце. Ды і сам ён, пэўна б, не пазнаў яе і не заўважыў, бо вачамі больш па вітрынах шныраў, каб Таська раптам не залямантавала:

— Мамачкі, гэта ж Стась! Быццам ён анёл і толькі што з неба апусціўся.

Стась павольна перавёў спакусліва-ацэннаючы позірк з вітрыны на Таську, схопіў і моцна пагрос яе пульхную руку, зрабіў пальцамі мудрагелісты знак перад яе вачыма і, нічога не кажучы, выйшаў за дзверы. Хвілін праз некалькі з'явіўся, зашчапіў дзверы на кручок, а на прылавак паставіў дзве бутэлькі віна маркі "чарніла".

Апошні раз Стасік Шлягін вярнуўся дамоў, у вёску Віхры, пасля двухгадовай адсутнасці. Так доўга нідзе ён яшчэ не затрымліваўся: ні на Урале, і ў Комі, ні нават на сонечным Каўказе. А як у Сібір махнуў — роўна два гады вачэй не паказваў і ніводнай весткі аб сабе не даваў. У армію яго не ўзялі з-за плоскаступнёвасці, хатна сталыя вяскоўцы казалі, што ён да таго ж і "пыльным мяшком сцэбануты".

І вось прыгожай майскай раніцай заявіўся Стась на калгасны двор. Тут, ля свірнаў, ён і заспеў старшыню — Сідара Сідаравіча. У расшпіленай кашулі, з перакінутым цераз плячо галыштукам, Сідар Сідаравіч памагаў мужчынам грузіць на машыну мяшкі з насеннем. Пасяўная была ў самым разгары.

— Стась прыехаў!
— А-ну, галубок, падмагні!
— кракгалі мужыкі.

Стась скінуў свой шэры дэмісезонны фрэнч і з такой лёгкасцю пачаў шпураць у кузаў мяхі, быццам яны былі набіты мякінай. Закончылі пагрузку, задымілі.

— Ад чаго гэта, Стась, у цябе сіла такая? — іранічна ўсміхнуўшыся пацікавіўся старшыня і працягнуў гошцю пачак з цыгарэтамі.

— Ад таго, Сід Сідыч, — адказаў Стась, адхіляючы сваёй шырокай рукою курыва, — што жыццё яду халасцяцкае.

— А чаму б у такім разе з тваёй халасцяцкай сілай ды ў калгасе не папрацаваць?
— хітра бліснуў вачыма старшыня. — Усё ты маешся, па свеце гойсаеш.

— А таму, — спакойна збіваў старшыняўскую фанабэрыю Стась, — па свеце гойсаю, што калгас твой не па маёй сіле. Вось гэтыя мужыкі пад тваім мудрым кіраўніцтвам гаспадарку на абедзве лапаткі паклалі. Дык я і прыглядваюся, як бы дзе па сабе...

— Ажаницца б табе, Стась, — пачалі раіць мужчыны.

— Няма з кім! — рашуча адказаў ён.

— Як так? Дык мы гэта хутка абцяпаем...

— Вось-вось! Запозна ўжо мне самому палавіну шукаць. Чакаю, пакуль добрыя людзі жэняць...

— Ну, а працаваць дзе думаеш? — гнуў сваю лінію, цяпер ужо на поўным сур'ёзе, старшыня.

— Дасі добрую пасаду — маю на ўвазе кіруючую — магу і ў калгас пайсці. А не — дык на станцыю падамся, грузчыкам...

У хату да роднай маці Стась уваліўся проста, без нейкіх там эмоцый ці прывітанняў. Нібыта нікуды далёка і не ездзіў, а так, з начной пагулянкі вярнуўся.

Ды і старая з гадамі прытупіла ў сабе мацярынскае пачуццё да блуднага сына. Спакойна і бясслёзна, як толькі ён з'явіўся на парозе, пачала яго адчытваць:

— Дзе цябе толькі не носіць, хто цябе толькі не ведае і не абгаворвае! Толькі дзеці твае не знаюць цябе і не ведаюць... Тыя дзеці, якіх ты нагуляў па белым свеце. І вочы твае іх не бачылі, і рукі не лашчылі... Няма ў цябе ні кута, ні парога!..

— Досыць, маці, — супакойваў яе Стась. — Лепш пакарміла б сына. Усё, што ў печы — у падол, ды на стол!..

Пры сваім узросце Стась выглядаў сапраўдным малайцом. Плечы крутыя, нібы чыгуначныя цыстэрны. Жаўлакі, як гарбузы на базары. А горла — быццам луджанае. Як заспявае "Славное море, священный Байкал" — кошка месца сабе не знаходзіць, па сцены кідаецца...

Трасучыся ў "Пазіку", па дарозе на станцыю, Стась хваліўся перад аднавяскоўцамі сваёй новай дубальтоўкай, што прывёз з Сібіры, расказваў пра тамтэйшае жыццё, пра лютыя

Арт-пацеркі

Працягваецца Міжнародны фестываль мастацтваў "Беларуская музычная восень". Яго імпрэзы ахопліваюць, вядома ж, усю краіну. Але "самае-самае" адбываецца ў сталічнай філармоніі. Напрыклад, на яе вялікай сцэне ў бліжэйшую нядзелю, 18 лістапада, выступяць нашы польскія госці — Сімфанічны аркестр Падыяскай оперы і філармоніі г. Беластока (дырыжор Марцін Налеч-Несьлоўскі), 19-га іграе джазавы квінтэт "Ozma" з Францыі, а праз дзень — у працяг цыкла канцэртаў "Шэдэўры сусветнага арганнага мастацтва" — праграма польскага музыканта Марэка Стэфаньскага. І далей, што ні вечар — то чаканне музычных адкрыццяў: новая сустрэча з Акадэмічным хорам Белтэрадыёкампаніі (у цыкле "Харавыя вечары Віктара Роўды"), эксперыментальная разнажанравая праграма "Кампраміс" з удзелам Ансамбля салістаў пад кіраўніцтвам Ігара Іванова ды Мінскага струннага квартэта, праект Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І. Жыновіча "Нашы ўлюбеныя песні" з удзелам папулярных салістаў айчынай эстрады.

Анатоль Ярмоленка, народны артыст Беларусі, мастацкі кіраўнік знаных далёка за межамі краіны "Сяброў", святкуе юбілей. Учора ў Палацы Рэспублікі адбыўся вялікі канцэрт, прысвечаны 60-годдзю спевака. Віншавалі яго не толькі суайчыннікі, але і вядомыя артысты эстрады з Азербайджана, Грузіі, Грэцыі, Расіі, Украіны... Удзельнікі канцэрта і публіка зноў перакана-

ліся ў вялікай шчырасці спеўнай душы Анатоля Ярмоленкі, які ўражае імпрэтам і сваёй творчай маладосцю. Заўсёды поруч з ім "Сябры", Алеся ды іншыя салісты і музыканты гэтага гурта. Дарэчы, яго прыхільнікі маюць магчымасць наведацца і на сольны канцэрт ансамбля "Сябры": выступленне мае адбыцца 26 лістапада ў межах "Беларускай музычнай восені", на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі.

Пасяджэнне за "круглым сталом", прысвечанае праблемам развіцця тэатраў XXI стагоддзі, ладзілася падчас III Міжнароднага тэатральнага фестывалю "Панарама", які нядаўна прайшоў у Мінску. Адзін з удзельнікаў той размовы — Багдан Ступка, народны артыст СССР і Украіны, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя І. Франка (Кіеў) — прапанаваў арганізаваць беларуска-ўкраінскі студэнцкі абмен. Сёння ў тэатры, якім кіруе Б. Ступка, увасабляецца эксперыментальны праект па падрыхтоўцы студэнтаў: яны вывучаюць сцэнічнае майстэрства і здаюць іспыты на базе тэатра. Прычым драматургію для студэнцкіх п'ястэмак бяруць класічную: А. Чэхова, У. Шэкспіра. Украінскі госць прапанаваў наладзіць абмен студэнтамі паміж Беларускай дзяржаўнай акадэміяй мастацтваў і кіеўскім тэатрам — з упэўненасцю ў карысці такой акцыі для абодвух бакоў.

С. ВЕТКА
Фота Віктара Кавалёва

Таленавіты беларускі мастак кіно і тэлебачання, графік і жывапісец Міхаіл Карпук выйшаў з сляянскай сям'і. У 1956 годзе скончыў Мінскае мастацкае вучылішча, у 1962-м — Маскоўскі паліграфічны інстытут. З 1956 года працаваў мастаком, затым — галоўным мастаком на Беларускай студыі тэлебачання. У 1972 — 1983 гадах — на кінастудыі "Беларусьфільм". Быў мастаком-пастаноўшчыкам стужак "Уся каралеўская раць" (1970 — 1971), "Парашуты на дрэвах" (1972 — 1973), "Апошнія лета дзяцінства" (1974 — 1975), "Спытай сябе" (1975 — 1976), "Канец бабінага лета" (1983) і іншых, тэлепастановак "Будка № 27" (1956), "Суд" (1957), "Песня музыкі" (1958), "Сымон-музыка" (1958) паводле аднайменнай паэмы Якуба Коласа, "Сэрца на долоні" (1964) паводле аднайменнай аповесці Івана Шамякіна, "Ткачы" (1969). У шматлікіх станковых творах М. Карпука пераважаюць лірычныя панарамныя пейзажы, якім удасцівыя кампазіцыйная завершанасць і тонкая мадэліроўка дэталю. Яго графіка і жывапісныя палотны ёсць у музеях і прыватных калекцыях Германіі, Даніі, ЗША, Ізраіля,

З беларускіх дарог

"Партрэт роднай зямлі" — так ёмка ахарактарызаваў яго творчасць мастацтвазнаўца Яўген Шунейка. Мастак Міхаіл Карпук нарадзіўся ў вёсцы Мыкшыцы Камянецкага раёна Брэсцкай вобласці, прыгожым кутку на самым памежжы з Белавежскай пушчай. З маленства жыў у маляўнічай прыгажосці, у акружэнні шматвекавых велічэзных пушчанскіх дрэў. Усё, што бачыў, што адчуваў, імкнуўся зафіксаваць, увасобіць у сваіх замалёўках, накідах. І гэта ў яго вельмі добра атрымлівалася.

Італіі, Канады, Швецыі і іншых краін. Чытач "ЛіМа" ведае пра сёлетнюю выставку М. Карпука ў сталічным Даме кіно. У экспазіцыю ўвайшлі новыя творы Міхаіла Андрэвіча. Падчас адкрыцця выставкі ён распавёў: — Усе свае шматлікія замалёўкі я прывожу з вандровак і гэты матэрыял перапрацоўваю ў сваёй мастацкай майстэрні ў Мінску, у Траецкім прагмадэсі. У мяне было шмат розных натурных замалёвак, з якіх я браў то грэва, то кудзерку лесу, то

раку, то камяні, то царкву на пагорку і дарогу да яе. І гэта я старанна кампанаваў на адным аркушы паперы. Увесь асноўны матэрыял для карцін я браў з пейзажаў цудоўнай беларускай прыроды. На палотнах шмат пейзажаў перанесена "ўжывую" з назіранняў за прыродай. У Даме кіно экспанаваліся лепшыя творы мастака, якія ён напісаў за 50 гадоў сваёй актыўнай творчасці і ў якіх застаецца верным знаёмай яму з маленства беларускай прыродзе: "Рака Бобр увосень" (1977 — 1978),

"У родным краі" (1997), "Браты" (1992 — 1993), "Партрэт акцёра А. Якуціка" (1971), "Вецер спіх" (1993), "Дняпроўскія далі" (1991), "Адзінота" (2000), "Бацька" (1969) і іншыя. Стварыў М. Карпук і партрэты Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Хаця Міхаіл Андрэвіч аб'ездзіў большую частку еўрапейскай Расіі, наведаў Ташкент, Самарканд, Бухару, Фівы, Каўказ, Крым, Малдову, Украіну, Літву, Латвію, Эстонію, ён прызнаецца: — У мастацтве я быў і застаюся адналобам. Я пісаў і пішу пейзажы Берасцейшчыны, Гродзеншчыны, Гомельшчыны, Міншчыны, зрабіў сотні эцюдаў і замалёвак, складаных кампазіцый. Яго творы, натхнёныя вандроўкамі па Беларусі, экспанаваліся на персанальных выстаўках у Мінску, Брэсце, Гродне, Высокім, Бабруйску, Мазыры, Полацку, Ушачах; яго работы неаднойчы бачылі і захапляліся імі ў Літве, Польшчы, Швецыі, іншых краінах.

І свой кароткі расповед я звярну радамкі з верша беларускага паэта Рамана Тармолы-Мірскага, які ён прысвяціў Міхаілу Карпуку:

Дарога з грэвам —
нібы вузлы на памяць
Пра наша існаванне на зямлі,
Душэўную разварушыць
замець
Якую мы заўчасна знебылі.

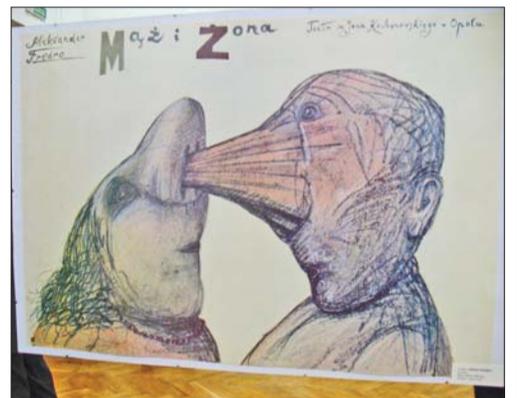
Твары, мастак!
На палатне на белым
Няхай ваююць фарбы
з чарнатой.
Нагрыўна — весела,
пакутна — смела,
Адно ў баку ад сённясці
не стой.

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ
Фота Кастуся Дробава

Дасціпна, грамна, красамоўна — і без слоў! А калі яны і ўжываюцца, дык выконваюць чыста інфармацыйную функцыю: ніякіх сэнсавых падтэкстаў ці вобразнай нагрукі ў сабе не нясуць. Навошта словы? Інтэрнацыянальная, агульначалавечая, выразная мова па-майстэрску выкананага плаката не мае патрэбы ні ў тлумачэннях, ні ў пераказе. Таму выстаўкі ўзораў гэтага універсальнага мастацтва, якое дзіўным чынам спалучае ў сабе інтэлектуалізм і дэмакратычнасць, прыцягваюць увагу досыць шырокага кола гледачоў, у чым пераконвае экспазіцыя "Майстры польскага плаката".

Сем дзесяткаў работ найбольш вядомых у Польшчы плакатыстаў, якія прадастаўляюць розныя напрамкі ды стылі гэтага віду творчасці, размясціліся ў выставачнай зале Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі. Да 18 лістапада яго наведнікі могуць азнаёміцца з творами, якія прыбылі ў Мінск з фондаў галерэй Кшыштафа Дыды (Dydo), што ў Кракаве. Дарэчы, сам па сабе факт існавання такой галерэй у нашых бліжэйшых суседзях сведчыць пра стаўленне палякаў да мастацтва плаката, пра ўзровень яго развіцця. Яна была створаная на базе прыватнай калекцыі, запачаткаванай у сярэдзіне 1950-х гадоў — у час росквіту г.зв. польскай школы плаката. Грунтоўчым на той калекцыі, галерэя Кшыштафа Дыды аранізавала больш як сотню персанальных ды групавых выставак не толькі ў Польшчы, а і ў многіх краінах свету. Наогул жа, гэта адзіная ў Польшчы галерэя, якая спецыялізуецца выключна на рэкламе

Вялікі нямякко

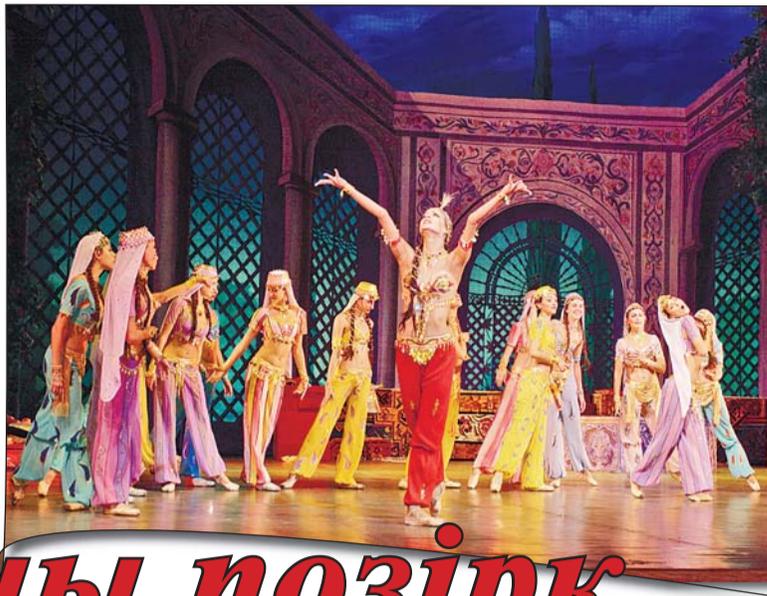
і продажы айчынага плаката і з'яўляецца сапраўдным творчым асяродкам для спецыялістаў ды аматараў жанру. Тут займаюцца падрыхтоўкай выставак, друкаваннем каталогаў, паштовак, правядзеннем разнастайных тэматчных конкурсаў плаката. Адметнымі ў дзейнасці галерэй былі вялікія выстаўкі з выпускам каляровых каталогаў: "100-годдзе польскага плаката, 1891 — 1992" (экспанавалася 600 плакатаў, 1993 г.); "Майстры польскага плаката" (200 работ, 1995 г.); "Польскі кінаплакат — 100-годдзе кіно ў Польшчы" (880 плакатаў, 1996 г.); "Польскі тэатральны плакат 1899 — 1999" (800 работ, 2000 г.) ды інш. Кракаўскую галерэю Кшыштафа Дыды можна, бадай, назваць месцам паломніцтва прыхільнікаў плаката з усю свету: інфармацыя пра яе ёсць у папулярных міжнародных даведніках для турыстаў, змяшчаецца ў замежных часопісах — дызайнерскіх, турыстычных. Ну, а мы, дзякуючы ініцыятыве Польскага інстытута ў Мінску, атрымалі магчымасць, што называецца, не выходзячы з дому, убачыць уражлівую калекцыю работ польскіх плакатыстаў — графі-

каў, жывапісцаў, дызайнераў. Тут і плакаты Хенрыка Тамашэўскага да тэатральных п'ястэмак у Варшаве, і з гумарам зробленая "візюўка" яго персанальнай выстаўкі ў Варшаўскай галерэй графікі і плаката — "Мой творчы шлях — у мілях і ў кіламетрах"; і стыльныя творы Веслава Валькускага да фільма "Караваджа", оперы В. Беліні "Норма"; і работы Мечыслава Гуроўскага, Леха Маеўскага, Францішка Старавейскага, Стасіса Эдрыгевіцуса ды іх калег. Плакаты выставак, фестывалю; плакаты агітацыйныя і сатырычныя... Тэма ўражваюць выхшталенай стылізацыяй і густам; тэма — кампазіцыйнай лаканічнасцю; тэма — іранічнай усмешкай, ці мяккім гумарам, ці філасофскай глыбінёй, ці дасканаласцю візуальнай метафары...

зваліе бачыць падабенства, якое вынікае з гістарычнага лёсу нашых народаў. А гэта дае магчымасць лепш зразумець не толькі суседа, але і саміх сябе. Уладзімір Голубеў, намеснік старшын Беларускага саюза дызайнераў, адзначыў творчую сувязь мастацтва плаката польскага і беларускага: "Мы даўно сачылі за працай Мечыслава Гуроўскага ды іншых майстроў, якія былі ўзорам для пераймання. Польскі плакат заўжды нёс у сабе не толькі высокую эстэтыку, але і актыўны грамадзянскі сэнс. Сіла польскага плаката ў шчырасці, пранізлівай пранікнёнасці яго стваральніка, які бачыць недадасканаласць, несправядлівасць свету і спрабуе з ёю змагацца". Дырэктар музея Сяргея Вечар і прысутныя на вернісажы госці выказаліся за новыя беларуска-польскія абмены ў галіне культуры і далейшае плённае развіццё нашых добрых стасункаў.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
На здымках: зразумела без слоў; С. Эдрыгевіцус, плакат да спектакля "Муж і жонка" паводле А. Фрэдра.
Фота аўтара

Юлія Чурко — доктар мастацтвазнаўства, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, заслужаны дзеяч мастацтваў, прафесар, загадчык кафедры харэаграфіі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Вядомая далёка за межамі нашай краіны даследчыца харэаграфіі, апэратыўны і дасціпны рэцэнзент, аўтар грунтоўных і захапляльных кніг пра балет, палемічных публікацый у перыёдыцы (даўно супрацоўнічае і з "ЛіМам"), яна знайшла сябе ў новым амплуа, паспяхова спрычыніўшыся трыма кнігамі да мастацкай літаратуры. Іх сюжэтна-вобразны матэрыял узяты з таго творчага асяроддзя, якое Юлія Міхайлаўна ведае з ранніх гадоў: гэта, зразумела, — балет. А яе новы рукапіс, прапанаваны нам, — яшчэ адно сведчанне арыгінальнасці мыслення, яскравай эрудыцыі, невычэрпнасці фантазіі таленавітага крытыка і вучонага.

ідэаламі, выказвае менталітэт таго ці іншага пласта грамадства. Відавочныя карэляцыі між парадкам, сіметрычнасцю, ідэальнымі персанажамі балетных спектакляў, устанавленнем канонаў класічнага танца з росквітам абсалютызму у XVII ст., у эпоху Людовіка XIV: сам кароль — хоць гэта і не кесарава справа! — рабіў антраша са сваімі міністрамі. У XVIII ст. рэформа Навера ўвасабляе ўжо ідэю асветніцтва і вядзе балет ад этна-годнасці, параднай рытуальнасці — да прастасці, жыццярэаднасці. "Марная перасцярога" — найярчэйшы прыклад гэтага. У XIX усмешка сыходзіць з твару, балет, адпаведна нормам рамантызму, сумна задумаецца на недасканаласцю свету, імкнецца процістаяць ці адзіці.

— У XX ст., калі канчаткова разбураюцца ідэалы, весалосць зусім знікае з "фізіяноміі" балета. Чалавек у працэсе развіцця харэаграфічнага мадэрну губляе гарманічнасць, вобраз яго робіцца драматычна напружаным, трагічным, а пазней брыдкім, страшным.

— Прытым у Расіі XIX ст. бляск і раскоша акадэмічных балетаў сімвалізавалі ўмацаванне і пашырэнне імперыі, а ў XX савецкая харэаграма таксама аптымістычна люстравала свет. Яна, як ансамблі "Маісева" і "Надзеждзінай", як "ружовыя" фільмы і сталінскія "высоткі", свярджала аблічча моцнай дзяржавы. Атрымліваецца, што балет — спецыфічная, пластычная мікрамагэль грамадства. І калі ў нашага суседа цяпер не ўсё добра, дык і балет у яго павінен быць не надта...

— А яно і спраўды так. Апошняя маскоўскія прэм'еры не вельмі цешаць.

— Значыць, у Вялікім тэатры невывадкова ўзніклі пастаноўкі Юрыя Грыгаровіча?

— Высветлілася, што не зроблена нічога лепшага. Разброд, хаос, постмадэрнізм наступаюць. Усім вядомыя скандальныя выпадкі з операй паводле сцэнарыя Уладзіміра Сарокіна... Балетная труппа Вялікага доўга трымалася, але, нарэшце, уключыла мадэрнісцкі балет ў свой рэпертуар, — зноў жа, выпускніка нашай акадэміі музыкі.

— Атрымліваецца, што, калі ў Беларусі захаваліся многія каштоўнасці савецкіх часоў — у сацыяльнай, этычнай, эстэтычнай, эканамічнай ды іншых сферах, дык гэтаму мусіць адпавядаць і наша балетнае мастацтва?

— І насамрэч — так. У нас, ці не ў адзінай з рэспублік былога Саюза, захаваліся стацыянарныя балетны тэатр, які свярджае значныя ідэі, узнімае маштабныя тэмы і мае ў рэпертуары сутучныя часу спектаклі. Беларускі балетны тэатр манументальны, змястоўны, метафарычны. Для яго кіраўніка чужы тэзіс сучаснага мадэрну: маўляў, харэаграфія не мае дачынення ні да розуму, ні да сэрца. Створаныя ім балеты звартаюцца і да таго, і да другога.

— Думаецца, такая кансерватыўнасць традыцый — плённая?

— Лепшыя традыцый — вядома! Толькі б удалося ў новых пастаноўках нашага балета, якіх мы вельмі чакаем, захаваць і гэты сінтэз пераемнасці ды крэатыўнасці, і гэтую мастацкую вышыню.

— Класічны балет з'яўляецца ў поўным сэнсе слова мастацтвам цудоўнага. Гэткая квінтэсэнцыя дасканалыя. Яго герой — Аполон і Геркулес у адным. А прыгажосць нясе радасць.

— Але ў ім ідэалізуецца форма. Менавіта яна — праекцыя ідэала, часцяком ва ўрон зместу. Сакрэтаў жа ў балеце няма.

— Затое мадэрн перагібае ў іншы бок: людзі там непрыгожыя, бывае — заганыя, іх жыццё часцяком бязрадаснае.

— І абедзве гэтыя сферы патрэбныя для развіцця харэаграфіі: калі маятнік гайдаецца, гадзіннік ідзе.

Юлія Чурко

На здымку: сцэна з балета "Бахчысарайскі фантан".

Фота Васіля Майсяенка

Пільны позірк у глыбінню рэчкі

Хоць я зацікавілася іншым родам літаратурнай працы, мастацтвазнаўства не пакідае мяне, ці я яго не пакідаю — думкі пра харэаграфію і як цяперашні стан прыходзяць увесь час. (І гэта не дзіўна, бо ўсе героі маёй прозы — адтуль, яны працуюць у маёй прафесіі і мараць пра пластычнае пераўтварэнне свету). Мабыць, тэма думкі будзе цікавая і іншым, хто хоча не толькі глядзець на берагі рэчкі пад назвай "танец", але і зазірнуць углыб яе. На іх і разлічаны россып гэтых нататак, а ўзнятыя тут няпростыя праблемы падаюцца ў форме абмеркавання: яно дазваляе супаставіць розныя пункты погляду. Пачынаецца дыялог з нядаўняй прэм'еры Нацыянальнага акадэмічнага тэатра балета Беларусі.

стаў у многіх краінах не толькі мае негатывыя наступствы, збядняе вобразнасць, але і пазітыўныя — забяспечвае большае захаванне самых яркіх традыцый.

— Так, спрабуючы выжыць у зменлівых умовах, народна-сцэнічны танец спараджае самыя нечаканыя мутацыі.

— Кіраўнік нашага Дзяржаўнага ансамбля танца Валянцін Дудкевіч досыць цвяроза падыходзіць да ўзаемадачынненняў народнага танца са сцэнічным — ён не верыць у будучыню аўтэнтчнага фальклору, бо зашмат фактараў працуе на яго разбурэнне: змяненне ўмоў асноўнага носьбіта традыцыі — сялянства, Чарнобыль, перасяленне, меліярацыя, утварэнне аграгарадкаў і да т. п.

— Па Вялікім рахунку, з ім трэба пагадзіцца. Народная творчасць можа быць ўзноўлена на сцэне. Пра спосабы трансфармацыі, апрацоўкі, стылізацыі, а цяпер мадэрнізацыі і інш. — пісалі ўжо.

Фальклор можа сілкаваць аўтарскія творы, як гэта было, да прыкладу, у "Песняроў", хоць раней і спрачаліся наконт правамоцнасці гэтага.

— Дудкевіч лічыць: калі дзяржава можа дазволіць сабе ўтрымліваць калектывы народна-сцэнічнага танца, гэта трэба рабіць. Хай яны не зусім спраўляюцца са сваімі задачамі, лепш горш, чым нічога, лічыць ён.

— А што кепскага ў гэтай нашай ансамбля?

— Ды як заўсёды: трафарэтная пастановак, сэнсавае спусташэнне фальклорных элементаў, састарзэлы прыёмаў інтэрпрэтацыі фальклору, недастатковае веданне яго рэсурсаў, імкненне "падкупіць" глядача, выставіўшы ўсё на продаж: трукі, эфекты, віртуознасць.

— Мяркуючы па вашых выказваннях, становіцца народна-сцэнічнай харэаграфія крытычнае. Вы песіміст? Шклянка напалову пустая...

— Не, аптыміст. Шклянка напалову поўная...

— Нядаўна па тэлевізары я ўбачыла кліп, зроблены дзякаваць Богу, не ў нас: выказваючы сімпатыю да юнака, запрашаючы яго, дзяўчына перадала яму пад сталом свае пакамечаныя трусікі.

Раней дзяўчына (у аналагічным памкненні) з паклонам запрашала

— Наколькі я ведаю, "Бахчысарайскі фантан" створаны даўно, — музыка была напісана Барысам Асаф'евым у 1934 годзе, а ў 1939-м харэограф Расціслаў Захараў паставіў яго на маскоўскай сцэне. Аўтарская рэдакцыя, з цягам гадоў адзначаная шматлікімі пазітыўнымі водгукамі, і была ажыццёўлена ў нас.

— Разумею, пастаноўка не вымагае адмысловага разгляду. Вядомы спектакль, створаны каля 70 гадоў таму, застаецца дыхтоўным, як паказала практыка, і сёння. А той, што быў зняты тады з рэпертуару, не варта паказу і цяпер.

— Вы гэта пра што?

— Пра балет "Светлы ручай", паказаны галоўным харэографам маскоўскага Вялікага тэатра Аляксеем Ратманскім па Цэнтральным тэлебачанні. Калі б мы яго не бачылі, маглі б цешыцца ілюзіямі, а тут нам паказалі, што балет як быццам бы вярнуўся назад і забыўся на ўсё, чаму навучыўся. За ўдасціўныя тады "Светламу ручаю" лячэнасць і фальсіфікацыю жыцця яго крытыкавалі яшчэ ў 1935-м. Такі ж спектакль і сёння.

— Але тэатр гэкаўрае яго як пародыю.

— Пародыю на што? Хіба толькі на сябе. Асабліва фальшыва па цяперашнім часе выглядаюць сцэны дружбы кубанцаў з каўказцамі.

— Але ж "Светлы ручай" добра прынялі на гастролях ў Англіі.

— Бачыла я тэлерэпартаж. Няўжо можна ўсур'ез прыняць заяву тамтэйшай крытыкесы, што, маўляў, з гэтага балета яна даведалася, як цікава жылі людзі ў савецкіх калгасах? Брытанцы з захапленнем прынялі і "Карсара" — старадаўні класічны спектакль з наўнай фабулай і разнамітымі танцамі. Відаць, тамтэйшыя глядзчы ад балета чакаюць адпачынку, забавы, скокаў "красивых живчиков на красивых ландшафтах". Да таго ж, у абедзвюх пастаноўках бясспрэчна высокі выканальніцкі ўзровень рускіх артыстаў.

— Але ж "Светлы ручай" дастае і маскоўскай публіцы.

— Бо ёсць звычка прымаць нешта даспадобы ўжо толькі таму, што гэта лаялі ў савецкія часы, і закрэсліваць тое добрае, што было і там.

— Але "Бахчысарай" не закрэсліў: яго заўсёды любілі і глядзчы, і артысты.

— Для выканаўцаў гэты балет — сапраўдная школа майстэрства. Уяўляецца, што значыць упершыню станаваць партыю Марыі, Зарэмы, дзе легендарнымі сталі вялікія Уланава, Плісецкая, а ў Беларусі — Васільева, Нікалаева?

— Людміла Кудраўцава і Марына Вежнавец слаўна справіліся са сваімі, напоўненымі паэзіяй, ролямі. У першай не атрымалася толькі знакамітага, дзякуючы кіназдымкам з Уланавай, сцэна смерці Марыі ля калоны, а другая, здаецца, больш думала пра тое, ці дастане нагой пагыліцу, чым пра каханне сваёй герайні да Гірэя.

— Дык гэтае ж! А з Уланавай цяжка спаборнічаць.

— Аднак найбольш уражваюць у спектаклі мужчыны. Гэта Канстанцін Кузняцоў у ролі военачальніка Нуралі (шкада толькі, што яго тэмперамент у татарскіх скоках не падтрымаў дыржор), а таксама Юрый Кавалёў: так

эмацыянальна пераканаўча раскрыў пачуцці свайго Гірэя, што балет пачаў раславацца перш за ўсё пра яго, татарскага хана. Прычым, ён даўмеўся гэта зрабіць у "нетанцавальнай", пантамімнай ролі!

— Цяперашнія артысты годна працягваюць традыцыі, закладзеныя А. Бржазоўскай, І. Душкевіч, У. Камковым, В. Саркісянам, У. Івановым. Гэта ўжо трэцяе пакаленне, узгаданае на балетах Елізар'ева і выхаванае ім.

— Ды і пастаноўшчык спектакля — Юрый Траян, які быў адным з лепшых танцоўшчыкаў труппы, карэктна і старанна аднавіў чужую харэаграфію. "Бахчысарай" у новым адзенні (мастак В. Окунеў) і з новымі выканаўцамі — цудоўны падарунак да юбілею мастацкага кіраўніка тэатра... Дарэчы, Елізар'еву некалі, як сьпшоў Грыгаровіч, прапаноўвалі кіраўніцтва балетам Вялікага тэатра ў Маскве, але, дзякаваць Богу, гэтага не здарылася.

— Так, гісторыя паказала: Вялікаму не пашанцавала, а пашанцавала нам. Менавіта гэты лігэр вывёў беларускі балет на міжнародную сцэну і ён стаў тым, чым стаў, — "тэатрам Валянціна Елізар'ева".

— Заўважаю, што ў сваіх выказваннях мастакі чамусьці ганяць крытыкаў.

— Сапраўды. Калі я выступала ў шэрагу апошніх, заўсёды здыўлялася, чаму нас так не павяжаюць. І верыла ў празорлівасць і слухнасць крытыка, які абвясціў, што аўтар не дажыў да правільнага разумення свайго твора.

— У прынтцыпе, такое мажліва: многія ж не ведаюць, што вытвараюць.

— Але калі я перайшла ў стан практыкаў, сама не залюбіла тэатраўнікаў.

— Непазбыўнае супрацьстаянне? Але ж прафесія крытыка другасная: Пушкін адзін, а пушкіназнаўцаў — процьма.

— Супрацьстаянне, відавочна, вечнае, бо кожны ўпэўнены ў сваёй беспамылковасці. Крытыкі хацелі б дыктаваць мастакам, дэманструючы сябе, а творцы хацелі б, як і напісала супрацоўніца часопіса "Мастацтва" Т. Мушынскай, перарабіць аддзелы крытыкі ў бюро прапаганды... "Калі крытыка ўвогуле з'яўляецца служкай паэта, дык сёння яна паводзіць сябе як пан", — пішучы адзін з постмадэрнізму. Яны могуць "прыдумаць" талент, што і насамрэч адбываецца.

— У народна-сцэнічнай харэаграфіі сёння ідуць роўнаскіраваныя працэсы інтэграцыі і дыферэнцыяцыі. Іх, як і іншыя з'явы сучаснага свету, можна ацаніць неадназначна. Глобалізацыя, з аднаго боку, — гэта яднанне, адзінства, а з другога — нівеліроўка этнічнай самабытнасці.

— Ці "сувенірная" функцыя: арыентацыя фальклору на туры-

Падзеі нарасталі, як снежны ком. Не паспеў рускі цар Пётр I даведацца, што ягоны старэйшы сын Аляксей уцягнуты ў змову духавенства і баярства супраць законнага ўладальніка трона, як з'явілася падазрэнне наконт таго, што ён ніякіх высноў для сябе не зробіў, а, баючыся бацькавага гневу, вырашыў шукаць прытулак за мяжой. Насцярожанасць у гасудара ўзнікла невыпадкова. Знаходзячыся за мяжой, Пётр I 26 жніўня 1716 года накіраваў Аляксея з Капенгагена выклік, каб той, калі мае такое жаданне, прыехаў у Данію і прыняў удзел у дэсантных аперацыях. Сын ахвотна адгукнуўся на гэта запрашэнне і роўна праз месяц разам са сваёй каханкай Еўфрасініяй, яе братам Іванам і трыма суправаджаючымі пакінуў Пецярбург. Але ні праз месяц, ні праз два царэвіч так і не з'явіўся.

Нарэшце 9 снежня Пётр I прыняў канкрэтны захад для пошуку царэвіча. Ён выкалікаў да сябе камандуючага корпусам у Мекленбургу Вейдэ (знаходзячыся ў гэтым горадзе, цар і даведаўся, што ягоны сын як у ваду кануў), і загадаў яму прыняць усе меры для таго, каб высветліць, дзе можа знаходзіцца ў гэты час Аляксей, а калі яго няма ў жывых, дык даведацца пра прычыну ягонай смерці.

Інтуіцыя падказвала цару, што ў якасць верагодней за ўсё знайшоў прытулак ў Аўстрыі і, магчыма, знаходзіцца ў Вене. Разлічваў, што аўстрыйскі цэсар Карл VI, які з'яўляўся ягоным шваграм, у бядзе не пакіне. Адначасова даручыў дыпламату графу Пятру Талстому, які суправаджаў яго ў паездцы па Еўропе, тэрмінова выкалікаць з Вены рускага рэзідэнта Аўрама Паўлавіча Весялоўскага і паведаміць яму, што ён павінен заняцца пошукамі царэвіча і звярнуцца з аналагічнай просьбай да цэсара.

Пётр Талстой дзейнічаў хутка, і ўжо праз некалькі дзён Весялоўскаму паведамілі, што ён неабходны цару. Аўрам Паўлавіч 20 снежня 1716 года прыбыў у Мекленбург, дзе адразу ж быў прыняты Пятром.

Цар шмат гаварыць не стаў, разумеючы, што рэзідэнт усё адно даўно ў курсе справы, бо шыла ў мяху, як бы таго ні хацелася, не схаваш, а тым больш, што Весялоўскі працуе не дзе-небудзь, а ў самой Вене. Перамовіўшыся з рэзідэнтам толькі некалькімі словамі, уручыў яму спецыяльны ўказ. А яшчэ загадаў перадаць цэсару ліст.

...Нарадзіўся Весялоўскі ў 1685 годзе на тэрыторыі Вялікага княства Літоўскага. У час вайны Расіі з Рэччу Паспалітай 1644—1667 гг., які і многія іншыя прадстаўнікі "літвы", разам з бацькамі пераехаў у Маскву. Род Весялоўскіх браў пачатак ад яўрэя, які прыняў хрысціянства і быў жанаты з дачкой таго хрышчанага яўрэя Шафіра, што з'яўляўся родным дзядзькам барона Пятра Шафірава, віцэ-канцлера пры Пятры I. Цётка ж Пятра Паўлавіча была замужам за бацькам Весялоўскага. Дзякуючы свайму стрыечнму брату, Аўрам Весялоўскі яшчэ ў пяцінацігадовым узросце быў заўважаны Пятром I. Ён адразу ўзяў яго да сябе асабістым сакратаром. Дагэтуль Весялоўскі з'яўляўся пад'ячым у Пасольскім прыказе.

Разам з Пятром I і Аўрам Весялоўскі, тады ўжо дзяк Пасольскага прыказа, быў і ў час знакамітай Палтаўскай бітвы, а таму адзін з першых даведаўся, што яна для Расіі скончылася перамогай. Гэтай добрай весткай Пётр Аляксеевіч паспяшаўся падзяліцца з дацкім каралём, накіраваўшы да яго 28 чэрвеня 1709 года Весялоўскага са спецыяльным пісьмом. У Капенгагене Аўрам Паўлавіч неўзабаве стаў і рускім рэзідэнтам. Аналагічная пасада ў Аўстрыйскай імперыі яму была прапанавана 24 мая 1715 года.

Пасля новага прызначэння 24 жніўня Весялоўскі прыбыў у Вену, дзе праз некалькі дзён і быў прадстаўлены цэсару. Але яшчэ да аўдыенцыі ў Карла VI ён пераканаўся, што працаваць тут будзе куды цяжэй, чым у Капенгагене, бо ягонае прызначэнне сюды супала з тым перыядам

Быў рэзідэнтам, стаў дысідэнтам

Да царскага двара дайшлі чуткі, што Весялоўскі, знаходзячыся ў Аўстрыйскай імперыі, як быццам вёў двойную гульнію, перадаючы цэсару і ягонаму акружэнню сакрэтныя звесткі. А яшчэ, нібыта шукаючы царэвіча, стараўся рабіць так, каб ён не быў выдадзены. Да ўсяго стала вядома, што рэзідэнт пакінуў у Вене немалую суму грошай, якую павінен быў вярнуць расійскай дзяржаўнай казне.

у гісторыі Аўстрыі, калі ў яе існавала асабліва неабходнасць у саюзе з Расіяй. Да гэтага вымагала ўскладненне ўзаемаадносін Аўстрыі з Турцыяй.

Давялося вельмі хутка ўваходзіць у курс справы, бо цэсар запрашаў Аўрама Паўлавіча не толькі на афіцыйныя перамовы, а і меў з ім асабістыя размовы, што таксама датычылі саюзніцкіх дзеянняў. Ды Весялоўскі быў ужо вераб'ём стрэльным, бо, працуючы ў Даніі, мог пераканацца, наколькі дыпламатыя тонкая справа.

Каб быць шырока дасведчаным, мала валодаць афіцыйнай інфармацыяй. Неабходны яшчэ, карыстаючыся тэрміналогіяй дыпламатаў, "канал". Падобны канал Весялоўскі хутка знайшоў у асобе обер гоф-канцлера графа Цынцэндорфа, які карыстаўся асаблівым даверам у аўстрыйскага цэсара. Паспрыяла гэтаму жонка графа, якая вельмі любіла азартныя гульні і часта прайгрвала вялікія сумы грошай. Каб расплаціцца, ёй, безумоўна, даводзілася звяртацца да мужа, а той выказваў усё большую незадаволенасць.

Аўраму Паўлавічу ўдалося бліжэй пазнаёміцца з графіняй. Яны настолькі пасябравалі, што яна пачала бачыць у ім блізкага чалавека, а таму Весялоўскі неўзабаве атрымаў доступ у дом Цынцэндорфаў. Калі ж графіня неяк прызналася яму, што ў яе зноў з-за прайгрышу цяжкае фінансавое становішча, Весялоўскі, суцяшаючы яе, прапанаваў дапамагчы, але пры гэтым заўважыў, што ўсё залежыць ад яе самой і паспяшаўся выклаці ёй свой план, які, пры ўсёй прастаце, заключаўся ў схіленні асобы, набліжанай да цэсара, да супрацоўніцтва з замежнай дзяржавай. Хаця і не адразу, але яна згадзілася. Тым больш, што Весялоўскі паабяцаў за такую палугу штомесяц няблага плаціць і трымаць усё ў сакрэце.

Графіня ўгаварыла свайго мужа рэгулярна паведамляць

Весялоўскаму ўсе тыя звесткі, што датычаць прапаноў венскаму двару з боку саюзнікаў ці шведскага караля. Аднак гэтай інфармацыяй Аўрам Паўлавіч карыстаўся нядоўга, бо, з невядамай прычыны, пры царскім двары на ўмовы, прапанаваныя ім, не пайшлі. Давялося шукаць новыя "каналы".

Хутка Весялоўскі атрымаў і заданне, якое, як быццам, у яго дыпламатычны абавязкі і не ўваходзіла. Па асабістым даручэнні цара ён пачаў запрашаць людзей, якія б маглі прынесці карысць на расійскай службе. Пётр I таксама папрасіў яго адшукаць кнігі "Лексикон уневирсолис и юриспруденции" дзеля таго, каб перакласці іх на рускую мову. Весялоўскі павінен быў знайсці перакладчыкаў, выбар прышаў на выкладчыкаў езуіцкіх калегій у Празе. І вось новае даручэнне...

Як даведаўся Весялоўскі пасля вяртання ў Вену, у лісце да Карла VI цар прасіў цэсара, каб той аказаў садзейніццё ў пошуку царэвіча. Аднак пры аўстрыйскім двары катэгарычна заявілі, што Аляксей Пятровіч з просьбай даць прытулак не звяртаўся.

Тым часам афіцэры Вейдэ заявілі, што натрапіць на след Аляксея ім не ўдалося. Здавалася б, сітуацыя безвыходная. Ды хтосьці пад вялікім сакрэтам паведаміў Весялоўскаму, што Аляксей Пятровіч трэба ўсё ж шукаць у Вене. Канечне, дапамагчы маглі толькі тыя, хто знаходзіцца пры двары цэсара. У сакавіку 1716 года Аўрам Паўлавіч выйшаў на дакладчыка так званай тайнай канферэнцыі нейкага Далберга. Той паведаміў яму, што пад прозвішчам Каханскага ў Вену ў свой час прыбыў знатны рускі. Няма сумнення, што гэта акурат той, каго і шукае пан рэзідэнт. Каханскага спачатку пасялілі ў мястэчку Вербург, затым пераправілі ў Ціроль, у крэпасць Эрэнберг.

Аднак Весялоўскі не ведаў, як быць далей. У крэпасць жа ніхто не пусціць. Не паляпшала становішча і тое, што для дапамогі Аўраму Паўлавічу цар прыслаў капітана Аляксандра Румянцава з трыма афіцэрамі. А што царэвіч сапраўды знаходзіцца там, ён пераканаўся, з'ездзіўшы ў Эрэнберг. Заставалася дзейнічаць па дыпламатычных каналах, але з кім ні сустракаўся, усе адмаўлялі нават магчымасць знаходжання царэвіча ў Аўстрыі.

Нарэшце 1 красавіка 1717 года Весялоўскі дабіўся прыватнай аўдыенцыі ў цэсара. Але і яна нічога не дала. Як і не дала яшчэ адна, што праходзіла ў ліпені і на якой апроц Аўрама Паўлавіча прысутнічалі Талстой і Румянцаў. Калі яны чаго і дабіліся, дык таго, што Карл VI у лісце цару паабяцаў зрабіць усё магчымае, "дабы ваш сын Алексей, его лю-

бовь, не впал в неприятельские руки". Але пра "шчырасць" намераў цэсара сведчыла тое, што Аляксей Пятровіч быў пераведзены з Эрэнберга ў Неапаль — гэта ўстанавіў Румянцаў, які са сваімі памочнікамі здолеў праехаць за карэтай, у якой знаходзіўся царэвіч.

Становішча стала па сутнасці тупіковым. Тады граф Талстой дабіўся ў Карла VI афіцыйнай аўдыенцыі, а потым яшчэ сустраўся і з маці жонкі Карла VI, якая адначасова была і маці Шарлоты Крысціны Сафіі, памерлай жонкі Аляксея Пятровіча. Былі прыняты і іншыя заха-

падобныя абвінавачванні і яму самому?

Таму, калі Талстой, які вяртаўся ў Расію, прапанаваў яму ехаць разам, Аўрам Паўлавіч адмовіўся, спаслаўшыся на кепскае самаадчуванне і запэўніў, што, калі паправіць здароўе, адразу паспяшаецца ў Пецярбург. Аднак праз некалькі дзён увогле знік у невядомым кірунку. Пагаворвалі, што прытулак яму даў Гесен-Касельскі. З загадам найхутчэй адшукаць Весялоўскага Пётр I 15 красавіка 1719 года звярнуўся "ко всем российским министрам, при чужестранных дворах находящимся". Што хмары над былым рэзідэнтам згусціліся, сведчыў той тон, з якім гэты загад быў аддадзены: "Не он мне нужен, а его дело".

Да царскага двара дайшлі чуткі, што Весялоўскі, знаходзячыся ў Аўстрыйскай імперыі, як быццам вёў двойную гульнію, перадаючы цэсару і ягонаму акружэнню сакрэтныя звесткі. А яшчэ, нібыта шукаючы царэвіча, стараўся рабіць так, каб ён не быў выдадзены. Да ўсяго стала вядома, што рэзідэнт пакінуў у Вене немалую суму грошай, якую павінен быў вярнуць расійскай дзяржаўнай казне.

Да справы падключыўся ўсясьліны галоўны пракурор Павел Ягужынскі, але сутыкнуўся з нежаданнем аўстрыйскага боку ісці на кантакт. Ды Весялоўскаму ад гэтага было не лягчэй. Не адчуваючы сябе ў належнай бяспецы, ён у красавіку 1720 года ўцёк у Жэневу, а ўжо адтуль пераехаў у Лондан, дзе рускім рэзідэнтам знаходзіўся ягоны брат Фёдар Паўлавіч. Пётр I, даведаўшыся пра гэта, загадаў адклікаць Фёдара Паўлавіча. Ды той пабаяўся вяртацца. Тым самым два Весялоўскія не па сваёй волі з рэзідэнтаў ператварыліся ў дысідэнтаў.

Адпраўляць іх на Радзіму як быццам ніхто не збіраўся. Прынцыпамі, англійскі кароль гэта патлумачыў тым, што яны ніколі не асуджаліся, не прыгаворваліся да якога-небудзь пакарання, таму ён не збіраецца парушаць "права прытулку, якое павінна быць недакранальным ва ўсіх народаў". Гэта настолькі вывала Пятра I з сябе, што, калі ў 1724 годзе пры ўдзеле французскага пасла Кампрадона, распрацоўваўся праект пагаднення Расіі з Вялікабрытаніяй, цар у тэксцт уласнаручна ўнёс патрабаванне аб выдачы Весялоўскіх, абгрунтаваўшы свой намер тым, што яны "понежэ как в издержании денег, так и в иных вверенных им делах многое противу делали, и требуют розыску".

Гэта яшчэ больш устрывожыла Весялоўскіх. Асабліва Аўрама Паўлавіча. Таму, ведаючы, што ягоны брат знаходзіцца ў прыязных адносінах з уплывовым лордам Гертфордам, праз яго падаў петыцыю ў ніжнюю палату парламента з просьбай узаконіць іхняе знаходжанне ў Англіі і даць грамадзянства. Аднак праз аднаго са сваіх агентаў пра ўсё даведаўся князь Куракін і паспяшаўся прыняць меры, каб грамадзянства ім прадстаўлена не было.

Пра Весялоўскіх у Расіі заблылі толькі пасля смерці Пятра I. Аўрам Паўлавіч развітаўся з Лонданам і пераехаў у Жэневу, дзе, ужо далёка не маладзён, ажаніўся 8 ліпеня 1741 года другі раз і паспеў яшчэ выхаваць чацвёрта дачок. Ды як і не паспее было, калі Усявышні, відаць, прымаючы пад увагу тое, што ён нямала напактаваўся, накіраваў яму доўгае жыццё. Былы рэзідэнт памёр у Жэневе 16 студзеня 1782 года ва ўзросце 93 гадоў.

З гадамі ён не страціў пачуцця гумару. З яго падачы сярод рускіх эмігрантаў асабліва папулярнымі сталі прымаўкі, што гучалі як свайго роду смех праз слёзы: "Боскае ды не Гасударова", "Без віны вінаваты", "Хоць не рады, ды гатовы".

ды. Як вядома, усё скончылася тым, што царэвіч быў дастаўлены Пятру I.

Але гэта ўжо адбывалася без удзелу Весялоўскага. Цяпер у рэзідэнта з'явіліся іншыя клопаты, няхай і куды менш адказныя. Была сярэд іх і справа, што стала свайго роду водгукам на папярэдняю. Калі царэвіча пакаралі, аўстрыйскі рэзідэнт пры рускім двары Плейр скампраметаваў сябе тым, што прысылаў вельмі падрабязныя данясенні аб судзе над ім, а таксама ягонай смерці. Паўстала пытанне аб адкліканні Плейра з Пецярбурга.

Весялоўскі настойваў, каб гэта адбылося як мага хутчэй, інакш Пятру I давядзецца самому прымаць падобнае рашэнне. Але намаганні нічога не далі. Да ўсяго Весялоўскі хутка сам трапіў у няміласць цэсарскага двара. Прычынай паслужыла тое, што ў пачатку 1719 года Аўстрыя заключыла саюз

Пра Весялоўскіх у Расіі заблылі толькі пасля смерці Пятра I. Аўрам Паўлавіч развітаўся з Лонданам і пераехаў у Жэневу, дзе, ужо далёка не маладзён, ажаніўся 8 ліпеня 1741 года другі раз і паспеў яшчэ выхаваць чацвёрта дачок.

з Англіяй і Швецыяй супраць Расіі. Пасля гэтага Карл VI палічыў немэтазгодным далейшае знаходжанне ў Вене рускага рэзідэнта. Каб адшукаць з гэтага становішча больш прыстойнае выйсце, пераклаалі ўсё з хворай галавы на здаровую і прыгадалі намаганні царскага двара ў дачыненні да Плейра.

Пра гэта і гаварылася ў загадзе цэсара. Аўрам Паўлавіч павінен быў пакінуць Вену на працягу васьмі дзён. Узгадніўшы з Пецярбургам, як быць далей, Весялоўскі выехаў у Рэгенсбург. Але там доўга не затрымаўся, бо гэтае рашэнне пры царскім двары нечакана адмянілі і прызначылі яго рэзідэнтам да ландграфу Гесен-Касельскага. Аднак 3 красавіка 1719 года экс-рэзідэнт у Аўстрыі даведаўся, што павінен вяртацца на радзіму.

Ужо сама па сабе такая хуткая адмена першапачатковых рашэнняў не магла яго не ўстрывожыць. Да ўсяго даведаўся, што разгляд справы царэвіча не скончыўся толькі ягонай гібеллю, пракацілася шырокая хваля смяротных пакаранняў. Сярод асуджаных былі і тыя, за кім, наколькі Весялоўскі ведаў, ніякай віны не было. Ці не будучь прад'яўлены

Кожны год не застаецца без пэўнай круглай даты ў свеце айчыннай літаратуры. І неабавязкова гэта дзень нараджэння вядомага класіка. Увосень свой 75-гадовы юбілей адзначыла паэтэса Святлана Яўсеева, чалавек з цікавым, шматгранным і ў нечым непаўторным лёсам. З гэтай нагоды Святлана Георгіеўна падзялілася з карэспандэнтам "ЛіМ" ўспамінамі пра сваё багатае літаратурнае мінулае, поглядамі на вершаскладанне і праблемы сучаснай паэзіі.

Яна сустракалася з Пастэрнакам

за тагачасныя мэтры, як, напрыклад, Сяргей Міхалкоў?

— Не, чыноўнікі высокага рангу на вечарынах у рэстаране ЦДЛ бывалі зрэдку. Я іх бачыла толькі на вялікіх юбілеях, але такія людзі заўжды сядзелі асобна ад астатніх.

— У літаратурных колах ходзіць аповеды пра тое, што вы ліставаліся з самім Пастэрнакам і што ён нават прысвяціў вам вершы...

— Усё было крыху не так! Напрыканцы 50-х гадоў вакол Пастэрнака выбудавалася сапраўдны кардон у сувязі з прысуджэннем яму Нобелеўскай прэміі. Савецкія ўлады пачалі цікавацца пазт захварэў на рак лёгкіх, а ў хуткім часе памёр ад інфаркту.

Але за тых два гады, што было наканавана пражыць Пастэрнаку пасля прысуджэння прэміі, да яго спрабавалі прарвацца многія літаратары і проста прыхільнікі творчасці. Гэта было зрабіць амаль немагчыма.

Я вельмі хацела пабачыць Пастэрнака, а таму папрасіла паэта і драматурга Міхаіла Святлова адвезці мяне на дачу да Барыса Леанідавіча. І Святлоў, які таксама жыў у пісьменніцкім дачным гарадку, дапамог.

Пастэрнак быў здзіўлены нашым з'яўленнем. Ён стаў у цудоўнай бялготкай кашулі, у прасторным пакоі і гаварыў, гаварыў... На жаль, ад хваляванняў я не запомніла, пра што былі яго высокія словы. Што датычыць вершаў, прысвечаных мне Пастэрнакам, пра іх не ведаю нічога, нават калі такія і былі...

— А вы чыталі яму свае вершы?

— Не! У той час я шмат дзе чытала свае творы, але не Пастэрнаку.

На паэтычнай хвалі

— Як вы ставіцеся да выразу "выдатныя вершы можна пісаць і ў падлеткавым узросце, а каб стварыць геніяльную прозу, трэба мець за плячыма вялікі жыццёвы вопыт"?

— Я не вельмі веру ў гэтыя словы, бо на маёй памяці толькі Яўген Еўтушэнка пісаў хвацкія радкі ў 14 гадоў. Напрыклад, адзін з маіх улюбёных паэтаў Міхаіл Лермантаў стварыў свае лепшыя творы ў стальым узросце.

Думаю, што прозу, заснаваную на пачуццях, можна пісаць у маладосці, а каб стварыць сур'езныя творы, трэба вырацаваць індывідуальную вобразную сістэму, шмат вучыцца, набіваць руку.

— У адным са сваіх артыкулаў Уладзімір Някляеў сказаў пра вас: "скончышы Літінстытут і пераехаўшы з Масквы ў Мінск, дастаткова хутка стала не столькі рускім, колькі беларускім паэтам, які піша на рускай мове." Ці так гэта?

— Думаю, што Валодзя сказаў так, каб падкрэсліць: для Масквы я была згубленай! (усміхаецца. — С.Д.). Нягледзячы на гэта, мае сябры па Літаратурным інстытуце заўжды жывуць у маім сэрцы. А Беларусь я люблю як Радзіму, прысвячаю ёй вершы...

— Ведаю, што вы пераклалі на рускую мову асобныя творы Янкі Купалы, Максіма Танка, Анатоля Вялюгіна, Анатоля Вярыцінскага, займаліся перакладамі на рускую мову армянскіх, асецінскіх, балкарскіх, кіргізскіх, французскіх і іншых паэтаў. Што складаней — пісаць самой ці перакладаць?

— Ва ўсім ёсць свае склада-

насці. Яшчэ падчас навучання я запомніла выраз: "перакладчык прозы — раб, перакладчык паэзіі — сапернік". Цудоўныя вершы перакладаць лёгка, асабліва калі адчуваеш энергетыку іншамоўнага паэта, настройваешся на хвалю яго думкі. І гэта немагчыма ні падрабіць, ні скрасці.

— Што для вас беларуская мова? Ці не спрабавалі пісаць па-беларуску?

— У Мінску я зразумела, наколькі значнае месца для пісьменнікаў займае беларуская мова. Мову трэба захоўваць, каб не адрывацца ад яе. Менавіта беларуская мова, у адрозненне, скажам, ад рускай, захоўвае мноства агульнаславянскіх слоў і выразаў.

Некаторыя паэты ў стальым узросце ад'язджаюць у замежжа і ўжо там спасцігаюць англійскую мову, пачынаюць пісаць на ёй, каб задаволіць запыты тамтэйшага чытача. Але гэта для іх неарганічна! Яны не раслі поруч з гэтай мовай! Таму і я не мела маральнага права пераходзіць на беларускую мову, бо ў такім выпадку наўрад ці атрымаўся б сапраўдны вершы.

Калі ж перакладала з беларускай, імкнулася як мага дакладней перадаць у рускім слове ўвесь беларускі каларыт.

— Ці ёсць такія паэты, творы якіх вы неаднойчы перачытваеце?

— Гэта Лермантаў, Ясенін, Барышкі. Калі казаць пра беларускіх паэтаў, то хацелася б адзначыць Аркадзя Куляшова, з якім падчас адпачынку на Нарачы давялося хадзіць у грыбы.

— Кажуць, што сапраўдныя вершы пішуцца толькі ў перыяд маральнага надлому...

— Не ведаю, як наконт надлому, але "затлусцелая душа" наўрад ці напиша шэдэўральныя радкі. Думаю, калі ў жыцці ўсё добра і ўласнае паэтычнае слова ідзе цяжэй, лепш заняцца перакладамі.

Аднак нельга доўга адпачываць ад вершаскладання. Цяжка сумяшчаць творчасць з вырасненнем бытавых праблем — я гэта адчула на ўласным вопыце.

Такая розная сучаснасць

— Неяк у Інтэрнет-СМІ — і не толькі — з'явіліся крытычныя выпадкі наконт уключэння некаторых вашых твораў у школьную праграму — у раз-

дзел рускамоўнай літаратуры беларускіх пісьменнікаў. Як вы ставіцеся да такіх выказванняў?

— Ведаецца, у хрэстаматых хапае розных вершаў, у тым ліку і вельмі слабых, рытарычных. Прэтэнзіі павінны быць перш за ўсё да складальнікаў і да метадыстаў, якія ўключаюць такіх паэтаў для вывучэння.

Мае вершы ў праграме, і я гэтым асабіста ганарыцца не буду. Сама туды не рвалася — гэта справа складальнікаў. Для мяне галоўнае — трымаць узровень. А калі заўважу, што стала "рытарычным паэтам", проста пайду на поўны адпачынак.

— Зараз шмат пішаце?

— Пішу, але ў мяне хапае вершаў, якія ніколі не былі надрукаваныя. Штосьці з напісанага проста выкідаваю, бо адчуваю, што гэта слабы твор. Я не збіраюся "карміць" літаратурных крытыкаў, якім патрэбна фактура для даследаванняў.

— Ці часта сустракаецеся з чытачамі?

— Вельмі многа выступала яшчэ ў Маскве, потым шмат даводзілася ездзіць ад бюро літпрапаганды. Помню, як у 80-я гады на такіх сустрэчах "зганялі" людзей пасля цяжкага працоўнага дня, але ж з залы яны звычайна выходзілі з добрым настроем...

Сёння многія думаюць, што я амаль не пішу, — гэта не так. Проста ў мяне няма ўласных сродкаў на выданне кнігі. Лічу ўвогуле прыніжальным, калі за свой кошт можна выдаць усё, што заўгодна. А таксама і тое, калі паэта прымушаюць распаўсюджаць свае кнігі самастойна. Пісаць і гандляваць — розныя рэчы. Ці не для таго ва ўсім свеце працуюць літаратурныя агенты?

З чытачамі сустракаюся і сёння. Вельмі ўразіла выступленне перад студэнтамі БДУ, якія павіншавалі з юбілеем; чытала вершы падчас святкавання юбілею Янкі Купалы...

— Апошнім часам усё больш кажучы пра падзенне цікавасці да кнігі і літаратуры. Як лічыце, ці можа замяніць іх Інтэрнет ці ТБ?

— А вы думаеце, што ў савецкія часы людзі многа чыталі? Я помню, як нават падчас экзаменаў у педінстытуце асноўная большасць студэнтаў здавала экзамены не на аснове працытанага, а па канспектах і шпаргалках (зараз здаюць па кароткіх тэкстах, спампаваных з Інтэрнета. — удакл. аўт.) Для мяне кніга — цёплы суразмоўца, разам з якім не адчуваеш сябе ў адзіноце. Думаю, яе нельга нічым замяніць!

Гутарыў Сяргей ДУБОВІК

Фота аўтара

Назад у СССР

— Святлана Георгіеўна, давайце на пачатку гутаркі вернемся ў гады вашага юнацтва. Раскажыце, калі ласка, што вам дало навучанне ў маскоўскім Літаратурным інстытуце?

— У Маскву я прыехала правінцыйнай дзяўчынай, але вучыцца пісаць вершы пачала яшчэ ў Ташкенцкім педагагічным інстытуце, на літаратурным факультэце...

"Афіцыйна" я праходзіла вучобу ў літінстытуце, але на самай справе большую навуку далі сустрэчы ў Цэнтральным доме літаратара. Увечары ў рэстаране ЦДЛ збіраліся празаікі і паэты, састаўлялі сталы, збіралі грошы ў агульны кацёл, чыталі па чарзе і абмяркоўвалі свае вершы. У асноўным гэта былі паэты сярэдняга ўзросту, якіх, тым не менш, у Саюзе пісьменнікаў называлі "маладымі". Маладых па ўзросце, такіх, як я на той час, увогуле былі лічаны адзінкі.

На такіх паэтычных сходах людзі адкрыта выказваліся наконт вершаў таварышаў, адзначалі лепшае і горшае. Думаю, гэта была добрая школа...

— Такая крытыка вам не перашкаджала?

— У той час мяне многія хвалілі, але ўсё ж я ставілася дастаткова строга да сваёй творчасці. Думаю, у маладым узросце кампліменты на карысць, толькі абгрунтаваныя! Але акрамя ўхваленняў, мне давялося перанесці поўны наймысны разгром маіх вершаў з боку выкладчыкаў Літаратурнага інстытута (дамагогаў там хапала!). Вядома жа, крыўдзілася. Праўда, пасля такіх нападаў мне хапала дні тры, каб устаць і пачаць змагацца з усімі бедамі.

Лічу, што сярэд літаратараў заўжды было дастаткова тых, хто з першых радкоў лічыць сябе "тэніем". А да сябе трэба ставіцца вельмі крытычна.

— Ці з'яўляліся на такіх імпрэ-

Вуліца натхнення

У Мінску ёсць вуліцы, на якіх нават пахне Мінскам. Прасякнутыя ўнутранай гармоніяй, неўтаймоўнай натхняльнай энергіяй, яны не пакідаюць цябе абываковым, быццам бы кардынальным чынам перамяшчаюць людзей у прасторы, часе, думках.

У спешцы мінаючы кварталы, ты можаш не заўважыць, як сярэд будзённага напружання плаўна змяняецца струмень ідэй і настрояў. Ты зноў нібы сустракаешся з чалавекам, можа, нават адзіным чалавекам на свеце, з якім ты маеш шмат агульнага, якога ты імкнешся бачыць часта, каб адпачыць, аднавіць свае сілы і прыемна правесці час. Калі ідзеш па такой вуліцы, раптам ловіш сябе на думцы, што ты не старонні на ёй, больш за тое, адчуваеш узаемную сімпатыю, і калі раптам аднойчы ноччу цябе напаткае прыступ бяссоння, твае ногі інстынктыўна прывядуць сюды, менавіта на гэтую вуліцу, асветленую зіхоткімі ліхтарамі. Адна з такіх вуліц — Янкі Купалы.

Ідзеш па другі бок шматпавярховых дамоў, унізе — рака... Тваю ўвагу пры-

цягвае прывабны будынак, балконы якога пазіраюць на раку. Раптам адкрываеш, што стоячы на балконе толькі гэтага дома, ясна бачыш дрэвы паўз рэчкі, адчуваеш пульсаванне няўлоўнага рытму горада, такое падобнае на біццё сэрца. І разумееш, што існуюць нібыта два сусветы: той, які распазнае вока, і той, над якім ты ўсё яшчэ нахіляешся, стоячы на балконе. Пэўна, нешта падобнае адчувалі Мележ, Куляшоў, Макаёнак, натхнёныя гэтымі мясцінамі на творчасць... Менавіта ў гэтым доме № 7 па вуліцы Янкі Купалы жылі і стваралі свае неўміручыя творы вядомыя майстры слова.

Прыцішваеш крок. На вуліцы спакойна і ціха, і ты паспяваеш звярнуць увагу на чароўныя бакавыя вулачкі, што ўздымаюцца на ўзгорак. Вось ужо і рэстаран "Узбекістан", на месцы якога калісьці знаходзілася кафэ. Трыццаць гадоў таму патрапіць у яго можна было пракачаўшы тыдзень, а то і месяц, тут адпачывалі цікавыя і паспяховае людзі таго часу.

Мінаем праспект, і вуліца ператвараецца ў жывы, бясконцы, мітуслівы паток руху. Тут не застаецца і цені таго, што бачыць колькі хвілін таму. Усё мільгаціць

і рухаецца, змяняецца. Рэспубліканскі палац ветэранаў, Купалаўскі сквер, святлафоры, машыны і людзі, пакуль, нарэшце, не ўбачыш кніжны кірмаш на другім баку дарогі. Гэта тое, што табе зараз патрэбна — дакрануцца да кнігі без, мітусні ды імклівага руху...

"Знаток сваёй рэчы, Іду к старане, Каб вецер у плечы, Не ў вочы, дзьмуў мне".

Янка Купала, "Сявец", 1918г.

Ва ўтульнай атмасферы кніг нечакана прыгадваеш тэатр імя Янкі Купалы, які знаходзіцца непадалёк ад самой вуліцы і механічна накіроўваешся ў той бок, вяртаючыся тым жа маршрутам. Усё змянілася. Быццам зазірнуў у тэлескоп не з таго канца. Замест будзённай мітусні чуеш амаль няўлоўны ў іншы час плёскач хваляў Свіслачы. Такі кантраст крыху ўражае, але раптам разумееш: вуліца мае свой характар...

Алег МІЛЫТО

Фота Антона Тумара

Упершыню пра мастака Лявона Грышука я пачуў у 2005 годзе ад паэта Міколы Ільчючка. Вялікага значэння, праўда, новаму прозвішчу не надаў. Пазней убачыў касету "Мелодыі душы" — хрысціянскія спевы на вершы Ільчючка. А на вокладцы — рэпрадукцыя карціны Лявона "Мелодыя". Зацікавіўся. Ды пазнаёміцца з мастаком атрымалася толькі праз паўгода. Тады і даведаўся пра яго ўдзел у ліквідацыі чарнобыльскай трагедыі: ён працаваў на даху рэактара. Пасля чаго жыццё пачало прыносіць яму непрыемныя сюрпрызы. Але Лявон выстаяў, як сам кажа, дзякуючы веры ў Бога. Мастак — пратэстант паводле веравызнання. Сёння карціны Грышука можна даволі часта бачыць на сумесных выставах сяброў Саюза мастакоў.

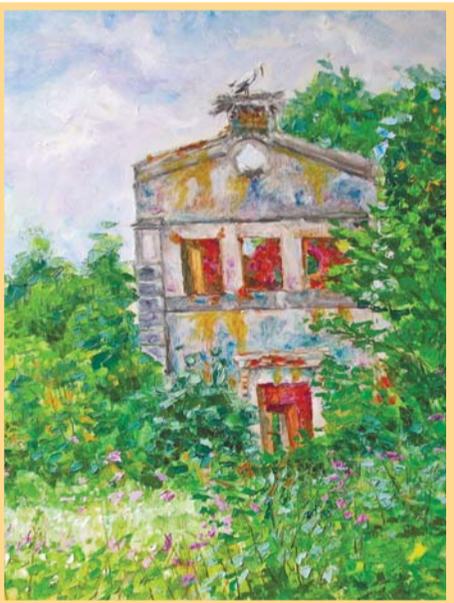
Мастак-хрысціянін

— Прайшло ўжо дваццаць гадоў, як Чарнобыль цалкам змяніў вашае жыццё. Ці не цяжка ў сваіх работах звяртацца да гэтай тэмы?

— Цяжкавата было. Хаця сам Чарнобыль я пісаў толькі адзін раз. Больш звяртаўся да Чарнобыля духоўнага. Гэта барацьба зла і добра, жыццё з Богам і без Бога.

— А калі адбыўся сінтэз чарнобыльскай і духоўнай тэм?

— Дзесьці ў 1996 годзе, калі стаў хадзіць у царкву, увераваў у Госпада. Мне захацелася перадаць духоўнае жыццё, духоўную барацьбу ў гэтым свеце. Без Бога немагчыма жыць. Дарэчы, менавіта тады змянілася і маё жыццё, і тэхніка пісання карцін.

— Якім быў ваш шлях да царквы?

— Пасля Чарнобыля я хварэў. І па сем месяцаў ляжаў у бальніцы. Перажыў шэсць аперацый. Мне выдалялі пухліны. І аднойчы ў бальніцу прыйшлі маладыя людзі, якія раздавалі Евангелле. Я ўзяў яго і пачаў чытаць, але нічога адрознаваць не зразумеў. Тады знайшоў малітву "Ойча наш" і пачаў маліцца. І Бог паказаў мне, што ёсць выратаванне. Я пайшоў у царкву хрысціян веры евангельскай. Пакаюся. І дагэтуль хаджу ў храм. Гасподзь даў мне здароўе — я стаў меней хварэць. Дзякуй Богу, застаўся жывы. Бо мае сябры, з кім разам былі на даху рэактара, ужо ўсе памерлі.

— Як мяркуюць, наколькі ў вас атрымліваецца данесці сваю задумку?

— Не заўсёды сам магу перадаць на палатне тое, што хацеў бы. Тое, што стварыў Бог, чалавек ніяк не можа паўтарыць. А я веру, што ўсю прыгажосць вакол нас стварыў Ён. І я ў сваіх творах перадаю гэтую прыгажосць. Маё жыццё ў тым, каб праславіць Тварца і тварэнне Яго:

нашу зямлю, зоркі, неба... Гасподзь жа ўвесь час творыць. І мы таксама Ягонае тварэнне. Ёсць такі спеў: "Яго пальцы мяне ляпілі...". Гасподзь стварыў, як кажучы, нас з гліны. І на нас застаўся адбітак Яго пальцаў. І гэта натхняе, калі ведаеш, што ты — тварэнне Божае. Таму шмат сюжэтаў будучых прац прыходзіць менавіта ў царкве. Стаіш і раптам — нейкае ўяўленне, думка. І ты імкнешся тое хутчэй запомніць, перанесці на паперу, зрабіць нейкія накіды. А пасля атрымліваецца і карціна.

— Калі вам лепш працуецца?

— Люблю больш з ранку працаваць і каб нікога не было побач.

— Каму першаму паказваеце свае новыя працы?

— Майму сябру дзяцінства Мацвею Басаву. Мы побач жылі, вучыліся ў адной школе, у адным класе. А бацька яго — знакамiты мастак — нас вучыў, настаўляў. Сяброўства захавалася і да сёння. Я заўсёды раюся з ім.

— Што яшчэ паўплывала на вас як на мастака?

— Мы з Мацвеем хадзілі тады яшчэ ў Палац піянераў, дзе мастацкай студыяй кіраваў Сяргей Каткоў. Пасля наведвання яго студыі паступілі ў мастацкую школу. Гэты час я ніколі не забуду! Сяргей Пятровіч быў цудоўным мастаком і чалавекам. Ён добра з усімі ладзіў. У студыі ў яго быў стэнд, на якім вывешваліся лепшыя працы за тыдзень. Іх ён выбіраў сам. Вельмі хацелася, каб і твой малюнак трапіў на стэнд ды павісеў там тыдзень. Так атрымалася з адной працай, якую я лічыў дрэннай, а ён адзначыў яе. Гэта была праца акварэллю — "Стадыён "Дынама".

— Ці не губляецца ў сталіцы як творца сродо вялікай колькасці мастакоў? Мо хацелі б з'ехаць у правінцыю, на вёску?

— У мяне шмат сяброў жыве ў мястэчках. Таму часта вандрую. Мне гэтага хапае. А са сталіцы з'язджаць не хачу.

— Вы вядомы як хрысціянскі мастак. У разуменні звычайнага чалавека хрысціянскі мастак — гэта іканпісец. Але вы абразоў не пішаце. Дык вы хрысціянскі мастак альбо мастак-хрысціянін?

— Мастак-хрысціянін. Я не пішу абразы, не стараюся перадаць лік Хрыста. Проста перадаю духоўны свет, які судакранаецца з іншым, фізічным светам.

— Цікава, а чаму не спрабуеце пісаць канкрэтныя вобразы?

— У Бібліі пазначана: "Не пакланяйся тварэнню рук мастака". Я не бачыў Хрыста і не ведаю які Ён. Толькі адчуваю яго любоў. Як можна намаляваць Бога? Я хачу перадаць любоў Боскую, якая з'яўляецца выратаваннем ад грахоў, ад зямной навалы. Таму я ўсё-такі мастак-хрысціянін.

Сяргей МАКАРЭВІЧ

Хачу пісаць аб родным краі

ТВОРЦЫ З ГЛЫБІНКІ

Паэтэса, журналіст Леаніла Кароль яшчэ ў школьным узросце выказала на ўсю краіну сваё крэда: *«Хачу пісаць аб родным краі, аб добрых справах і сэрцах добрых пачуцця, для іх не пашкадую, нават, свайго юнацкага жыцця»*. Не зважаючы на ўсе цяжкасці і выпрабаванні лёсу, яна засталася яму вернай. Леаніла Міхайлаўна працуе ў Іванаўскай раённай газеце «Чырвоная звязда» і з'яўляецца рэдактарам мясцовага радыё. Пры гэтым яна паспявае заставацца абаяльнай жанчынай, клапатлівай маці і пісаць цудоўныя вершы.

— Леаніла Міхайлаўна, як і чаму ўзнікла жаданне быць менавіта журналістам?

— Спачатку друкавала ў часопісах свае вершы, вяла перапіску з Анатолям Вяцінскім, атрымлівала ад яго добрыя водгукі. Потым пачала пісаць нататкі пра школьнае жыццё і адсылала іх у розныя выданні, таму жаданне стаць журналістам узнікла само па сабе.

— Які ўклад унесла раённая газета ў станаўленне вас як журналіста?

— Наша газета была стартавай пляцоўкай для маладых спецыялістаў, у тым ліку і для мяне. Тут заўсёды друкавалі нашы работы, і цяпер сюды з ахвотай прыязджаюць студэнты на практыку.

— Чым жа прывабіла вас радыёжурналістыка?

— Я думаю, мне накіравана лёсам працаваць на радыё. Так сталася, што не хопала людзей, і мяне запрасілі быць карэспандэнтам. На радыё працаваць лягчэй: ты перадаеш у эфір «жывую»

мову свайго субяседніка. У газетнай жа публікацыі думкі чалавека выліваюцца ў пісьмовым выглядзе. У журналістыцы не павінна быць фальшу, таму кожнае слова трэба праверыць. А яшчэ лепш, калі чалавек сам прачытае ваш артыкул. Самае галоўнае — зберагчы думку суразмоўцы.

— На радыё вы працуеце адна, што дапамагае выносіць такую нагрузку?

— Сапраўды, я і дыктар, і рэдактар, і аператар, і карэспандэнт у адной асобе. Канечне, гэта цяжка, але я люблю сваю работу.

— Вы столькі год працуеце ў раёне, як думаеце, дзе цяжэй — тут ці ў рэспубліканскіх СМІ?

— Многія сцвярджаюць, што цяжэй працаваць у раёне, і я з ім згодна. У сталічных СМІ працуюць па аддзелах, а тут нясеш адказнасць за ўсё. Не мае розніцы ў тым, што раённыя газеты невялікія, але пісаць трэба шмат. З іншага боку, работа разнастайная, і гэта цікава.

— Якія якасці журналіста вы ў сабе развівалі, каб знайсці падыход да пэўных асоб, а з імі і да патрэбнай інфармацыі?

— Заўсёды імкнулася быць аб'ектыўнай, справядлівай і неназолай. Калі ты жадаеш, каб чалавек перад табой раскрыўся, паспрабуй весці з ім сябе прасцей. І не патрэбна адразу прадстаўляць сваё пасведчанне. Можна падзіць здалёку, але калі ты будзеш шчыры, то і размова атрымаецца даверлівай. Хоць колькі людзей, столькі і характараў. Патрэбна быць гатовым да ўсяго. Навучыцца цярдпенню і, здараецца, ахвяраваць сваім часам.

— Людміла Міхайлаўна, бываюць такія моманты, калі проста не пішаце? Як вы знаходзіце выйсце з такой сітуацыі?

— Часам, будзеш хадзіць месяц з нейкай ідэяй, выношваць яе, пакуль не напішаш. З узростам і вопытам мяняецца многае, звыкаешся і пісаць у любых абставінах. Раней брала працу дамоў, а цяпер у рэдакцыю поруч сядзяць твае калегі, аб нечым вядуць размову, а ты іх быццам не заўважаеш — пішаеш пра сваё. У маладосці, безумоўна, цяжэй: з-за любой праблемы не можаш паглыбіцца ў свае думкі. Многія пакідаюць журналістыку на пачатку свайго шляху, а застаюцца самія стойкія і адданія сваёй працы.

— Значыць, у большай ступені, журналістыка — гэта не творчасць, а рамяство?

— Рамяство — гэта ўменне сканцэнтравана, глыбока ўвайсці ў сябе і пачаць пісаць. Здараецца, што і ноччу прачынаешся з думкай, пра што напісаць. Але ты перапісваеш артыкул адзін раз, другі — так атрымліваецца творчасць.

— Вы пішаце вершы, не хацелася б выдаць свой зборнік?

— Калі б мне прапанавалі, я б не адмовілася. Але ў самой не было такой мэты, каб мае кніжкі красаваліся на паліцах кнігарняў. Я пішу, бо таго патрабуе мая душа. І я ўпэўнена, што калі ў мяне атрымліваецца нешта добрае, то людзі абавязкова гэта адчуюць.

Алеся КІЧКО

Кніга пра подзвіг

У выдавецтве "Кнігазбор" на беларускай і рускай мовах выйшла ў свет дакументальная аповесць лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзіміра Ліпскага "Стрэлы над старым акапам". Пераклад на рускую мову зрабіў пісьменнік Анатоль Бутэвіч.

У выдавецтве "Кнігазбор" на беларускай і рускай мовах выйшла ў свет дакументальная аповесць лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі Уладзіміра Ліпскага "Стрэлы над старым акапам". Пераклад на рускую мову зрабіў пісьменнік Анатоль Бутэвіч.

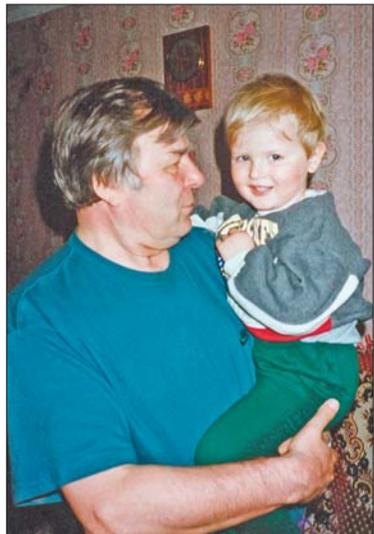
Гэта кніга пра гераічны подзвіг нашага маладога сучасніка, малодшага лейтэнанта міліцыі з горада Рагачова Вячаслава Сцяпанавы, які быў пасмя-

ротна ўзнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі. Жыццё і праца мужнага міліцыянера могуць стаць урокам выхавання для моладзі, прыкладам таго, як трэба ставіцца да сваіх грамадзянскіх абавязкаў, гораха любіць сваю радзіму Беларусь.

Як прызнаецца аўтар: "Пра зло напісана дзесьці тамоў судовай справы. Іх ніхто не прачытае. Яны ўжо ў архіве часу. Я ж хачу ўславіць дабро і подзвіг, якія на зоркавым небе неўміручасці запаліў участковы міліцыянер Вячаслаў Сцяпанаву".

Уладзімір ПРАХАРЭНКАЎ

Сярод тых літаратараў, якія прысвяцілі сваё жыццё руплівай і плённай працы на ніве айчыннай літаратуры, займае сваё годнае і пачэснае месца паэт, драматург, публіцыст, перакладчык Валянцін Лукша. Сваім адметным, багатым на поспехі і здзяйсненні творчым лёсам ён здолеў паказаць нам, сучаснікам, прыклад дзейнасці, скіраванай на ўсебаковае развіццё і папулярнае чытацкае айтчыннай літаратуры.

На карысць роднай Беларусі

не дэвіз, не крэда, якія проста абавязаны ўзяць на ўзбраенне кожны свядомы патрыёт сваёй Айчыны, тым больш літаратар? Валянцін Лукша здолеў выкрышталіваць у сваёй творчасці надзвычай чысты, прывабны вобраз Беларусі. Слову пісьменніка верыш, прымаеш у душу адразу і назаўсёды. Творца з выразна акрэсленай грамадзянскай пазіцыяй, ён не церпіць кампрамісаў з уласным сумленнем, асабліва калі справа тычыцца самага святога для яго — служэння Богу, людзям і слову. Таму і абуралася, ён, калі бачыць, як

*Тупыя учарашнія законнікі,
Што і караць
І літаваць магі,
Агрынуўшы грапежны
позірк,*

*Сёння
Парокамі вяшчаюць
на зямлі.*

"Свята і цені Еўропы", "Такі загадкавы Усход", "Малодзік над пірамідай Хеопса", "Via Dolorosa (Дарога пакут)", "Евангелле ад д'ябла" — такія найменні носяць наступныя раздзелы з вышэйзгаданага зборніка. Чытач мае магчымасць пазнаёміцца з жыццём іншых краін, з іх зыхарамі, звычаямі. І хоць усю творчасць Валянціна Лукшы вы-

значае выразны публіцыстычны стыль, у гэтым няма нічога заганага, хутчэй наадварот — гэта відавочны плюс. Ды, зрэшты, не ўсім жа быць паэтамі "чыстай красы"! Валянцін Лукша сваёй творчасцю даказвае, што ў паэзіі "непажаданых", ці "забароненых" тэм няма. З аднолькава адметным майстэрствам распаўядае ён і пра агонь у каміне, і пра індыйскага заклінальніка змей, і пра афрыканскае "сафары" з фотаапаратам.

Плённа праяўляючы сябе ў паэзіі, не абыходзіць Валянцін Лукша і публіцыстычны жанр. Вопыт працы ў інфармацыйнай сферы паспрыяў фарміраванню ў яго асабе пільнага назіральніка за шматлікімі праявамі грамадскага і культурнага жыцця. З-пад яго пяра выйшлі кнігі публіцыстыкі "Наша полацкая прафесія", "Рамантыкі шасцідзсятых", "Дзесяць дарог да чароўнага", "Полацк".

Акрамя таго, Валянцін Лукша — аўтар шматлікіх п'ес для тэатра, радыё, тэлебачання, якія з поспехам ставіліся ў розныя гады. Пісаў ён таксама лібрэта, сцэнарыі, інсцэніроўкі.

Ярка старонка творчасці пісьменніка — дзіцячая літаратура. Ён — аўтар такіх кніг вершаў і казак для дзяцей, як

"Аркестр", "Зялёная бальніца", "Чароўны камень", "Адзіны ў свеце край" і многіх іншых. Шчыра, займаючы вядзе ён свой дыялог з маленькімі чытачамі, навучаючы іх любіць Радзіму, людзей, прыроду.

Нельга таксама не адзначыць яшчэ адзін важны ўнёсак Валянціна Лукшы ў дзіцячую літаратуру. Працуючы дырэктарам выдавецтва "Юнацтва", ён ініцыяваў выпуск унікальнай 15-томнай "Бібліятэкі дзіцячай літаратуры народаў СССР", сам з'яўляўся ўкладальнікам зборнікаў, займаўся перакладамі твораў для іх.

Шмат якія вершы Валянціна Лукшы пакладзены на музыку і карыстаюцца шырокай папулярнасцю сярод слухачоў. Сярод найбольш вядомых кампазіцый — песня "Стаяць на рэйдзе нашы брыганціны..." (аўтар музыкі — Ігар Лучанок).

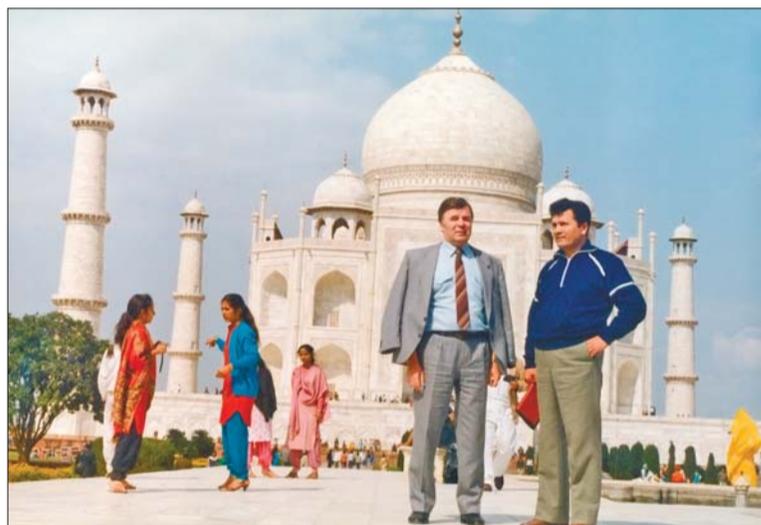
Творы пісьменніка перакладзены больш чым на дваццаць моў свету. А за вялікі ўклад у развіццё сусветнай культуры Валянціну Лукшу Амерыканскім біяграфічным інстытутам тройчы надаваўся тытул "Чалавек Гола". І гэта яшчэ адно сведчанне той шырокай вядомасці, якой карыстаецца творца.

Пісьменнік уганараваны высокімі ўзнагародамі — Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Беларусь і літаратурнай прэміяй імя Петруся Броўкі.

З такім жыццёвым і творчым набыткам сустракае сёння Валянцін Лукша свой 70-гадовы юбілей. Але не такі ён чалавек, каб спыняцца на дасягнутым. Наперадзе ў творцы новыя гарызонты. Пажадаем жа і мы шанюўнаму Валянціну Антонавічу здароўя, бадзёрнасці, доўгіх гадоў жыцця і плённай працы на карысць роднай Беларусі.

Янка ЛАЙКОЎ

На здымках: Валянцін Антонавіч з унукам Іванам; у Індыі, каля сусветна вядомага помніка Тадж-Махал.

Свой жыццёвы і творчы шлях Валянцін Лукша пачынаў, тым не менш, зусім не па-літаратарску. Ён нарадзіўся 16 лістапада 1937 года ў славянскім Полацку, дзе "Сафія плыве над Дзвіною, нібы карабель". Тут скончыў сямігодку, пасля вучыўся ў лясным тэхнікуме. Працаваў далёка ад Беларусі, памочнікам таксатара Пензенскай аэрафоталесаўпарадачай экспедыцыі. Але паступова ў чужынай душы будучага творцы перамагае схільнасць да мастацкага слова. У 1956 годзе ён змяшчае ў газеце "Віцебскі рабочы" свой першы верш. Актыўна пачынае займацца журналістыкай, працуе ў полацкай газеце "Сцяг камунізму". На працягу наступных гадоў адна за адной з'яўляюцца ў друку ягоныя паэтычныя кнігі "Гарады нараджаюцца сёння", "Атава", "Сповідзь", "Белья берагі", "Радзімыя плямы" і іншыя.

Адначасова з літаратурнай ён працягваў займацца рэпарцёрскай дзейнасцю. Пасля пераезду ў Мінск працаваў на Беларускай радыё — карэспандэнтам, галоўным рэдактарам. Быў таксама супрацоўнікам газеты "Чырвоная змена", штотомсячніка "На экраны Беларусі", а з 1980 па 1998 год узначальваў выдавецтва "Юнацтва".

Жыццёвы і прафесійны вопыт, насычаная падзеямі, сустрэчамі з цікавымі людзьмі праца знаходзілі сваё адлюстраванне, бадай, у кожным паэтычным творы пісьменніка. Ён занатоўваў у вершах свае ўражанні ад мясцін, дзе яму прыходзілася бываць, ствараў арыгінальныя партрэты гістарычных асоб, з якімі

гэтыя мясціны былі звязаны ў мінулым. Уражваюць геаграфічныя абсягі, з якімі судакруналася натхнёная ліра творцы. Самы назвы ягоных вершаў гавораць за сябе: "Варшаўская восень", "Хлапчукі гуляюць у Берліне", "На Хельсінкскім вакзале", "У Рымскім Калізеі", "Венецыянскія праспекты"... Кожны раз з новым пачуццём захаплення распаўядае ўсхваляваны голас пісьменніка то пра бераг Адрыятычнага мора, то пра краіны Усходу, то пра палесцінскія краявіды. Ён лічыць, што

*Рукой паэта водзіць Бог,
Калі сапраўдны ён паэт,
Калі разгледзець
рупа змож,*

*Чым быў,
Чым ёсць,
Чым будзе свет.*

Наогул, гэта духоўнасці займае асаблівае месца ў творчасці Валянціна Лукшы. Гэта яскрава бачна на прыкладзе адметнай кнігі, выдадзенай у 2006 годзе выдавецтвам "Мастацкая літаратура" ў серыі "Беларуская паэзія XX стагоддзя". Яна называецца "І родны дом, і цэлы свет" і адкрываецца раздзелам "Гэтым трэба даражыць". Раздзел прысвечаны знакамітым гістарычным асобам, пісьменнікам, мысларам, асветнікам зямлі беларускай. Перад намі паўстаюць з гэтых вершаў вобразы, Рагнеды, Еўфрасініі Полацкай, Кірылы Тураўскага, Францыска Скарыны, Адама Міцкевіча, Янкі Купалы.

*З усіх святынь
няма вышэй*

*Радзімы,
Цяплей кутка няма,
Чым родны кут.*

Так сцвярджае аўтар. Чым

Мазаіка «Святой памяці»

Аляксандр Церахаў у беларускай літаратуры вядомы чытачам на публікацыях у абласных і рэспубліканскім друку. Яго апавяданні выходзілі ў часопісе "Нёман", калектыўныя зборніках літаратараў Магілёўшчыны ды інш. У 2005 годзе прызіка прынялі ў члены Саюза пісьменнікаў Беларусі. Цяпер ён працуе карэспандэнтам абласной газеты "Магілёўскія ведамасці". Піша на рускай мове.

Кніга "Святая памяць", якая выйшла ў свет у 2007 годзе ў Магілёўскай абласной друкарні імя С. Собаля, у тэматычным плане вельмі разнастайная. Герой яе твораў — гэта і тыя, хто прайшоў ліхалецце вайны, цяжкі пасляваенны час, і сённяшняя моладзь.

У асноўным змест апавяданняў Церахава грунтуецца на рэальным матэрыяле, таму землякі аўтара знойдуць у іх своеасаблівы "фотаздымак" жыццёвых будняў. Тым болей, што кніга аздоблена малюнкамі Аляксандра Іванавіча, у якіх ён імкнўся перадаць рысы характараў і абліччы сваіх герояў.

У многіх апавяданнях прызіка закрэслена маральна-этычную праблематыку. Цікавымі ў гэтым плане з'яўляюцца творы "Святая памяць", "Старік".

Героіня апавядання "Святая памяць" Антоніха і праз дзесяты гадоў не можа забыць свайго каханага мужа, якога адправіла на вайну і, як аказалася, на смерць. З горыччу стаяць у вачах навіоткія хромавыя боты, якія "...не хотел одевать Антон, как ни уговаривала, как ни совала в руки. Так и ушел в лаптях. Только и сказал, ощупывая кожаные подошвы: "Ты за них, если тяжело будет, пудов пять хлеба выменяешь на базаре. Дочка же на твоих руках". Яна потым усё ж паспела перадаць яму на адпраўны пункт гэтыя боты. Папрокі на яе адрас, што ў іх ён вылучаў сярод астатніх, толькі яшчэ больш напаўнялі болей хворае сэрца Антоніхі. Яна ж хацела як лепш, ды ўсё роўна не дачакалася мужа, як не дачакалася і суседка Мар'я. Толькі Мар'я потым зноў выйшла замуж, а

Антоніха так і засталася адна. Прайшло шмат гадоў, а слёзы так і не пакідаюць Антоніху ў доўгім адзіноцтве.

Апавяданне ўражвае сваім псіхалагізмам,нутраным характам характару героіні. Адчуваецца вялікая любоў і павага аўтара да яе.

Закранае Аляксандр Іванавіч у кнізе і спрадвечную праблему бацькоў і дзяцей. Так, герой твора "Старік" імкнецца знайсці прытулак напрыканцы жыцця ў іншай сям'і, каб не жыць побач з сынам-алкаголікам. Але для новай жонкі Іван Рыгоравіч аказаўся толькі парабкам. І не ведае ён, куды падацца. Адзінае выйсце — Дом для састарэлых.

Паняцці добра і зла, людской памяці дамінуюць у апавяданнях пісьменніка. Не заўсёды, праўда, яны вырашаюцца належным чынам. Іншы раз адчуваецца пагоня за развіццём сюжэта, дынамікай дзеяння, а глыбінная сутнасць характараў персанажы застаецца па-за ўвагай. Гэта можна ўбачыць у апавяданні "Без віны виноватый". Хоць пытанне ў ім аўтар ставіць надзвычай актуальнае: як зрабіць, каб дзеці імкнуліся сумленна зарабляць грошы, а не красці. У падобных апавяданнях адчуваецца

ўплыў паўсядзённай працы журналіста Церахава на стыль прызіка Церахава.

Іншым разам аўтар ідэалізуе свайго героя, каб потым стварыць яму зусім адваротную, адмоўную характарыстыку. Так, у апавяданні "Разбітае серце" Верачка Ільіна, расчараваны ў адносінах з мужам, паверыла пачуццям выпадковага аўтамаатара. І былі сустрэчы, рыбалка, цудоўныя вершы, якія ёй чытаў "закаханы". Яна гатова была звязаць з ім сваё жыццё, стварыць шчаслівую сям'ю. Але аказалася, што для Генадзя Віктаравіча яна была проста чарговай палюбоўніцай.

Такі паказ сітуацый і характараў у літаратуры не новы. Дастаткова прыгадаць апавяданне І. Мележа "Спатканне за горадам", дзе знешнасць героя, розум, умненне прыгожа гаварыць захапляюць дзяўчыну, якая потым зразумее сваю памылку, як і Верачка Ільіна.

Кніга Аляксандра Церахава, нягледзячы на вышэйпазгадзеныя заўвагі, чытаецца з цікавасцю. "Цяжасці росту", якія перажывае кожны пісьменнік, — рэч цалкам натуральная і яскрава сведчыць, што творца знаходзіцца ў плённай пошуку. Апавяданні зборніка "Святая памяць" пераконваюць, што іх аўтар мае немалы творчы патэнцыял. Думаецца, што кніга абавязкова знойдзе свайго чытача.

Пятро КАМКОЎ

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**
Анатоля
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Жана МАЛЕВІЧ
(адказны сакратар)
Мікола СТАНКЕВІЧ
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына ШАУЛЯКОВА

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захаравы, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'екты:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прэзы і паззіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыі
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3417
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
14.11.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 6158

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 0 70 46

Эпоха ў... касцюме

Мода ў мастацтве, архітэктуры ці ў адзенні — гэта першапачатковае адлюстраванне ідэй, якія падзяляе мноства людзей у пэўны перыяд. Часам гэта звязана са зменамі ў сістэме маральных ды грамадскіх каштоўнасцей і з'яўляецца характэрнай асаблівасцю той ці іншай эпохі.

Прадметы адзення выкарыстоўваліся як сімвалы ўлады ці сведчылі пра род заняткаў. Гэта функцыя захавалася і да нашых дзён: каралеўская карона, адзенне суддзяў, уніформа ваенных... На падставе такіх сімвалаў развівалася і выкарыстанне вопраткі для вылучэння прыналежнасці чалавека да пэўнага слоя грамадства. Адзенне з дарагіх дыхтоўных тканін з наяўнасцю ў ім каштоўных камяноў, вядома ж, сведчыла пра фінансавы дабрабыт іх уладальнікаў. А таксама пра майстэрства тых, хто меў дачыненне да ства-

рэння гэтых цудаў ручной работы. Гэта не цяперашняе ў большасці безаблічнае канвеернае штампоўка. Але на тое і правілы, каб існавалі выключэнні. Сведчаннем таму — выстаўка "Гістарычны касцюм XVI—XIX стагоддзяў", якая працуе ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. У экспазіцыі дэманструюцца рэканструкцыі мужчынскіх і жаночых строяў, якія характарызуюць сваю эпоху, з такіх краін свету, як Англія, Галандыя, Расія, Францыя, Іспанія, Італія. Агульная атмасфера залы дазваляе на-

ведвальніку апынуцца ў мінулым, адчуць і ацаніць для сябе ўсе дэталі касцюма, яго асаблівасці і кампазіцыйныя элементы. Самае "старое" адзенне на выстаўцы — іспанская парадная сукенка XVI стагоддзя часоў праўлення Елізаветы I (у XV стагоддзі вынайздзена канструкцыя спадніцы на кольцах — у форме звона, альбо іспанскай фіжмы, а крыху пазней з'явіўся гарсэт). Справа ў тым, што на той час заснавальніцай моды была Іспанія. Іспанскі стыль панаваў як у адзенні, так і ў этыкеце. Для адзення выкарыстоўвалася тканіна, якая выстаўляла напаканца багачства сваіх уладальнікаў: парча, атлас, шоўк, двухкаляровы аксаміт, вытворчасць якога дасягнула дасканаласці, непераўздызнай да нашага часу.

На XVII стагоддзі прыпадае час эксперыментаў і навуковых адкрыццяў. Развіваўся гандаль з Расіяй, Амерыкай, Афрыкай, Індыяй. Францыя становіцца вялікай дзяржавай Людовіка XIV, экстравагантнасць двара якога імкнуцца пераймаць іншыя еўрапейскія дзяржавы. У экспазіцыі — парадная сукенка прыдворных дам, мужчынскі касцюм...

XVIII — XIX стагоддзі характарызуецца тым, што паўсядзённае жаночае і мужчынскае адзенне становіцца больш простым і зручным. Але жаночыя ўборы для баляў заставаліся паранейшаму

пышнымі, прыкладам, бальная сукенка рускай арыстакратыі.

Уся гэта прыгажосць, прадстаўленая на выстаўцы, выканана ў дызайнерскай студыі "Люсердж" пад кіраўніцтвам мастака-дызайнера Любові Казловай. (Вытворчае прыватнае унітарнае прадпрыемства "Люсердж" спецыялізуецца на распрацоўцы, вытворчасці і пракаце тэатральных, гістарычных касцюмаў для драматычных і музычных тэатраў, прафесійных і харавых калектываў...) У сваіх работах аўтар абавіралася на матэрыялы жывяцісных палотнаў карціннай галерэі Уфіцы (Фларэнцыя, Італія), Дрэздэнскай карціннай галерэі (Германія) і Эрмітажа (Санкт-Пецярбург, Расія). На адкрыцці выстаўкі Л. Казлова зазначыла, што хоць касцюмы выкананыя з сучасных матэрыялаў, але майстры прадпрыемства імкнуліся максімальна дакладна перадаць колеравую гаму, вобраз і дэкор старажытных убораў...

Чалавек па сваёй натуре іста сацыяльная і мае патрэбу ў адчуванні свайго адзінства з грамадствам. А мода ў адзенні — гэта якраз і ёсць адлюстраванне агульных ідэй пэўнай сацыяльнай групы. Імкненне асобы выклікаць захапленне прысутных сваім знешнім выглядам адыгрывае вялікую ролю ў адзенні: у ідэале яно павінна выглядаць не толькі модным, але падрэсліваць прывабныя асаблівасці фігуры і хаваць яе недахопы. *Галоўнае, не перастарацца і не перашчыраваць, каб не выглядаць, нібы канарэчка або навагодняя ёлка. Бо, як сказаў адзін з класікаў: добра апрануты чалавек — той, на чый касцюм вы не звяртаеце ўвагі.*

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота аўтара

Напрыканцы верасня ў Палацы мастацтва адбыўся I Міжнародны фестываль прыгажосці "Белыя Росы". Фестываль уключаў у сябе спаборніцтвы па цырульніцкім майстэрстве, нэйл-дызайну, мастацтве візажу, фотаздымка, выяўленчым мастацтве.

Арганізацыяй і правядзеннем "Белых Росы" займаўся Фонд садзейнічання развіццю цырульніцкага мастацтва, дэкаратыўнай касметыкі і эстэтыкі "Росквіт" і Беларускай Дэльфійскай камітэт пры ўдзеле Міністэрства адукацыі Беларусі.

Мерапрыемства было задумана як сацыяльна скіраванае з мэтай павысці прафесійны ўзровень, раскрыць творчыя здольнасці навучэнцаў профільных адукацыйных устаноў, студэнтаў і практыкуючых майстроў з усіх абласцей Беларусі, а таксама краін СНД.

Удзельнікі ва ўзросце ад 10 да 29 гадоў выпрабавалі свае магчымасці ў трох конкурсных блоках: "Мастацтва прыгажосці", "Фотаздымак", "Выяўленчае мастацтва".

Усяго ў конкурснай праграме ўзялі ўдзел 222 канкурсанты з усіх рэгіёнаў Беларусі, а таксама Расіі і Украіны.

У рамках фестывалю былі прадстаўлены працы фатографіаў на тэмы "Ілюстрацыя стылю/моды" (хатняе заданне) і "Стыль жыцця" (дакументальныя фотаздымкі, зробленыя за перыяд правядзення фестывалю); аўтапартрэты, нацюрморты і кампазіцыі ўдзельнікаў-мастакоў, а таксама крэ-

Мастацтва прыгажосці

атыўныя, фантазійныя, вясельныя, модныя мужчынскія і жаночыя стрыжкі і прычоскі, подыўмы, фантазійны макіяж, Full Fashion Look, мадэляванне і дызайн пазногцяў, спаборніцтва дзіджэяў.

Значнай падзеяй для спецыялістаў-касметолагаў стаўся I Міжнародны касметалагічны кангрэс.

Таксама падчас фестывалю "Белыя Росы" прайшла I Міжнародная спецыялізаваная выстава парфумерна-касметычнай прадукцыі, абсталявання і аксесуараў для цырульніц, манікюрных салонаў, фітнес-клубаў, салонаў прыгажосці і сучасных дасягненняў у індустрыі прыгажосці. Падчас фестывалю прыгажосці былі разыграны прызы фонду Кубка "Садружнасці" — 50 кубкаў, 240 медалёў, а таксама прызы ад партнёраў фестывалю — кампаній "Cutrin", "Orly", "Star Beauty" і групы кампаній "Далівоўч".

Галоўную ўзнагароду (Гран-пры) атрымалі Яўгенія Вішнякова (конкурсны блок "Мастацтва прыгажосці" ў намінацыі "Цырульніцкае мастацтва") і Ала Лукша (у намінацыі "нэйл-дызайн").

Першыя месцы занялі: у конкурсным блоку "Фотаздымак" — У. Мамуль (Мінская дзяржаўная гімназія-каледж мастацтваў), у конкурсным блоку "Выяўленчае мастацтва" — В. Бруміна

(гімназія №5 г. Мінска) і Р. Лазарчык (Рэспубліканская гімназія-каледж мастацтваў імя І. Ахрэмчыка), у конкурсным блоку "Мастацтва прыгажосці" ў намінацыі "Фантазійны макіяж плюс бодзі-арт" сярод майстроў — Т. Маўчун, сярод юніёраў — Ю. Варановы.

Атрыманыя дыпломы ўдзельніка міжнароднага конкурсу дадуць прафесіяналам магчымасць для павышэння тарыфных разрадаў, навучэнцы змогуць прэтэндаваць на атрыманне разовай прэміі альбо пастаяннай стыпендыі спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь.

Пераможцы ў намінацыях "Фотаздымак", "Выяўленчае мастацтва" змогуць прайсці адбор на ўдзел у складзе беларускай дэлегацыі ў Міжнародных Дэльфійскіх гульнях на Філіпінах у 2007 годзе.

Па словах дырэктара фестывалю Юрыя Кавальчука, нягледзячы на некаторыя тэхнічныя моманты, якія не залежалі ад арганізатараў, фестываль прайшоў як было задумана. Асноўная мэта мерапрыемства — даць магчымасць маладым спецыялістам-пачаткоўцам паказаць сябе ў міжнародным конкурсе, сустрэцца са сваімі калегамі, аднагодкамі, пагаварыць, абмяняцца вопытам. І яна дасягнута.

Ганна КОТ